ОРДИХАНЕ ЩӘЛИЛ

Поэзиа щәгәрхwинә бажарвание



ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԱՐՎԵՍՏԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՍԵԿՏՈՐ

ՕՐԴԻԽԱՆԻ ՋԱԼԻԼ

ՋԱԳԱՐԽՈՒՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊՈԵԶԻԱՆ

ՀՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ—1966

АКАДЕМИЯ Р'СС ӘРМӘНИСТАНЕЙӘ ӨЛМА
СЕКТОРА Р'ОЊЛАТЗАНИЕ

ОРДИХАНЕ ЩӘЛИЛ

ПОЭЗИА ЩӘГӘРХWИНӘ БАЖАРВАНИЕ

НӘШЬРӘТА АКАДЕМИА Р'СС ӘРМӘНИСТАНЕЙӘ ӨЛМА
ЕРЕВАН — 1966

Бь qьрара шеwра öлмиейə Сектора Р'оhьлатзание йа Академиа öлмайə Р'СС Əрмəнистане нəшьр дьбə

ОРДИХАНЕ ДЖАЛИЛ

ГРАЖДАНСКАЯ ПОЭЗИЯ ДЖАГАРХУНА

(На курдском языке)

Издательство Академии Наук Армянской ССР
Ереван — 1966

11301-И72



ПЕШХƏБƏР

Бьн h'öкме шəр'к'арийа щмаə'тед бьндəст зьнщире qултийа империализме hурхаш дьбьн. Щмаə'тед wəлате колоние иро йəк пəй йəке азайи у сəрбəстийа хwəйə həqи дəст тиньн. Нава we шəр'к'ариеда щики лаиq дьгрə шəр'к'арийа щмаə'та к'öрда, щмаə'т, йа кö р'ожа ироии ль Р'оhьлата Незик у Орт'əда hивйа сафикьрьна пьрса хwəйə həqиейə.

Ə'дəбиата к'öрде Ираqе, Сириае у Иране нава шöхöле шəр'к'арийа к'öрдайə мьлəтиейə-азадариеда, бона h'ьшйаркьрьна щмаə'те, шöхöлəки п'ьр' мəзьн дькə. Əw буйə нəйнька we шəр'к'арийа мəзьн.

Ə'дəбиата к'öрде хəрищи həрт'ьм гöhдарийа хwəндəвана дайə сəр пьрса пешдачуйина we шəр'к'арие. Əwe öса жи бəрк' даннə пьрса бьрати у пьсмамтийа щмаə'тед щинар у шəр'к'арийа wанə т'əвайи.

К'öрдстанеда п'ак заньн ə'франдьнед Пирəмерд, Гораи, Ə'ли К'əмал Бапир, Бекəс, Дьлдар, Нури шейх Сальh', Абдул Wahаб Нури у ед майин.Хwəндəванед к'öрд бь h'ьзкьрьн ə'франдьнед сьлсьлəта шаир у нвиск'аред hена т'əзə: Ибраhим Аh'мəд (Бьрае Аh'мəд), Осман Сəбри, Qадри Щан, Дьлзар, həжар, Камураи, Мəлə К'ерим Р'абат'и дьхуньн. Р'астə, шöрəта ə'франдьнед вəи шаир

у йвиск'ара щöданə, ле нет у мəрəме wана йəкə: h'ьшйарбун у сəрхwəбуна щмаə'те, азайи у сəрбəстийа we.

Нава ə'дəбиата к'öрде хəрищида ə'франдьнед Щəгəрхwинə wəт'əнп'əрwарие щики бəрбьч'ə'в дьгрьн. Щəгəрхwин шаире к'öрдаи h'ьзкьрийə. Наве wи нə кö т'əне Сириае у Ираqеда, ле öса жи жь синоре ван həрдö wəлата дəр, ль wəлатед Р'оhьлата Незик у Орт'əда ə'йанə.[1]

Наве Щəгəрхwин ə'йанə öса жи бал мə, wəлате Советиеда. Əw ə'йанə бь сайа шьеред хwəйə р'еволйусион, бь сайа нет у мəрəмед wан шьера, ед кö дьле həр к'öрдəки пешк'əтида h'öб у h'ьзкьрьна мəзьи бəрбь wəлате wи, бəрбь мəрьвае пешда тиньн. Əw пешда тиньн ə'йнате мqабьли империализме, колониализме, бьндəстие, к'əдхöред мьлəт.[2]

Щəгəрхwин жь wан шаиранə, ед кö т'ьме т'əви щмаə'тенə, wер'а ша дьбьн, wер'а дьстьрен у wер'а жи т'əвайи сəр бьрине мьлəт дьк'əwгьрьн.

Щəгəрхwин нəк т'əне ə'франдьнед хwəда газийа шəр'к'арийа мqабьли империализме у бьндəстие кьрйə, ле əwи öса жи гöндада бона h'ьшйарбуна гöндийа шöхöлəки п'ьр' мəзьи кьрийə. Шаир гəлə щара бəр гöндийа бь к'елмед хwəйə агьр-алави пешда hатйə у пьрсед шəр'к'арийа щмаə'та к'öрда гöндийар'а шьровəкьрийə.

Сала 1954-а Сириаеда пəй wəлгəр'андьна h'öкöмəта

[1] اديب معوّض، الأكراد في لبنان و سوريا، بيروت، ١٩٤٥، ص ٢٨—٢٩

[2] Сала 1958-а ковара „Звезда Востока"-ейə həжьмара 9-да (Ташк'ент) бь т'əрщма А. Корсун у М. Р'уденко бь змане ур'ьси шьеред Щəгəрхwинə „Əм у гöр", „Агьр", „Qəлəма мьр'а" (кəрик) нəшьр бунə. Хенжь we, сала 1959-а бь т'əрщма Ш. Əскəров „Алманаха ə'дəбиата к'öрда"-да, йа кö бь змане адрбещани бажаре Бак'уеда чəп буйə, дö шьере Щəгəрхwин: „Т'а к'əнге əме к'аркəр у щотк'аре бəга бьн" у „həлфа Əтлəси„ (кəрик) нəшьр бунə.

Шишеклир'а, бжарване бажаре Qамьшлие[3] кандидатиа Щəгəрхwин пешда дьк'ьшиньн чаwа wəк'иле хwə бона пар'ламента wəлет.

Органа демократе Сириае у Либанане р'ожнə'ма „Ас Сарха" həжмарəкə хwəйə сала 1954-а нəшьрбуида qимəтəки бльид дьдə кьрьна Щəгəрхwинə мəхлуqəтие. Əw дьнвисə, wəки Щəгəрхwин hе хортаина хwəда мqабьли феодализме шəр' кьрйə у həма жь р'ожа ə'wьл р'еаксионера wир'а дьжмьнан к'ьшандьнə. Ле к'öрде щаhьлə сəрхwə дора wи щьвнайи, бь wəт'əнh'ьзи алик'ари дане у əw хwəйкьрьнə.

Р'ожнə'мə дьнвисə, wəки Щəгəрхwин бь h'əлали алие h'əжандьна мьлəтие-демократие у алие we шəр'к'арие сəкьнийə, нета к'ижане əwə, кö мьлəт жь бьн щире колониалие азабə.

Ль Сириае Щəгəрхwин öса жи т'əви шöхöле пьштоване ə'длайе дьбə. Сала 1949-а жь алие бьнəлие бажаре Щьзире əw чаwа wəк'иле комитеа пьштоване ə'длайейə мьлəтие йа Сириае те бжартьне. Пəй чəнд салар'а р'ожнə'ма „Ас Сарха" дьнвисə: „Ван пенщ сале пашwəхтиеда, е кö Сириаеда бь wəлгəр'андьна h'öкöмəта у зордəстиева бəрбьч'ə'вьн, Щəгəрхwин гəлə щара hатйə гьртьне у зерандьне. Əw wəт'əнп'əрwарнер'а т'ьме амьн буйə у т'ьме дьжмьнан феодализме у империализмер'а к'ьшандйə. Əwи ə'длайи, азайи у сəрбəстийа щмаə'та h'ьзкьрйə. Лаwе Щьзире Щəгəрхwин нас дькьн чаwа шаирəки демократ, кö мqабьли империализме у зордəстие шəр' дькə".[4]

Дö мəhа шунда, 12-е мəhа сентйабре р'ожнə'ма „Ас Сарха" мqабьли кьрьнед h'öкöмəта Сириае шкйат дькə, чьмки əwе изи нəдабу, wəки Qамьшлиеда бжартьн

[3] Qамьшли—бажаре к'öрданə ль Сириае, сəр h'ьдуде Сириае у Т'урк'иаейə.

[4] الصرخة، ١٩ تموز ١٩٥٤

бенə дəрбазкьрьне у щмаə'т Щəгəрхwин чаwа wəк'иле хwə бона пар'ламента wəлет бьбьжерə. h'ӧкӧмəт мə'на дьгрə, wəки бажаре Qамьшлие незики h'ьдуде Т'урк'иае-йə у изьн т'ӧнə, кӧ wедəре бжартьн бенə дəрбазкьрьне. Р'ожнə'ма „Ас Сарха" дьнвисə, wəки əw мqабьли кьрьнед ӧса шкйат дькə у сьлаве „гӧр' у гəрм" жь бона Ибраhим Бук'ри у Щəгəрхwин дьшинə, йе кӧ 600 гӧнда гəр'йанə у гӧндийа əw бь дьл qəбул кьрьнə.[5]

Шӧхӧлкьрьна Щəгəрхwинə ə'франдарие у мəхлуqəтие, бона щмаə'та к'ӧрда мəзьнə, ле к'ӧрдзаниеда дəрhəqа wида hе кем hатйə нвисаре.

Сала 1945-а к'ӧрдзане ə'йан Т'ома Буа пəй р'онайидитьна диwана Щəгəрхwинə ə'wльн р'ожнə'ма „Р'ожа т'əзə"-да (Le jour nouvean), йа кӧ бь змане франсьзи бажаре Бейрут'еда бь сəрк'арийа Камуран Али Бəдьрхан нəшьр дьбу, мqаləкə бь сəрньвисара „Шаирəки к'ӧрдан hена т'əзə—Щəгəрхwин" нəшьр дькə.[6]

Ве мqала хwəда Т'ома Буа qимəтəки мəзьн дьдə шьере диwана Щəгəрхwин. Əw дьнвисə; „Ə'дəбиата к'ӧрда гӧл вəдьдə, бона мəрьв ве йəке баwаркə, бəсə wəки əw wан р'ожнə'ма у коваред п'ьр' бьхунə, йе кӧ дəwлəтед Р'оhьлата Незик у Орт'ə (хенжь Т'урк'иае)—Либанане, Сириае, Ираqе, Иране у Адрбещанеда[7], ль к'идəре к'ӧрд дьминьн, чап дьбьн.

Ван пела шаирəки демqəмəри эгьн бəрəвока шьеред хwəйə п'ьр'жаир бь типед латини чап кьрийə. Бь фькра мьн, бəрəвокəкə wайə керhати жь алие шаиред к'ӧрдайə hена т'əзə щара ə'wльнə кӧ чап дьбə".[8]

---

[5] الصرخة، ١٢ ايلول ١٩٥٤

[6] Le jour nouvean, Beyrouth, 1945, 13 aut, no. 53, p. 4. (In Poete Kurde contemporain: Cegerxwin).

[7] Хӧданньвис дəрhəqа Адрбещана Иранеда дьнвисə.

[8] Le jour nouvean, Beyrouth, 1945, 13 aut, no. 53, p. 4. (In Poete Kurde contemporain: Cegerxwin).

Хенжь Т'ома Буа р'оhьлатзан Васили Никитин жи нава к'ьт'еба хwəйə „Les Kurdes" наве Щəгəрхwин, чаwа шаирəки мə'рифəт у занə бир тинə.[9]

Сала 1952-а к'ӧрдзане советиейн ə'йан Qанате К'ӧрдо мqала хwəйə бь сəривисара „Зарубежная курдская литература о положении курдов СССР" (Ə'дəбиата к'ӧрде хəрищи дəрhəqа h'але к'ӧрде Т'Р'СС-да") у к'ьт'еба хwəйə „Грамматика курдского языка"-да, ед кӧ бь змане ур'ьси нəшьр бунə, хwəндəване советие щара ə'wльн чəнд ньмунед ə'франдьнед Щəгəрхwинр'а дькə нас.[10]

---

[9] B. Nikitine, Les Kurdes étude sociologigue et historigue, Paris, 1956, p. 285.

[10] К. К. Курдоев, Зарубежная курдская литература о положении курдов в СССР. Ученые записи ЛГУ, № 128, вып. 3, История и филология стран Востока, 1952, стр. 136—150; К. К. Курдоев, Грамматика курдского языка, М—Л., 1957, стр. 6.

КОРТ ДӘРҺӘQА Ә'МЬР У ШӨХӨЛКЬРЬНА ЩӘГӘРХWИНДА

Наве Щәгәрхwин ә'сли Шехмусә. Әw жь дйа хwә сала 1903-а ль гӧнде Һәсареда[1] буйә. Де-баве wи бәләнгаз у фәqир бунә. Әwана жи мина гәлә к'ӧрдед майин ощахед кал-бавед хwә һьштьнә у бона ә'бура хwәйә р'оже жь гӧнде П'ек'әнде чунә гӧнде Һәсаре. Ле вьра жи wана р'ожәкә хwәш нәдитйә.

Нәфәре мала Һ'әсән (Һ'әсән наве баве Шехмус бу) нә әwqас п'ьр' бун. Әw бу, к'ӧлфәта wийә Ә'йшан, qиза wийә Асйа у кӧр'е wийи мәзьи—Хәлил бу. Шехмус кӧр'е Һ'әсәни бьч'ук бу. Шехмус һе зар'о бу, чахе баве wи чу р'әһ'мәте у нәфәре мале стӧхар һьшт.

Зар'оти у хортанна Шехмус һ'аләки гьранда дәрбаз дьбә. Әw бәр дәсте хушка хwәйә Асйае мәзьи дьбә. Зутьрәке Шехмусе бьч'ук тәнгаси у бәләнгазийа ә'мьр дьвинә. Бона пари нан әw мәщбур дьбә бәр дәсте дәwләтийа хӧламтие бькә, щарна жи шьванти у гавантие дькә. Шехмус һе зар'отйа хwәда беисафийа аг'а у бәга дит, р'ӧһ'е дәwләмәнда, р'ӧһ'е мәрие бер'ә'м фә'мкьр.

[1] Һәсар—гӧнде к'ӧрдана ль Т'урк'иае жь Һ'ьсьик'ефе бәрбь р'оава.

Һәрге дәрһәqа һьнә шаир у нвиск'арада әм дькарьи бежьи, wәки әwана ль к'ижан бажари, ль к'ижан гӧнди у бал к'е хwәндьна хwә стәндьнә, дәрһәqа Шехмусда әм ньkарьи әве йәке бежьи.

Шехмус бьч'укиеда хwә гәләки ль хwәндьне гьртьбу, ле әwи ньkарьбу хwәстьна хwә миасәр бькьра, чьмки бона wе йәке мәщал wир'а лазьм бун. Т'ӧнәбуне хwә ль Шехмус һәq кьрьбу. Әw бь к'ӧмәкдарийа һәвал-һогьред хwә һ'әрфа һиндьбә.

Сала 1914-а, чахе шәр'е һ'әмдьнйаейи ә'wльи дәстпе бу, Шехмус 11-ә сали бу. Әwи һе ширьнайи у ләзәта ә'мьр нә дибу. Мина де у баве хwә, мина кал у бава әw жи р'йа р'әв у бәзе, р'йа һесирие дьгрә у т'әви гәлә мале к'ӧрда дьчә гӧнде Амуде у ль wьра щиwар дьбә.

Wәхтәке шунда Амудеда дайка Шехмус хәрибиеда wәфат дьбә. Әв qәwьмандьна гәлә дьле Шехмус дәшинә. Әw Амудеда дһа ньkарә бьминә, т'әви хушк у бьре хwә жь Амуде вәдгәр'ә те гӧнде хwәйи һ'ьзкьри—Һәсаре. Ле жь тьр'са һ'ӧщумкьрьна әскәре Р'оме нәфәре мала Асйае у Хәлил т'әви Шехмус диса вәдьгәр'ьи тенә Амуде.

Әw салед р'әв у бәзейә гьран жь алие Шехмусда наенә биркьрьне. Әw йәка гәләки һ'ӧкӧми сәр бир у баwарийа шаире мә'рифәт дькә. Жь дәст чәтьнайа Шехмус диса шьвка бәрхвантие дьгрә дәсте хwә у щарна жи һәвана гавантие даве мьле хwә. Зар'отийа хwәда Шехмус бона хәлqе щарна п'аләти жи дькьр, хwәли бещәр дькьр, ле дәwса хәбата хwәйә гьран һәqе кем дьстәнд. Ве тәнгасийа хwәда жи Шехмус т'ӧ щара гӧмана хwә жь хwәндьне нәдьбьр'и. Әwи т'ьме баwар дькьр, wәки р'оке әwе һини хwәндьне бә у wе бькарьбә сәр к'аг'әзе һ'әрфа бьнисә, wе бьзанбә чь дәфт'әрада һатйә нивисаре. Аwа, һәма әв бу мә'нә, wәки Шехмус щарна бона һинбуна һ'әрфа жь бәр бәрха дьр'әви дьчу мәдрәса гӧнд, бал һәвал-һогьред хwәйә херхаз.

Awa чь дьнвисэ шӧхӧлкьре щмаэ'та к'ӧрдайи э'йан мэир Щаладет Али Бэдьрхан дэрhэда wида: „Ле Шехмусе, кӧ дь к'урайи дьле wида агьрэки мӧqэдэс ведьк'эт, дума хwэ бь ве жийине нэ даш: жь нькь хwэна хwэ жи дьр'эви у гӧнд ль мэдрэсан у хwэндэгэна дьгэр'ийа.

Гэлэк нэк'этьи наве эw Шехмусе сewи у шьван бу фэqэh Шехмус у ч'авеи хwэ ль дьийа заньстйе вэкьр".[2] Wи чахи К'ӧрдстанеда э'дэт бу, wэки шагьрта мэдрэсэ бьгӧнастьна. Эwана чьqас зэ'ф мэдрэсе башqэ-башqэда бьхwэндьна эwqас бона wан нав у hӧрмэт бу. Щэгэрхwини жи мэдрэса хwэ дьгӧнезэ дьчэ дьгьhижэ Лаhищане. Лаhищан ль К'ӧрдстана Иранеда бажаре к'ӧрдайи э'йан бу. Wэхтэке шунда Шехмус жь Лаhищане вэдьгэр'э те К'ӧрдстана щэ'иубе, ль гӧнде Т'ьлшире у ль wи гӧндила жи эw щиwэр дьбэ. Вьра жи Шехмус дэсте хwэ жь хwэндьне накэ. Эw хwэндьна хwэ бал сэйда Ь'бейдуллэh дэст тина, ле пашwэхтие мэллэ Ь'бейдуллэh дьчэ р'эh'мэте у Шехмус ищаза хwэ жь бьрайе wи мэллэ Фэтьллэh дьстина.

Пэй т'эмамкьрьна хwэндьне Шехмус wэхтэке мэллэтие гӧнде к'ӧрдада дькэ. Чawa Щаладет Али Бэдьрхан дьнвисэ, эw „дьбу пешьмеже гӧндйан, мэhра wан дьбьр'и, зэкат wан дьхьстьнэ р'езька шэриэте у бь ви awайи дьжи". Р'астэ, wан сала Шехмус гӧнде к'ӧрда дьгэр'йа у мэлляти дькьр, ле бь хwэ бэрэ-бэрэ дьбу дьжмьне мэлла, дьжмьне к'эдхӧре мьлэте к'ӧрд.

Мэллэтийа Шехмус гэлэки нэк'ьшанд. Эwи зутьрэке т'эрка мэллэтие да у дэст бь щот'к'арие кьр. Эwи h'элали, дьлсаг'и, дьлдэнщи, щэм щот'к'ара, гӧндие хэбатк'ар дьдит. Эwи ӧса жи h'але гӧндийи гьраи дьдит, кӧ сьбе h'эта эваре дьхэбьтин, худан дьр'етьи, ле бь дэсте вьк у вала вэдьгэр'ийанэ мале хwэ.

[2] Ceger Xwîn, dîwana êwîl, Şam, 1945, rûp'êlê VI—VII.

Шехмус т'эви hьнэ к'ӧрда дьчэ Сириае у дӧ гӧнде т'эзэ ль wьр ава дькьи Наве гӧндэки „Ч'елэк", ле наве гӧнде дьне бь хwэстьна Шехмус „Щэhиэм" датиньи. Щаладет Али Бэдьрхан дьнвисэ: „Сэйда, (сэйда—Щэгэрхwинр'а дьготьи—О. Щ.) жь бой Щэhиэме дьгот, ма жь хwэ иэwэлейэ, мьлэте кӧ нэ бь сэр хwэйэ масэкана wи нэ щэhиэмейэ". Р'астэ, наве гӧнд Щэhиэм бу, ле нава we щэhиэмеда чawa бь хwэ шаир дьвежэ:

Дь нав мэда нэ мабун нэ аг'а у нэ к'ехwэ.
Э'ло, Ч'ело, к'ӧм бь qӧл, мьн т'эв кьрьи wэки хwэ.

Гӧнде жи бьра т'эв хwэнди у пешк'эти бьи, к'эдхӧр бьра нава wанда т'ӧпабьи, гьык wэкэ hав у мина hав бьжин у бьре hэвбьи. Awa эв бу хwэстьна шаир, эв бу нет, мэрэмед wи.

Шехмус he щаhьл бу, ле we щаhьлийа хwэда эwи гэлэ чэтьнайи дитьбун, гӧнд у бажаред К'ӧрдстана Ираие, Ираqе у Т'урк'иае гэр'йа бу. „К'ӧрдстана к'ӧрда, К'ӧрдстана лат`-лат'" бэр ч'э'ве wи бу. Дэрде К'ӧрдстане дьле wи дьсот. We hene hьнэка заньбу, wэки наве Шехмус дha Шехмус нинэ, wэки эwи жь дэрде мьлэт наве хwэ кьрйэ Щэгэрхwини у буйэ шаире мьлэте к'ӧрдайи азайиh'ьз.

Шехмус ад у qрар кьр, wэки h'эта-h'этайе qӧльхи щмаэ'та хwайэ зериан, qӧльхи азайи у бэхтэwарийа we бькэ. Р'асти жи, жь дитьна кӧ эwи дьдит дьл-h'ьнаве wи бубун хун. Дэрде мьлэт шаире щаhьл кьрьбу к'ура эгьр.

Шаир he хорт бу, чахе К'ӧрдстана Т'урк'иаеда диса дэст бь h'эжандьна щмаэ'та к'ӧрдайэ азадарие бу. Сэрк'ари ль we h'эжандьне Шех Сэид дькьр. Р'астэ эw h'эжандьна жь алие нэйаре щмаэ'та к'ӧрдада бь зорэке hатэ т'эр'ьбандьне, ле эwе „шоп'экэ п'ьр' гьраи у нэбиркьр" бира Щэгэрхwинда hьшт. Эwи бэр ч'э'ве хwэ дьдит, чawa бебэхтйа к'эдхӧре щмаэ'та к'ӧрда, аг'а у бэга нэдьhьшт, кӧ шэр'к'арийа щмаэ'та к'ӧрда бьгьhижэ мэрэме

хwə. Əwи дит, wəки чawa гəлə к'ӧрде бесущ-бегӧнə жь алие зəвт'чиед Р'омеда дьhатьнə шəржекьрьн у дардакьрьне, агьр дьдано мале wан у гӧнде wанə э'дьли hьлдьшандьн. Щəгəрхwин дьдит, wəки к'ӧрде бехwайи--хӧдан жь дəсти зӧлмк'ара малweран дьбуп, жь wəлат дьр'эвин. Əwи дьдит, wəки кьрьнед дьжмьна, шмаэ'та к'ӧрда т'эхсир нəкьр у р'оh'е weйə р'еволйусион нəшкенанд. Шанре к'ӧрдан э'йан Осман Сəбри дəрhəqа Щəгəрхwийда дьнвисэ: „Ван крен нəйар, р'оh'əки нӧh дь сəйдайе мəда h'ьшйар кьр у h'ьзкьрьна к'ӧрд у К'ӧрдстане хьстə дьле wи".[3]

Бəри хьлазкьрьна мəдрəсе Щəгəрхwин чawa фəди дьчə К'ӧрдстана Иране у Ираqе. We р'ewитийа хwəда əwи гəлə qəwьмандьнед нəбиркьри дитьи, кӧ шоп'əкэ гьран дьле wида hьштьи. Диса дəрде мьлəт дьле Щəгəрхwинда мина п'еле бэ'ре сəр həвр'а дьчу, дьhат. Шанре wəт'əнh'ьз нə кӧ т'эне шундамайина шмаэ'те дьдит, əwи ӧса жи əw бет'ьфаqи дьдит, йа кӧ орт'а qəбила у сəрк'аре wанада həбу. Awa, бона чь Щəгəрхwин бəре э'wьл бəга, аг'а, шеха у мəлла гӧнэк'ар дькə, е кӧ шмаэ'та к'ӧрда дьзерандьн у дəрhəqа пешдачуйина wеда нəдьфькьрин. К'эдхӧра həбуна we шмаэ'те мина həбуна мала хwə дьхwарьн, бона к'еф у к'ефхwəшиед хwə əw həбун хəрщ дькьрьн.

Хенжь ве йəке, Щəгəрхwин гьрəгьре к'ӧрда: аг'а, бəга, шеха бона we йəке гӧнэк'ар дькьр, wəки wана дəст дабу дəсте дьжмьне мьлəтə дəр, дəст дабун дəсте нойара у бьбун сильh'а дəсте wан мqабьли шмаэ'та хwə. Осман Сəбри дəрhəqа ве йəкеда дьнвисэ: „Хирəта Сəйда qəбул нəкьр, кӧ дь нав wи р'эфе бе бəхт у бе р'умəтда бьминə, р'абу щьббэ у шашьк аветьи у wəк шамеран дəстен хwə нəмалан у дак'ət qəда хəбата wəлет". Щəладет Али Бэдьрхан жи awa дьнвисэ: "Сəйда р'аст бь р'аст бəла хwə

[3] Ceger Xwîn, Sewra azadî, diwana dudə, Ṣam, 1954, rûp'êla II.

дабу мир у бəг у аг'а у шехан, жь ləwрə, жь хwəр'а дьжмьне хӧрт у дьжwар п'эйда дькьрьн. Щарна щиh ле тəнг дьбу. Ле Сəйда, бе п'эрwа, шуре хwə дь сəр сəре wанр'а вадьwашанд у эшкəрə дьгот wан: „Əз дькьм бь ви шури сəре wə жекьм".

Щəгəрхwин həвалтийа т'эви мəрие р'энщбəр, həвалтийа т'эви мəрьвед хəбатк'ар хwəр'а hӧрмəтэкə п'ьр' бльнд у к'ӧбари h'эсаб кьрйə. Awa бона чь əw шьера хwəйə „Бь кӧр'ти жина мьн"-да дьнвисэ:

Пьшти ь'дме хwəе п'ьр' бум Додое qӧльнгван,
Бум həвале к'ӧм бь qӧл кӧр'е П'оте сəрмьйан.

Щəгəрхwин, чawa шанр, чawa шəр'к'аре мqабьли имперализме, колониализме у зордəстие т'ьме жь алие шмаэ'та к'ӧрдада hатйə h'ьзкьрьне. Əw т'ӧ щара жь дьжмьна нəтьрсийэ, т'ӧ щара жь шəр'к'арийа шмаэ'тейə гьран хwə шунда нəгьртийə. Бона шӧхӧлкьрьн у э'франдьнед хwəйə р'еволйусион, Щəгəрхwин жь алие h'ӧкӧмəтед Сириае у Ираqейə р'еаксионда гəлə щара hатйə гьртьне у к'этйə зиндана. Фəqəт, дəрhəqа we йəкеда бəр дəсте мьн qийат т'ӧнэбунэ, həр т'эне шьерəкə wи həйə, кӧ диwана wийə дӧдада бь сəрəщəма „Сиh у се р'ож дь зьндане"-да hатйə чапкьрьне. Awa шанр чь дьнвисэ ве шьера хwəда:

Бисте нисане, шəвəк тар у р'əш п'ьр' нəхwəш, нəхwəш,
Жандьрмə hатьн к'ətьн мала мə wəк дьэ у к'əлəш,

Əм данə бəр хwə,бьрьн эьндане, эьнданəкə тəнг,
Дар бь дəсте wан, чəlр у р'у к'ьрет ч'авсор у пəр'əнг,

Дабарьэин мə бе тьр'с у бе пьр'с həми wакэ шер,
Сəр у льнген мə дьхьстьн кӧwчук, ледьдан бь дер,

Ль сәр һәв дьжун, ль сәр һәв ледан, ль сәр һәв qамчи,
Щьһе мә пьр' тәнг, әм паздә һәвал бе щи у бьр'чи,

Сәрен мә бемрес т'әв зиньрандьн сьмбел у бьру,
Бьрьн кәһрәбе т'әв пир у зар'ок т'ьф дьһатә р'у.

Диса дәһ мьров бь дар у qамчи бь бок'с у ледан,
Әм гәвьзандьн данә бәр льнган бь qир' у һалан.

Ль сәр сәрен мә т'әв чун у һатьн бьзмар у потин,
Һ'атта һатә хwәр жь сәр ч'авен мә т'әв хwедан у хwин,

Әм жь һьш дьчун т'әне бе һьши бь мә хwәш дьһат,
Тәнәкен аве бәри сәр мә дан салон бу фәрат.

Диса шьйари, диса әw ледан әw qамчи у дар,
Әм хьрхьрандьн дь сәр qадер'а әм к'ьшандьн хар.

К'әтьн сәр сәрен мә әw һов у дин гӧрен дәв бь хwин,
Сәрен мә бь хwин, дәстен мә бьрин, к'ьнщен мә ч'ьр'ин,

Гәләк әм т'и бун, гәләк бьрчи бун, нә нан у нә ав,
Дьдан р'ьwен мә готьнен к'ьрет һәми п'уч у хав.[4]

---

[4] Ceger Xwin, Ṡewra azadi, diwana duda, Ṣam, 1954, rûp'êla 122-a. Шьере Щәгәрхwинә ве к'ьт'ебеда чап буйи мьн жь һәрдӧ диwане шаирә ко сала 1945-а у 1954-а нәшьр бунә, һьлдайә. Шьере бәрәвока, бь типе латини чап бунә у хӧданньвис сәр һ'әрфе **п, т, к, ч,** нишана вергӧле, йа ко сәwтед аспират у африкат **(п', т', к', ч',)** пишан дьдә, дананийә. Шаир к'ьвш нәкьрийә ӧса жи **һ', р-ье** дӧ дәрп **(р')** у сәwта **ә'**. Һәрwаһа, чахе мьн шьере Щәгәрхwин жь типе латини wалдьгәр'андә сәр типе ур'ьси бона р'аст фә'мкьрьна хәбәред кӧ әw сәwте жор готи **(п', т', к', ч', һ', р', ә')** теда һәнә, мьн сәр һ'әрфе **п, т, к, ч, һ, р, ә,** вергӧл данийә. Хенжь ве йәке, һьнә хәбәре кӧ щики бь тәһәрәки, щики дьне бь тәһәрәки дьн һатьнә чапкьрьне, мьн жь алие р'астпьвисареда әw хәбәрана бь щур'әки ньвисинә.

Щәгәрхwин йәко-йәко шькле һ'але wан гьртийа дьдә, йед кӧ сәр пьрса сәйасәтие һатьбунә гьртьне. Шаир ӧса жи хәбәрдана жәндьрма дьдә жь к'ижане те к'ьвше, wәки бона чь әw мәрьвана һатьнә гьртьн.

Бо һәв дьготьн, әвьн болшевик дьжмьне wәлат,
Т'ьфкьн р'ьwен wан, ван р'ьwен к'ьрет, п'ис у бе хәлат.

Р'астә, Щәгәрхwин зьнданада гәлә щара һатийә зерандьне, ле әw т'ӧ щара п'ошман нәбуйә у т'ӧ щара шәрм нәкьрийә wәки әw болшевик һ'әсав кьрьнә. Әw дьһа к'ӧбарә, wәки жер'а „болшевик" дьвен, чьмки болшевик т'ьме һазьрьн ә'мре хwә бона азайа мьләт бьдьн, чьмки һ'имли болшевик сәрк'арие ль шәр'к'арийа мьqабьли к'әдхӧра у империалиста дькьн, изне хәбатк'ара хwәй дькьн. Шаир шәр'к'арийа щмаә'тейә бона сәрбәстие һьмбәри „агьре волqан" дькә, йе кӧ„бь т'ьф у п'ьфан найетә кӧштьн", ле дьле мерхасе щмаә'те „бь дар у qамчи наенә бьрьштьн".

Әв дар у ледан wәк ньфт у бензин бәрди сәр агьр,
Агьр бь бензин найе мьрандьн бет'ьр дьби гор'.

Щәгәрхwин дьнвисә, wәки шьван у гаван, щотк'ар у п'алә иди һ'ьшйар бунә у щие wан к'әдхӧра әw ч'ә'лә, йа кӧ әwана бона дьжмьне мьләт к'олайә. К'ӧтасйа шьера хwәда Щәгәрхwин дькә гази, wәки гәрәк щмаә'тед р'оһьлате т'әв, дәсте хwә бьдьнә дәсте һәв у бой азайе р'абьнә п'ийа.

Щәгәрхwин һ'әбсада гәлә һатйә зерандьне у эшандьне, ле әw жь һ'әбсхана т'ьме дһа qалбуйи дәрк'әтийә. Әw т'ӧ щара ниве р'йа шәр'к'арие нәсәкьниә, р'ӧһ'е wи нәч'ьлмьсийә.

Awа шаир Осман Сәбри, сала 1954-а, дәрһәqа Щә-

тәрхwинда чь дьнвисэ: „Әв бун 23 сал кӧ сәйдайе Щәтәрхwин нас дькьм. Бь һ'ькме ве насина дреж, мьн дӧ мәзьйатен ч'ак дь сәйдада дитьнә кӧ һежайи салькдапенә.

1. Щәгәрхwин дәрде мьләте хwә баш насийә. Бәла мьләте к'ӧрд дь мир у п'ашан, бәг у аг'а у шех у мәлланда дьбинә. Бешьк, сәйда дь ве р'амана һанда пәи шашә. Чьма кӧ жь һ'әзар салан у вьрда, әв кәсен һан пеши, сәрмьйан у р'ебәреи ви мьләти бун. Щьһе кӧ щан, мал у wәлате wан бьп'арастана, ч'ав дан хwарьна мале wан у әw дил у бындәст у wәлате wан бь дәст нәйаранва бәрдан. Щьһе кӧ әw бьдана хwәндьн, зана у фер, жирәк бькьрьна, т'әвда нәзан у бер'аман у беарманщ һьштьи. Щьһе кӧ йәкити дь нав мьләтда банина пе, р'ьк у бәрбәри хьстьнә нав к'ӧрдан у һәми кьрьи нәйареи һәв. Бь ен awайи әw у wәлате wан хьстьи бьи дәсте нәйар. Т'әне т'ер дькә кӧ әм бькарьи фькьрәкә баш ль сәр ван кәсан бьдьи хwәндәванан, шех у мәллан бангина хwә жь мьрйан дькьрьи; мир у п'ашан, бәг у аг'а жи бангин жь нәйаре мьләт у wәлет колидар дькьрьи.

Жь ләwрә Щәгәрхwин бедьлованн, кем у касьйеи wан дьбежә у мьләт сәрwәхти фәнди у хап, бебәхти у дьлр'әшйен wан дькә. Әз бawәрьм кӧ сәйдайе Щәгәрхwин дь вәкьрьна ч'авен к'ӧрден Сурьйе у нивр'ойе Т'ьрк'иеда шоп'әкә мәзьн у һежа һьштйә.

2. Щәгәрхwин дь к'ӧрдитйа хwәда р'аст дӧрӧстә. Әw нәнд р'аст у дӧрӧстә, кӧ дь р'йа wәлат у wәлатьйен хwәда сиига хwә жь зиварн у бәләнгазнер'а вәкьрйә. Бь ч'ав мьн әв йәка һан к'оча фәдак'арийа дawьйейә.

Жь ве певә, дь р'ожен тәнги у зиварьйеда жи, дьлгәши у щомәрди жь Щәгәрхwин бь дур нәк'ьт. Р'ожәке мьн әw дьлтәнг у беневи пәдит, чь дәма ле qәwьмйа т'әви зиварйа хwә һәр у һар дәсте алик'арие дьрежи һәвал у һогьреи хwә кьрйә.

Жь ве бь шунда сәйдайе мә дь р'йа wәлат у wәлатьйен хwәда гәләк wәст у әш, р'әщ у зор һ'әпс у нәһәqи жи дитьнә. Иро дьбиньм сәйда бь гавеи хӧрт у щамер бәрәз арманща хwә дьчә. Бь наве һәвалйе әз wи тироз дькьм у жер'а пешвәчунәкә ч'ак дьхwәзьм".[5]

Наве Щәгәрхwин т'әмамийа К'ӧрдстанеда э'йанә. Гьшк wийа чawа шәнрәки wәт'әнһ'ьз у шәр'кар нас дькьи, е кӧ сәре хwә данийә бона азакьрьна К'ӧрдстане у бәхтәwарийа we. Шьеред Щәгәрхwин дьле мәрьва бь һ'ӧб у һ'ьзкьрьна wәлетва т'ьжә дькә.

К'ӧрдстанеда к'е кӧ гӧндйар'а у хәбатк'арар'а бь кьнезайи хәбәрда у wанар'а дәрһәqа һ'ал у азакьрьна К'ӧрдстанеда гьли бькьра әw э'сән һәвале Щәгәрхwин һ'әсаб дькьрьи у бь дьләки qәнщ wир'а хәбәрдьдан.

Бәшир һ'әсән, кӧ бубу мәллайе гӧндәки, бьч'уктийа хwәда хwәстьбу бьбә сәйда у хwә ль хwәндьне гьртьбу. Ле хwәстьна wи миасәр нәбубу. Бәшир һ'әсән мәллә бу, ле т'ьме пәй ньмеже дәрһәqа азакьрьна к'ӧрд у К'ӧрдстанеда гьли кьрйә у щарәке жи әwи гӧндийар'а готйә: „Гәли к'ӧрден дәлал, һун нәньһер'ьн к'ӧрд т'ьм дил у р'әбәньи, т'әвгәр'а wан майэ бь дәсте бьйайан". Щмаэ'та һазьр жь мәллә пьрсйэ: „Ма әм чьwан бькьи сәйдайе дәлал". Мәллә Бәшир һ'әсән wанр'а шьровәкьрийэ, wәки бона азакьрьна К'ӧрдстане лазьмә, кӧ әwана һәвдӧ һ'ьз бькьи, һәwалтие к'ӧрде занар'а бькьи, жь wәлате хwә һ'ьз бькьи у мqабьли дьжмьна т'әвайи пәр'кьи. Щмаэ'та һазьр жь Бәшир һ'әсәнр'а гӧтйэ: „Хwәде зане сәйда, фькьра тә чуйэ сәр йа Щәгәрхwин.

Һ'әми жи дьготьи: тӧ жь р'йа сәйдатйа хwә дәрк'әти. Шех у мәлла ль Амуде п'ьр' һәнә, т'ӧ щар әw готьи жь к'әснр'а нә готьнә. Тьшт кӧ әм жь шехе Амуде дьбиньи; әw дьбежьи "к'ӧрд һәвален Щәгәрхwиньи у к'ӧрд-

[5] Бьшһер'а we к'ьт'ебе, р'уп'еле II—IV.

манщен кӧ ль ду оле дьмәшьн коварен латини нәхwиньн“.[6]

Сала 1945-а бажаре Шамеда чапхана „Т'әрәqие“ диwана Щәгәрхwинә ә'wльн нәшьр дькә. Чапкьрьна әве диwане шайикә мәзьн бал хwәндәване к'ӧрда пешда тинә. Хwәндәван зува hивйа wе диwане бун, чьмки шьеред диwана Щәгәрхwинда нәшьрбуйи, дәрhәqа h'але щмаә'теда, дәрhәqа р'ожа wейә сьбеда бун. Щаба нәшьрбуна диwана Щәгәрхwин бона щмаә'та к'ӧрда, бона лаwед wейә wәт'әнh'ьз мзьгини бу. Ковара „Ронаhи“ hәжмара хwәйә 28-да, кӧ сала 1945-а нәшьрбуйә, ван готьна жь хwәндәванед хwәр'а дьнвисә:

МЬЗГИН

Диwана Щәгәрхwин к'әтә чапе, к'ьт'ебхана „hәwар“-е, ве пашйе диwана шаире мә е мьли сәйда Щәгәрхwин хьстйә чапе. hәр чәнд чап бь хwә р'уйе чапкәран спи нәкә жи, диwан бь хwә р'уйе мьләте к'ӧрд спи у р'умәтә wи бльнд дькә.[7]

Диwана Щәгәрхwинә ә'wьл 164 р'уп'ел бу, к'ижанеда незики 170-е шьере шаире нав у дәнг hатьбунә нәшьркьрьне. Щәгәрхwин шьере хwә п'арәвәкьрбу сәр пенш п'ара: Дь wаре wәлат у мьләтп'арезьйеда, марш у хwәшхwан, намә у р'әшбәләк, шьhерен фәлсәфи, шьhерен әвиндарйе.

Ван hәр пенщ п'арада сьфәте Щәгәрхwин, чаwа шаирәки пешк'әти у чаwа шаирәки кӧ дур у к'ур дьфькрә те ханекьрьне. Әw шьерана р'йа Щәгәрхwинә дәрбазбуйи нишани мә дьдьн.

Шьера бәрәвокейә ә'wльн „Агьр у пьрискен дьл у диwана Щәгәрхwин“ гәлә тьшт хwәндәванр'а бона р'аст фә'мкьрьна нет у мәрәмед шаир дьвежә:

[6] Kovara „Ronahî“, hejimara 17, Şam, 1943, rûp'êla 32-a.
[7] Kovara „Ronahî“, hejimara 28, Şam, 1945, rûp'êla 2-a.

Агьр т'әв агьрә, дури hәр'ьн дьжwарә,
Нә агьре исалә, ле агьре сәд сале кәвнарә.

Шаире к'ӧрдайи навудәнг Qадри Щан пешхәбәра диwана Щәгәрхwинда qимәтәки п'ьр бльнд дьдә бәрәвока ә'франдьнед wийә ә'wльн. Әw дьнвисә, wәки зува диwанед Мәләе Щьзири у Аh'мәде Хани жь мәйдане кем бунә. h'ьзкьред ә'дәбиата к'ӧрда ль диwане ӧса дьгәр'йан, ле әw диwана wана пькарбу дәстхьста. Ньшкева диwана Щәгәрхwинә ә'wльн к'әтә мәйдане, хwәндәвана әw диwана к'ьр'и, хwәндьн у дьле wан гәләки пе шабу. Qадри Щан дьнвисә: „Әз баwар дькьм, кӧ диwана Щәгәрхwин дәwса, кӧ „Мәм у Зин“ у диwана Щьзәри вала hьштьнә әwе т'ьжә бькә. Хwәндәванен дәлал, әwе теда зман у р'ӧh'е щәнабе Хание хӧрт у нәзма диwана Щьзәри у аhәнгдар бьбиньн.

Щәгәрхwин, пьрсен бьйан жи п'ьр' нәхьстьнә нав шьhрен хwә, бь зманәки садә у сәлис нвисинә.

Qимәта шәhрен wи а мәзьн жи әвә, бь р'ӧh'әки нӧh ажотйә сәр фькрен кәвнарә у бь зманәки шерин у шә'би т'әwш бун у зәрәра wан нишан кьрийә“.[8]

Сала 1954-а, нәh сал пәй нәшьрбуна диwана Щәгәрхwинә ә'wльнр'а, диса бажаре Шамеда диwана Щәгәрхwинә дӧда нәшьр дьбә. Әва диwана hьмбәри йа ә'wльн гәләки пеш бу. Әw пеш бу нә т'әне бь р'әqәма п'ьр'анйа шьерава, ле ӧса жи бь т'ематика ә'франднава, бь hостатийа нвисара шьерава.

Пәй нәшьрбуна диwана ә'wльнр'а дьнйаеда гәлә qәwмандьнед мәзьн qәwьмин, гәлә-гәлә тьшт ә'мьрда hатә гӧhастьне. Бь алт'ндарийа Т'фаqа Советие хлаз бу шәр'е h'әмдьнйаейи дӧда. Алманйа фашистие лана хwәда

[8] Ceger Xwin, divana êwil, Şam, 1945, rûp'êla X.

hатə h'ьпщьр'андьне. Йəк пəй йəке Йевропа Р'оhьлатеда щмаə'та дəwлəтед хwəйə сəрбəстə, демократи сазкьрьн.

Wəлатед Асиае, Африкае у Америка Латинида шəр'к'арийа щмаə'тед бьндəстə əк'симпериалистие к'əтə р'екə т'əзə. Шəр'к'арийа wан щмаə'та мqабьли империализме у колониализме qəwатəкə дhа т'əзə стəнд.

Ль К'öрдстана Иране у Ираqеда жи qəwьмандьнед мəзьн qəwьмин. Пəй к'öт'абуна шəр'е h'əмдьниасйи дöдар'а, сала 1946-а ль К'öрдстана Иранеда р'еспублика К'öрдстанейə Демократие hатə сазкьрьне, ле h'öкöмəта Иранейə р'еаксион зутьрəке бь qəwата əскəр сəрбəсти жь к'öрда стəнд у сəрк'аре we h'öкöмəта к'öрда да дардакьрьне. К'öрдстана Ираqеда жи we hене щмаə'та к'öрда бой дəстанина азайа хwə р'абубу мqабьли h'öкöмəта Нури Сəидə хунхöр. Сəрк'ари ль we шəр'к'арие дькьр əwлəде щмаə'та к'öрдайə мерхас Мьстəфə Барзани.

Hьлбəт, qəwьмандьне wайə мəзьн нькарьбун h'öкöми сəр фькре Щəгəрхwин нəкьрана. Аwа бона чь диwана Щəгəрхwинə сала 1954-а нəшьрбун нəйника пешдачуйина шаире навудəнгə. Диwана шаирə дöда жь 211 р'уп'елайə у сəр се п'ара hатйə п'арəвəкьрьне: Бьр'е wəлати, бьр'е т'əвайи, бьр'е əвини. Нава ван həрсе п'арада, хwəндəван гəлə шьере wəт'əнh'ьзие, шəр'к'арие, h'öб у h'ьзкьрьне, ед кö пешдачуйина шаир нишан дьдьн, дькарə бьхунə. Осман Сəбри пешхəбəра диwана Щəгəрхwинə дöдада дьнвисə: „Həрчи əв диwан, жь диwана сəйда а пешьн бь гəлəки хwəштьр у hежатьр дəрк'əтйə. Дь диwана пешинда, сəйда нə hьндə хöрт у нə жи дь арманща хwəда дурбин у йəкр'у бу, ле əв диwан ль сəр арманщəкə хöйа hатйə ивисин у р'у у р'еч'а wи теда хwəш дьйарьн„.[9] Р'астə, дəрhəqа шöхöлкьрьна Щəгəрхwинə р'еволйусионда бəр дəсте мьнда кем qийат hанə, ле шьере wийə п'ешк'еши шöхöлкьред щмаə'та к'öрдайə сəйасəтие п'ьр'ьн. Əw шьер нə кö т'əне п'əвгьредана шаир wан мəрьвар'а нишан дьдьн, ле əw öса жи нишандьдьн п'əвгьредана Щəгəрхwин т'əви ковар у р'ожнə'мед башqə-башqə, е кö we hене К'öрдстана Ираqе у Сириаеда нəшьр дьбун. П'əвгьредана Щəгəрхwин коваред „Дəнге гити т'əзə", „Гелавеж", „Стер", „Р'ожи ну", „Р'онаhи" у „həwар"-ер'а мəh'кəм буйə.

h'öкме ковара „h'əwар"-е бона пешдачуйин у хwəh'əсандьна Щəгəрхwин гəлəки мəзьн буйə. Əw hе хортанйа хwəда „həwар"-ер'а hатьбу гредане у же h'ьздькьр. Шаир ковара „həwар"-е гöлстана заре к'öрда h'əсабдькьр у шьерəкə хwə п'ешк'еши „həwар"-е кьрйə.

h'əзар щари пироз бькьн əв həwар,
Гəлəк хоб у р'ьпдə wəки гöльзар.

Гöлстане заре мəйə п'ьр' щьwан,
Пəсəидидə кö мьн бəре we дьхwар.

Чь меwəк шеринə, бəре we гьhа,
Жь бо бьлбьле дьлнəхwəш бу бьhар.

h'əзар бьлбьлен дьлшəwат у бь хwин,
Дь нав бахчəйе we дькьн аh у зар.

h'əзар аh у заран дькьн ле əзьм,
Жь wан бьлбьлан е щəгəрхwин у жар.

həwар п'ьр' щьwанə, кəч'ə нугьhа,
Гəлəк дилбəр у назьк у наздар.

Чь бьстанəки бəрхwəш у зугьhа,
həми сев у хох у бьhок у hьнар.

[9] Ceger Xwin, Sewra azadi, diwana duda, Şam, 1954, rûp'êla IV.

Ль бәр we һәйә бәхчәвәнәк мәзьн,
Шаһьншаһ у п'ашайә әw хwәндәк'ар.

Сәрәфраз у щомәрдә әw бәхчәван,
Дьли һәр кәси wи бәре абьдар.

Qәлән кем у әрзанә песәд qьруш,
Бьхwазьн жь Али Щәладет бь г'ар. [10]

Хенжь ве шьере, Щәгәрхwин дö шьере майин жи п'ешк'еши хöдан у к'ьр'йаре ковара „Һәwар"-е дькә („Жь хwәдьйе „Һәwар"-ер'а, „Жь к'ьр'йарен „Һәwар"-ер'а).

Һәвалтийа шöхöлк'аред сәйасәтийе, сәр һ'име йәкитийа фькрдари, нет у мәрәмед wан те мәһ'кәмкьрьне. Һәвалтийа Щәгәрхwин Осман Сәбрир'а, Qадри Щанр'а, Һ'әсән Һ'ьшйарр'а, Һöсейин Әминр'а жь we йәке пешда һатийә, wәки wана т'әва мәрәме азакьрьна щмаә'та к'öрда данә бәр хwә. Чаwа Осман Сәбри, öса жи Qадри Щан шаире к'öрдайә ә'йаньн. Әwана жи мина Щәгәрхwин бона шöхöлкьрьна хwәйә пеш алие һ'öкöмәта Сириае һатьнә гьртьне у зерандьне, жь wәлате хwә һатьнә дәркьрьне. Ле wана гöһ нәдайә ван һ'әму тәнгасйа, т'ьме бь мерани мqабьли зордәстие, нәһәqие шәр'кьрьнә у бь we шәр'к'арийа хwәва, бь нвисаред хwәва qәwат данә һәвал-һогьред хwә. Аwа дәрһәqа Осман Сәбрида Щәгәрхwин чь дьнвисә:

Әре Османо тә агьр да дьле мьн,
Тә п'ьр' кьр дәрд у эш у һәм кöле мьн.

Тә да дәсте мә щарәк дәсте Р'ьстәм,
Тә зәнар у к'әмәр данә мьле мьн,

[10] Ceger Xwîn, dîwana êwîl, Şam, 1945, rôp'êla 85-a.

Мьхабьн кö тö чуйи әз т'әне мам,
Ль сәр тә һәр дьвалм бьлбьле мьн.[11]

Бона Щәгәрхwин гәләки һ'ьзкьри буйә öса жи Һ'әсән Һ'ьшйар, хортәки щаһьли эгьи у wәлтап'әрwар. Һ'әсән Һ'ьшйар гәлә мьqале wәт'әнһ'ьзие р'ожнә'мә у коваред к'öрдида нәшьркьрьнә. Һ'öкöмәте әw жи жь шöхöле мьләтие дурхьстйә, жь wәлет дәркьрийә. Аwа Щәгәрхwин бона we йәке чаwа дьк'әwьгьрә:

Әй Һ'әсән, Йәздан дьзани дурьйа тә дьл мә пат,
Бе жьмар дәрд у хәман шин кьр дь дьлда т'ьрһ у к'ат.

Жан у кöл голен мәзьн бәрданә сәр щобаре дьл,
Канйа эш у хәман иро дь дьлда бун Фәрат.

Әй Һ'әсән! Дьжwарә әв р'еча кö әм тер'а дьчьн,
Әм бь дили у нәзани вьр дьхwәзьн та Хәлат.

Бе нвисин у ньвьшт у хwәндьне чон әм дьжин,
Сәрхwәбун к'е гьртйә бе к'омәл у щәнг у щьват,

Әй Һ'әсән! Һ'ьшйари лак'ьн wәк Щәгәрхwин дьл бь кöл,
Һәр бьжин хортен кö нöһ тен, әw фидәк'аре wәлат.[12]

Сала 1944-а Щәгәрхwин wәхтәке бе хәбат дьминә у кем шьере хwә ль р'ожнә'ма у коварада чап дькә. Дәнге шаир нава мәхлуqәтиеда кем те бьнһистьн. Wәт'әнп'әрwарәки щаһьл Һ'öсейине Әмин, wан р'ожа ковара „Р'онаһи"-да шьерәкә хwә бь сәрәщәма „Щәгәрхwин" нәшьрдькә. Нава we шьереда Һ'әсәне Әмин бь хәбәре

[11] Бьнһер'ә we к'ьт'ебе, р'уп'ела 94-а.
[12] Бьнһер'ә we к'ьт'ебе, р'уп'ела 95-а.

шаиртие нə кö т'əне h'öб у h'ьзкьрьна xwə, ле öса жи h'öб у h'ьзкьрьна т'əмамийа щмаə'та к'öрда бəрбь шаире xwəйи h'ьзкьри нишан дьдə. h'öсейине Əмин дьнвисə:

Щəгəрxwин тö п'ьр' xwəндайи, жь р'ьт'ба альмайи,
Щəгəрxwин кьр wəт'əнп'арез, тö шаире к'öрдайи,
Бь шьhерен xwə тə h'ьшйар кьр гəлəк хорте дь р'əзайи,
Бь г'ерəт у hьмета тə, hьн же бунə фəдайи.

Тö шаирки п'ьр hежайи, qьйамəте тə тонəх зер'
Тö лаиqи ль ог'ура тə xwин бьр'ежьн həзар мер,
Чь бькьнə иро, майи бедəнг, эди мə жь тə нə ма хер,
Чь qəwьми жь мьтала т'əвда манə сəр бəржер.

Жь нав мəлла тö р'абуйи, ə'wьл шашьк тə qəтанд,
Бь шьhерен xwə əшqа мьли, мəqаме баш тə сьтанд,
Шоhрəта xwə ль ьмуме, К'öрдстане тə гəр'анд,
Сəд мьхабьн у həйф иро, тə дəнге xwə вəмьранд.

Тə дин бəрда жь бəр əшqа xwəи мьли тə т'əрк да,
Жь бəр готьн у галгале, шех у мəлла тə р'ьк да,
Пьшти вена бь хəбата жь бо к'öрда тə шəwq да,
Əз дьтьр'сьм əв жи бəрда, ве жь мьир'а мəраq да.

Сəр hьлинə əй Щəгəрxwин, хəw бь кери тə пайе,
Р'абə сəр xwə, qир'а бьдə дəрк'əвə жь т'əнhайе,
Иршад бькə ль нав к'öрда, сəр к'еша бу нəрайе,
Ма лаиqə хəлк бьбежьн Щəгəрxwин чу фəнайе.[13]

Хенжь həрдö диwане xwəйə сала 1945-а у сала 1954-а Щəгəрxwин öса жи ивисаред xwə „Шим у Гöлп'əри", ч'ир'ок (сала 1947-а), „Р'əшой дари", ч'ир'ок (сала 1956-а), „Готьне пешийа" (сала 1958-а) бь к'ьт'ебед башqə-башqəва нəшьркьрьнə.

Сала 1958-а, чахе 14-е ийуле Ираеqда т'əхт у т'аще Нури Сəндə р'еаксион hатə wəлгəр'андьне, Щəгəрxwин hатə Бəг'дае. Пəй шор'ьша 14-е ийуле шаире навудəнг бь h'öб у h'ьзкьрьнəкə п'ьр' мəзьн университета бажар'е Бəг'даеда дəст бь дəрсдарие дькə. Əw бона к'оме xwəндк'аред к'öрд дəрсе зман у ə'дəбийата к'öрда дьхунə. Сала 1961-е wьзарəта Ираqейə р'онкайе к'ьт'еба Щəгəрxwинə „Awa у дəстура змане к'öрди" бь h'əрфе ə'рəби, бь змане к'öрди нəшьр дькə.

Шаире wəт'əнh'ьз ль Ираqе, wəхте р'еаксиае гəлəки тəнгасие дьк'ьшинə, ле диса бе хоф у бе тьрс дьхəбьтə у шəр'к'арие дькə. Щəгəрxwин нhа жи т'əви щмаə'та xwə дəстəкида т'ьвьнг, дəстəкида qəлəм мьqабьли зордəстие, бона р'ожа гəшə пашwəхтие р'абуйə шер'.

[13] Kovara „Ronahi", hejimara 24, Şam, 1944, rûp'êla 2-a.

ПОЭЗИА
ЩӘГӘРХШИНӘ БАЖАРВАНИЕ

Т'ема шәт'ин нава э'франдынед Щәгәрхшинда т'емакә мәзын у сәрәйә. Шәт'ән бона шаир жь р'опайа ч'э'ва жи шйрынтрә.

Шаире навудәнг К'ӧрдстане п'ак нас дькә, занә т'әбийәта ше, гәр'найә дәшт у банед ше, шабуйә бь ч'әм у канийед авк'әwсәрва. Әwи дитйә, wәки р'астә К'ӧрдстан чawa щи, чawa т'опрах һәйә, ле әw К'ӧрдстан нә К'ӧрдстана к'ӧрданә, щмаә't ль wьр нә хwәйе һәбуна хwәйә, нә хwәйе хwәлийа хwәйә, ләма жи шаир т'ьме нвисийә, кӧ р'астә wәлате к'ӧрда ль сәр наве к'ӧрданә, ле к'ӧрд теда бе щинә.

Щәгәрхшин тинә бәр ч'э'ве хwә ч'йа у бани, мерг у кание К'ӧрдстана р'әнгин у те сәр ше фькре, wәки wәлате к'ӧрда әw букәкә щаһьлә, сәр бәдәwийа ше һәр кәс бәнги дьбә. Бь готьна шаир „К'ӧрдьстан сәрт'аща Сьлаһеддине к'ӧрдә", э'нйа ше р'ожә „дь бьрща асмани" ,һәрдӧ бьруйе ше мина кәване Р'остәми Зальн, һәрдӧ кәзйед (зӧлфед) ше тире qәһрәманинә, р'уе ше агьре Зәрдәшт у Мәздәкә, һәрдӧ ч'э'ве ше бука бәдәw мина һәрдӧ дәре һӧрмьзенә, һәрдӧ леве ширьн мина к'ьт'ебе шаире щмаә'та к'ӧрдан нәмьр һащи Qадьрьн, ле змане ше мина бәндәкә э'франдынед Аһ'мәде Ханийә, чәна ше—ч'йае Щудейә. Шаир awa бь йәкә-йәкә бәдәwи у пәсне К'ӧрдстана буқин, шькьле wейә һ'ӧсьлщәмал дьдә.

Щмаә'та к'ӧрда „Бь нишан у бь нан у хwин р'ьжандьи" чуйә, дәсте ше бука һ'ӧсьлщәмал ьртйә, qәлән дайә у әw анийә мал. П'ор', п'е, зәнд у базьне ше бука дәлал т'әв бь һ'найә „Һ'әми сорьн жь р'әнге әрг'әвани". Шаир бь дьләки шкәсти дьньвисә, wәки әва дӧсьд сал һәйә щмаә'та к'ӧрда бь ше бука хwәйә дәлал ша нәбуйә у дәнге т'ьвьнга, дәнге хорте щаһьл, дәнге бав-бьра, әп у пьсмама, ед кӧ бона ше бука назьк бь мерхаси һатьнә кӧштьне, чуйә гьһиштйә э'смана:

Жь Лорин т'а бь Зазан т'әв бь хәщәр,
Дьһатьи һәм ль мәйдане бәрани.

Бь т'алан у бь кӧштьи һәм бь сотьи,
Мә коне шә'р ль сәр синге тә дани.

Әмир у бәгләр у п'ашә у аг'а,
Қьрьи wерин сәра у бьрщ у ханн.

Ль алики тә дәнг у щәнг у һалан,
Ль алики сәдайе г'әwсе сани.

Һәми бунә мьрид у шех у софи,
Бьһьштиә, чьхьи нав у ньшани.[1]

Щәгәрхшин нава ве шьера хwәйә „Шам шәкьрә wәлат шеринтьрә", т'әви бука бәдәw, т'әви wәт'әне хwәйи э'зиз хәбәр дьдә у газьне хwә ль ше дькә, чьмки щмаә'та к'ӧрдан нәмьр һащи Qадьрьн, ле змане ше мина бәндәкә э'франдынед Аһ'мәде Ханийә, чәна ше—ч'йае Щудейә. Шаир awa бь йәкә-йәкә бәдәwи у пәсне К'ӧрдстана буқин, шькьле wейә һ'ӧсьлщәмал дьдә.

Щмаә'та к'ӧрда „Бь нишан у бь нан у хwин р'ьжандьи" чуйә, дәсте ше бука һ'ӧсьлщәмал ьртйә, qәлән дайә у әw анийә мал. П'ор', п'е, зәнд у базьне ше бука дәлал т'әв бь һ'найә „Һ'әми сорьн жь р'әнге әрг'әвани". Шаир бь дьләки шкәсти дьньвисә, wәки әва дӧсьд сал һәйә щмаә'та к'ӧрда бь ше бука хwәйә дәлал ша нәбуйә у дәнге т'ьвьнга, дәнге хорте щаһьл, дәнге бав-бьра, әп у пьсмама, ед кӧ бона ше бука назьк бь мерхаси һатьнә кӧштьне, чуйә гьһиштйә э'смана:

Жь Лорин т'а бь Зазан т'әв бь хәщәр,
Дьһатьи һәм ль мәйдане бәрани.

Бь т'алан у бь кӧштьи һәм бь сотьи,
Мә коне шә'р ль сәр синге тә дани.

Әмир у бәгләр у п'ашә у аг'а,
Қьрьи wерин сәра у бьрщ у ханн.

Ль алики тә дәнг у щәнг у һалан,
Ль алики сәдайе г'әwсе сани.

Һәми бунә мьрид у шех у софи,
Бьһьштиә, чьхьи нав у ньшани.[1]

Щәгәрхшин нава ве шьера хwәйә „Шам шәкьрә wәлат шеринтьрә", т'әви бука бәдәw, т'әви wәт'әне хwәйи э'зиз хәбәр дьдә у газьне хwә ль ше дькә, чьмки щмаә'-

[1] Ceger Xwîn, Sewra azadî, diwana duda. Şam, 1954, rûp'êla 43-ña.

та хəбатк'ар hе h'ьшйар нəбуйə у лаwед к'ӧрда. „wəкə шер у пьльлига" qьр'ка həв дьгрьн, ле „пəнир, р'уви жь мəйдане hьлани". Аwа бона чь əw бука дембəдəwə сəрхwə, буйə мина „п'епука", „жар у мəст" буйə у сəр синге wе „зава манə бьйани", ləма жи бука сеwи „р'əш дайə сəре хwə".

Щəгəрхwин гӧмана хwə набьр'ə у баwарə, wəки р'оке бона əwе буке, р'ожа шайе, бəхтəwарие wе бе у əwе дəwса т'əмəзйа р'əш „пироз к'ьтани" гьредə.

Шьерəкə дьнда („Готьна wəлат") wəлат Щəгəрхwинр'а бь дьловани хəбəр дьдə, дьле хwəйи бьрин бəр шаир вəдькə, кӧл у дəрде хwə жер'а дьвежə у гəлəки же hиви дькə, wəки əw хəбəре wе зу к'ӧрдар'а бьгьhинə. Wəлат газьне хwə ль шаир дькə, wəки жь р'ожа qизтйа хwəда h'əта р'ожа пиртйе, əwе hе р'оже wайə чəтьн нəдитйə. Жь ч'ə'вед wе hесьр мина ч'əма дьк'ьшьн, гəлə хан у ман хьраб бунə, р'еwи ньkарьн бенə бал wе мевани, щмаə'т майə бьндəст, ле ч'арə дəсте wеда т'ӧнə. Wəлате пир жь Щəгəрхwин hиви дькə, wəки Щьзир, Шəhрəзор, Гор, Лоран т'əв qизе wенə, щаhьльн у сəр хwəнə „...п'ьр' шəп'альн, бəрзəwащьн" у бьра хортед к'ӧрд дəсте хwə жь бəдəwа бəрнəдьн, бьра бь дьле хwə wана жь хwəр'а бьхwазьн, qəлəне wан жи „йəкти у хwин у хwəндəгайə".

Ве шьера хwəда Щəгəрхwин зəлал пьрса азайа wəт'əн датинə у əwе азайе йəкбуна щмаə'та к'ӧрдада, шəр'к'ари у пешдачуйина wеда дьбинə. Навбьр'ибуна К'ӧрдстане гьран h'ӧкми сəр р'ӧh'е Щəгəрхwин кьрйə. h'але щмаə'теи гьран гəлəки дьле wи эшандйə у шаир гəлə щара жь хwə у жь həвал-hогьра, жь бьра-пьзмама у жь дьжмьна пьрсйə: „Чийə? Дьбə К'ӧрдстан Кӧльстанə?".

Щəгəрхwин бь хwə жи щаба wе пьрсе дайə. Р'астə, тəнгаси у бəт'к'арйа К'ӧрдстане дьле wи эшандийə, ле əw бь дьлалави нишан дьдə, wəки К'ӧрдстан—wəлате к'ӧрданə, „нə кӧ ахьстанə", нə жи „бəгстанə", əw баг' у гӧле теда щмаə'тер'а „гӧлстанə", ле нə „харьстанə". Wəт'əн дьле Щəгəрхwинда гəлəки баhайə. Əw дьнвисə:

Щамəк жь чьрава канйен wəлате хwə,
Надьм бь ава Зəмзəм у həйат у К'əwсəр,

h'имəк жь кəвьрен зьпар у лат'ен хwə,
Надьм бь əлмас у йаqут, зер' у гəwhəр,

К'əч у бук у жьн у пирен К'ӧрдьстан,
Надьм бь hор у сӧрӧштен бӧhьште йəксəр.[2]

Щəгəрхwин бь р'əнге həрə к'аw, бь т'əмамийа qəwата qəлама хwəйə шаириева бəдəwйа К'ӧрдстане, пəсне həбуна wе дьдə у дьбə моhт'аще wе. Шаир бир накə, хwəндəване хwəр'а бежə, кӧ дьжмьн hе qəwатə, əw дь мəйдане хӧртə у бəге к'ӧрда жи həвале дьжмьне wенə. Щəгəрхwин гази щмаə'те дькə, wəки лаwе к'ӧрда гьшк дəсте хwə бдьнə дəсте həв у р'йа шəр'к'ариеда бьвьнə йəк.

Хенжь ван шьера, Щəгəрхwин ӧса жи шьеред майин дəрhəqа wəт'əнда нвисинə, ед кӧ бь бəдəwйа нвисара хwəва, бь нет у фькред хwəва жь алие хwəндəванада бь h'əwаск'арикə мəзьн тенə qəбулкьрьне. Мəсəлə „Готьна wəлат", „Əй wəлат", „Wəлат п'арези", „Əвина wəлет", „Wəлат дəрде тə дьжwарə", „Дури бь нури", „Əвиндаре wəлатьм", „К'ӧрдьстана к'ӧрдан" у шьеред майин.

Бь дьлəки шəwат у бь hостати шьера „Qӧльнге п'əр'шкəсти" hатйə нвисаре. Əw шьер, те qəй бежи пəйhатьна к'ьлама Ə'вдале Зəйнейə, йе кӧ гӧмана хwə жь дьнйа зӧлм у wеран бьр'йə у бь ч'ə'ве кор həр т'əне qӧльнгер'а

[2] Бьнhер'ə wе к'ьт'ебе, р'ун'ела 157.

хәбәрдьдә. Щәгәрхwин жи qöльнг хwәр'а кьрйә һәвал, ле qöльнга Щәгәрхwин п'әр'шкәстйә. Те бежи шаир дьхwазә һ'але щмаә'та к'öрда һьмбәри һ'але qöльнге п'әр'шкәсти бькә. Әва шькьләки символикә, кö Щәгәрхwинр'а баш ләв һатийә. Шаире щмаә'та к'öрда qöльнге п'әр'шкәстир'а хәбәр дьдә, wир'а һ'але щмаә'тейи гьран Қ'öрдстанеда гьли дькә.

Әва шьера бь we мәсәлева дәстпе дьбә, wәки звьстанәкә хwәш, чахе бәрфа сьпи, кö ч'йа у бани т'әв гьртьбун у дәнге qәбqәба кәwе нер ль сәр лат'ан дьһат, ньшкева жь ә'змана дәнге qöльнге п'әр'шкәсти те, е кö жь р'әфе хwә qәтийайә, р'йа хwә öндакьрйә, „Шоп' у р'е ле бунә ләйлан".

Әв qöльнг, qöльнге wәлате мә е жор,
Лис у һелин дьжмьнан т'әв кьрьнә wеран.[3]

Щәгәрхwин дьнвисә, wәки qöльнге wәлате Қ'öрдстане wаре хwә дәсте дьжмьнава бәрдайә, дьжмьн әw кьрйә бе щи у бе wар. Хенжь we һесирийе „Неч'ирване меркож" жи дәве т'ьвьнга хwә р'асти qәфәса qöльнге фәqир кьрйә.

Ль жер у ль жор, ль р'аст у ль ч'әп һаwир,
Тенә qöльнге мьн бь qер'ен у һалан,

Һәре qöльнго, жь р'әфе хwә qәтйао бәс,
Әм бь к'öва һәр'ьн, кöштьнә йан зьндан.[4]

Щәгәрхwин дьл дьдә бәр qöльнге п'әршкәсти, кö әw бьра һәр т'әне we звьстане жи бь тәһәрәки дәрбазкә, дәрк'әвә пайизе у wи чахи вәгәр'ә һәр'ә „Арарат у Сасун

[3] Ceger Xwîn, dîwana êwil, Şam, 1945, rûp'êla 44-a.
[4] Бьнһер'ә we р'уп'еле.

нав к'öрдан". Wьр жи „Хортен гәрдәнгаз", „т'әв дьлкöльн", тә'зинә, п'ехасьн у бьрчи. Хенжь we, сәр сәре хорта бәлафьр'ед дьжмьн гöлла дьбариньн у „ль жер гöрминә, дәнге т'ьвьнг у т'опан" те. Щәгәрхwин газьне хwә qöльнге „п'әр'шкәсти" дькә, wәки ль Қ'öрдстане һ'әму дәра даре дараг'ащенә у „Бь wанва дальqандинә т'ор'ьнен к'öрдан". Шаир ахьрйе жь qöльнге п'әр'шкәсти дьпьрсә:

Qöльнго, ма әз чь бежьм, жь мар'а п'ьр' шәрмә,
Кö әм бьр'әвьн жь wәлате хwәйә Қ'öрдьстан.[5]

Т'әне дәрһәqа һ'але Қ'öрдстанеда нинә, wәки Щәгәрхwин дьнвисә. Әw öса жи дәрһәqа һ'але бьнәлиед wеда, һ'але щмаә'теда дьнвисә. Шькле Қ'öрдстане дһа р'аст те бәр ч'ә'ве мә, чахе Щәгәрхwин Қ'öрдстана бьндәстда һ'алжийина щмаә'та к'öрда бь шьклед р'еалистиева дьдә к'ьвше. Бона нишандайина ви һ'али qәләма Щәгәрхwин т'ö чәтьнайе ньзанә. Әw бь шькле зәлал у бь змане фәр'ьһ'ва һ'але щмаә'та к'öрда дьдә к'ьвше.

Қ'öрде сәре ч'йа, кö т'ьме бәр баран у зипькенә, кö т'ьме шәр'к'арие дькьн бона азайи у хwәхwәтийа хwә, нава шьера Щәгәрхwинә „Әм у гöр„-да һ'але гöре сәре ч'йаданьи у дәстәбьраке wаньн, бәләнгазиеда жи „һәвале һәвьн". Фьрqиа орт'а к'öрда у гöра һәр әwә, wәки к'öрд „р'оже дькьн qер'ин", ле гöр „шәв дькьн гази".

Әм к'öрд у гöр йәкьн, йа дәстәбьраке һәвьн,
Әм жи wәкә wә, т'ьм ль сәр ч'йа дьр'әвьн.

Мә жи wәкә wә ди гәрм у сәрм у думан у т'оз,
К'и жь мә һатә кöштьн wәкә wә ма бе доз.

Шенаһи жь халкер'а, жь мә зьнар у чол,
Дьжмьне wә лаwе Фәндо, дьжмьне мә лаwе Мәг'ол.[6]

[5] Бьнһер'ә we к'ьт'ебе, р'уп'ела 45-а.
[6] Бьнһер'ә we к'ьт'ебе, р'уп'ела 37-а.

Ле к'ижанə мə'нна we бəлəнгазие, wəки к'ӧрд жи мина гӧра к'əтьнə сəре ч'йа у банйа у вьрда weда дьбəзьн, р'əh'əтие навиньн. Һəрге дьжмьне гӧра сəнə, дьжмьне к'ӧрда мəрьвед нəхерхазьн, дəwлəмəнде беисяфьн. Щəгəрхwин хwəндəванар'а дьве, wəки һəрге хwəстьна гӧра пəзə у бона we йəке мəрьв гӧрар'а бунə дьжмьн, ле хwəстьна к'ӧрда һəр wəлате wани ширьн—К'ӧрдстанə. Awa һəма бона we йəке жи к'əдхӧр бунə дьжмьне мьлəт.

Дахwазə мə К'ӧрдьстанə, дахwаза wə т'ьм пəз,
Һун жи wəкə мə, һəрйəк дьбежи нə т'ӧ кəс—Əз.

Əм дəсте хwə бьдьн һəв, ль бəр дьжмьн бьбьн йəк,
Qəт зора мə набьн əв дьжмьн у əв сəг.

Һəв у мьров жь хwəр'а дəстəбьрак у һəвал,
Əм у һун бе мал манə, лəwрə бе хwалтьк у хwал.

К'ӧрд у гӧр һəрдəм дьгəр'ьн, бунə к'əлəш у дьз
Бəлəнгазьн, п'ьр' шəрмə бо Əһрəман у Һьрмьз.

Гӧр бəлəнгаз, гəрдəнхwар, дьлбьрин,
К'ӧрд бе ч'арə, гьш бименьн щəгəрхwин.[7]

Һəрге шьера жорготида h'але к'ӧрда мина h'але гӧранə, ле шьерəкə дьнеда („Щотк'ар у зəви") Щəгəрхwин нишан дьдə we фə'мдари у фькьрдарийа гӧндийа, йа кӧ бона стəндьна хwəлие, бона азабуна жь бьн нире qултиа мьлк'əдара бал wан һəйə.

Awa гӧндəки к'ӧрда. Бьнəлиед we т'əв бь дьлəки шкəсти, нəр'ази нава гӧндда дьгəр'ьн, дəсте т'əва жь к'ар у бар буйə. Мер у жьн жь дəст т'ӧнəбуне у бəлəнгазие

7 Бьнһер'ə we р'уп'еле.

һəвр'а тə'л хəбəр дьдьн, дəсте к'ӧлфəта т'əва бəр сурəте wанə у һесьра дьбариньн, чьмки дһа хwəли дəсте wанда нəмайə, wəки р'акьн у не ə'бура зар'е хwə бькьн. We дəме калəмерəки к'ӧрд гӧндийар'а дьвежə, wəки əw р'абьн мал-h'але хwə т'əв баркьн у һəр'ьн щики дьн. Ле Фата „Сəр бь р'ьшк" жь wи калəмери дьпьрсə, чька əwe к'ӧда һəр'ьн, нə ахьр һəр дəра жи əw h'ал, əw h'əwалə.

Фате го,—Бəс кале дин, əме баркьн һəр'ьн к'ӧ?
Ль һəр дəре wьлойə хwəди һасьн, хwəди гӧнд,
Ə'рда нəмə бьдьн мə жь вьр h'əта бьчи Һьнд.[8]

Щəгəрхwин хəбəрдана гӧндийада we фькьре нишан дьдə, йа ко бона дəстанина хwəлие у изьнед хwəйə һəqие гӧнди пешда дьк'ьшиньн. Һьнəк дьвежьн, wəки лазьмə гӧнди хwəр'а кəр' у лал бал дəwлəмəнда, бəр дəсте wан бьхəвьтьн, хӧламтие бькьн, кӧ гӧне дəwлəмəнда ль wан бе у əw хwəлие бьдьнə к'əсива. Ле һьнəкə майин жи, ед мина „Фата п'нси сəр бь р'ьшк" пьрсе пешда дьк'ьшиньн, wəки лазьмə гӧнди бь дəсте зоре жь дəрəбəга у дəwлəтйа һəqе хwə, хwəлийа хwə бьстиньн у тьр'са wан гəрəке т'ӧнəбə, чьмки гӧнди сесьдьн, ле əw дӧдӧнə.

Фате готə,—Һ'əмо бəс, хwəли ль сəре wə би ло,
Бьра һохе wə бажон һун се сəд у əw дьдо,
Т'əв р'аһежьн даре хwə əме һəми һəр'ьн щот,
Бьра əм бенə кӧштьн сəр сəра бе мəлкəмот.[9]

We пьрседа Фате т'əне нинə, Соро жи сəр нета wейə.

Соро р'абу wəкə шер готə,—Фате аферьм,
Əв готьне тə р'астьн бь лалəш у бь ельм.

8 Ceger Xwîn, Sewra azadî, dîwana duda, Şam, 1954, rûp'êla 102-a.
9 Бьнһер'ə we р'уп'еле.

Һ'ата нәйенә кӧштьн әм жи набьн хwәди гӧнд;
Дәсте хwә әм нәдьн һәв т'ӧ шар набьн сәр бльнд.
Т'әв р'аһежьн даре хwә р'абьн wәкә п'әһләwан.
Кәс ль мале нәменьн, wәкә шера һәр'ьн wан.
Сәре wан әм бьшкеньн йа бьшкеньн тәрактор,
Әм һәр кәсәк һохе хwә дьве бажон т'әв бь зор.[10]

Щәгәрхwин бь ви тәһәри пьрса шәр'к'арийа сьньфа пешда дьк'ьшинә у нишан дьдә, wәки нава гӧндийада мәрьв һәнә, е кӧ бәрә-бәрә тенә сәр фькьра р'аст. Ле чаwа шаир наше нишан дьдә, һе баwарйа гәлә гӧндийа һәйә, wәки мьлк'әдаре бь хатьр, бе шәр' у бе дә'w хwәлие бьднә wан. Аwа бона чь, чахе кӧ гӧнди т'әв пәй готьна Сорор'а дьдьнә дара у мәйданеда дьщьвьн, каләмерәк wьр п'әйда дьбә у дьбе, wәки нә р'астә, кӧ гӧнди бь дара һәр'ьнә сәр хwәйе хwә шер', нә ахьр һәрге мәрик жь мәрие аг'е бе кӧштьн һ'але гӧндийа wе хьрав бә. Гӧнди диса дьщьвьн у һ'але хwәда дьк'әwгьрьн. Ахьрйе әwана 200 зер'и бәрәв дькьн, дьдьнә пәй wи каләмери у дьчьнә бал досте wи „дәwләмәнде дьк'андар". Гӧнди зер'е хwә дьдьнә wи у бь гӧман вәдьгәр'ьнә гӧнде хwә. Ле зутьрәке жәндрмә тенә гӧнд у гӧндийа дьдьнә бәр сьме һәсна.

Щәгәрхwин нишан дьдә, wәки гӧнди бәрә-бәрә сәйасәтиеда qал дьбьн. Әwана фә'мдькьн, wәки шәр'к'арийа wана wе wи чахи к'ардарбә, чахе әwана т'әви п'ала, т'әви хәбатчийа р'абьнә мьqабьли зордәстие. Аwа бона чь Щәгәрхwин хәбәрдана гӧндийа у трактористе гӧнд бь ви тәһәри дьдә:

Гӧнди чунә тәрәктор ле шуфера готә wан;
—Гәли бьра р'аwәстьн һун нә диньн, нә гежьн,
Бьһельн кӧ дӧ пьрсан әм жи жь бо wә бежьн.

[10] Бьнһер'ә wе к'ьт'ебе, р'уп'ела 103-йа.

Дьве кӧ һун бьзаньн әм у һун т'әв бьранә.
Һ'әта нһа нәбун йәк дь бьн дәсте гӧранә.
Әв һасьн у аванн к'аре дәсте мәйә т'әв,
Дьве кӧ әм бьстеньн теда бьбьн wәкә һәв,
Мал у гӧнд у ав у дар ль һәв п'ар у ләва кьн,
Ве ньзама фашисти бь зор жь сәр хwә р'акьн
Дь нәв мәда нәменьн нә аг'а у нә жи бәг,
Ньзам бьби азади әм т'әв теда бьбьн йәк.[11]

Щәгәрхwин әве нвисара хwә бь гӧмандари хьлаз дькә. П'алә у гӧнди дәст дьдьнә дәсте һәв, бона һәвдӧ дьбьнә пьшт у сәре аг'е, сәре бәг дьшкеньн у wәлате хwә жи дькьнә щьнәт. Wи чахи щмаә'т Фата „п'исә сәр бь р'ьшк"-р'а дьве: „Бьжи Фәта сәр мәзьн...".

Щәгәрхwин нава ә'дәбиата к'ӧрдада ә'йанә чаwа рӧһ'даре шәр'к'арийа щмаә'та к'ӧрда бона сәрбәстийе, чаwа шаире wәт'әнһ'ьз. Бона wи пьрса wәт'ән, пьрса азайна к'ӧрд у К'ӧрдстане пьрсәкә лапә фәрзә. Ә'йанә, wәки Щәгәрхwин һе зар'отйа хwәда дәро-дәро бьбу, т'әмамийа К'ӧрдстане гәр'йа бу, һ'але щмаә'та к'ӧрда дитьбу, wер'а т'әвайи гьрйа бу, ша бубу, шайи у шина щмаә'те йа хwә һ'әсаб кьрьбу. Шаир дьдит wәки хwәлийа К'ӧрдстане мәзьнә, дәwләмәндә, ле нава wе дәwләмәндтиеда щмаә'т нә хwәйе һәбуна хwәйә, нә хwәйе к'әда хwәйә һ'әлалә. Әва йәка гәләки Щәгәрхwин чәтьн дһат у әwи әw йәк шьера хwәйә „Пәмбwе мәйә, ле әм тазинә"-да нишан да. Әва шьера бь нет у мәрәмед хwәва, бь форма нвисара хwәва нава ә'дәбиата к'ӧрдада щики лайиq дьгрә. Шаир бь һәqи дьнвисә, wәки р'астә wәлат ль сәр наве к'ӧрданә, ле к'ӧрд wәлате хwәда бе щинә у бе ст'арьн:

Дәwләмәнден полп'әрәст т'ьм-т'ьм дьхwьн мале мә,
Бе иман у бе wьждан әw гӧһ надьн һ'але мә.[12]

[11] Бьнһер'ә wе к'ьт'ебе, р'уп'ела 106-а.
[12] Бьнһер'ә wе к'ьт'ебе, р'уп'ела 179-а.

К'инə əw „дəwлəмəнде полп'əрəст", wəки бона к'ара хwə, щмаə'тəкə wа мəзьн тариеда у бьндəстиеда хwəй дькьн. Щəгəрхwин гəлə щара шьеред хwəда дəрhəqа wан „дəwлəмəнда"-да бəрк' дьнвисə у wана дькə сосрəт. Бь готьна шаир əw „дəwлəмəнде полп'əрəст"—аг'а у бəге к'ӧрда, дьжмьне щмаə'та хəбатк'ара, бунə сильh'а дəсте империалистед Англиае у Америкае. Аwа бона чь Щəгəрхwин qəлəма хwə мьqабьли wан „дəwлəмəнда" дьдə хəбате у щмаə'те дьжмьнр'а дькə нас.

Чахе В. И. Ленин тактика пролетариата wəлатед бьндəст hазьр дькьр, əwи гӧhдарикə лапə фəрз дадани сəр wе пьрсе, wəки мqабьли wəк'иле р'ӧh'ание, мqабьли мəриед пашдамайи у р'еаксион шəр'к'арийа фəрз лазьмə.[13]

Бь готьна шаир wəк'иле р'ӧh'ание, шех у п'ир гӧнəк'арьн, кӧ щмаə'та хəбатк'ар бь hесьре ч'ə'ве хwə хwəлие бещəрдькə, ле бь хwə жи тə'зи у бьрчи дьминə, к'ара хəбата хwə навинə. həбуна гӧндийа мина ч'əмəки дьхӧлхӧлə у дьк'əвə нə кӧ т'əне гьрфане „гьрəгьре мьлəт", ле ӧса жи гьрфане wан к'əдхӧра ед кӧ Англиае у Америкае дьминьн.

Щəгəрхwин гази щмаə'те дькə, wəки əw т'ӧщара сəре хwə бəр оащхе шеха данəйнə, дəсте wана пач нəкə, п'ешк'еша wанар'а нəвə, qӧрбана шəрже нəкə, чьмки „əw шех нə qӧт'бе р'азинə" у wəки „Т'ащ у щəwк'əт т'əв хəбата дəсте сар у тазийə". „Дəсте сар у тази" дəсте щмаə'та хəбатк'арə. Щəгəрхwин пəсне wан дəста дьдə.

Ə'мьрда шеха у мəлла ч'ə'ве хорте к'ӧрдə wəлатп'əрwар гəлəк щара данə тьрсандьне, кӧ хwəндьн тьштəки гӧнəйə у хwəде тьште ӧса qəбул накə.

Wəк'илед р'ӧh'ание дьхwастьн бь ви тəhəри щмаə'та к'ӧрда нава тариеда бьhельн, wəки əw мqабьли к'əдхӧра шəр'к'арие нəкə. Дəрhəqа ве йəкеда хортəки к'ӧрд нə'ма

[13] В. И. Ленин, Сочинения, т. 31, стр. 127.

хwəда, кӧ ковара „Р'онаhи"-да чап кьрийə, дьнвисə:

„Бəре, əз ль гӧндан к'ӧрдəки щотк'ари бум. Ле əв пенщ сальн əз hатьмə Амуде у бь ише т'ьщарəте мьжул дьбьм. Мьн хwəндьн у нвисандьна к'ӧрди жи ньзани бу. h'ьшйар, мала хwəде у йа wи ава, əз hини нвисандьна змане хwə кьрьм. Жь hьнгева бет'ьр əвина wəлет ль мьн дьжwар бу у ль бəр щвате əз бумə дозəк'ар.

Ле т'əвайьйа шех у мəллан бун нəйаре мьн. Wак həвален дьн əз жи гӧр'и бум. Бь ве гӧр'ибуна əвине диса дьлгəш у бəхтьйар дьбум.

Дь ве наведа у жь бо т'ьщарəте əз чум h'əлəбе. Лаwьке мьни дӧ сали həбу. Гава əз вəгəр'йам мал мьн дит кӧ лаwьке мьн ə'мре хwəде кьрйə. Wəхте жь мьнр'а готьн лаwе тə, тӧ хwəш, мьн гот,—Бьла К'ӧрдстан сах бə.

Бьрайе мьни софи, завайе мьни мəллайə. həрдӧ hатьн у готьн мьн:

— Тӧ дьбини тӧ буйи к'ӧрд, тə həвалтьйа хортен к'ӧрд, к'ӧрден wəлатп'арез кьр. Тӧ буйи хwəнда, тə ковар у р'ожиамə хwəндьн, тə бедьлйа шех у мəллан кьр, жь лаwра лаwе тə мьр.

Эди сəбра мьн нə ма бу. Əз хəйьдим у мьн ль wан вəгəр'анд у гот,—Малхьрабно, ма р'ьh'ьстин ан хwəде жи шех у мəлланə. Ма бь т'əне к'ӧрд дьмьрьн? Мьрьн тьштəки т'əвайьйейə. Qəй р'ьh'ьстин жи р'омийə у буйə нəйаре мə. Ах жь дəрде мьровен бе ч'ав у бе гӧh".[14] Щəгəрхwин нава шьера хwəйə „Шехем əв хwəндəгəhə", шехр'а хəбəр дьдə у əwи т'əглифи хwəндьнхwане дькə, йа кӧ нə мина хание wанə qьлер у тарийə, ле п'аqьж у сьпəhə. Əw одед фьрə у р'оньк, кӧ Щəгəрхwин нишани шех дьдə, бона хwəндьна зар'анə, бона дəстанина ӧлм у занəбуна wанə, кӧ əw бьбьн „р'ебəр у зана у сəр у мир шəhə",

[14] Kovara „Ronahi", hejimara 12, Şam, 1943, rûp'êla 10-a.

Шаир шеwре дьдə т'əмамиа шеха, wəки дəсте хwə жь шöхöле нəп'ак бьк'ьшиньн, чьмки жьмара т'ьзбийе wан ве р'еда бəр нод у нəhа сəкьнйə.

Hьнə мəри, кö жь дин дьh'əбиньн, шаир гöнəкьр дькьн у дьвен, wəки чуйина бəр ощаха шеха, пач'кьрьна дəсте wан ə'дəтə, дине мьлəтə у щмаə'т гəрəке нəй wе йəке həр'ə.

Щəгəрхwин щава wан мəрйа бəрк' дьдə у шьера хwəйə бь сəрнвисара „Дəсте шех мач'и нəкьн" дьнвисə. Нава ве шьереда Щəгəрхwин щмаə'те дьдə фə'мкьрьне, wəки h'əбандьн əw „нə динə"—динтийə, бь фə'мдарийа шаир дин—сəрхwəбуна мьлəтə.

Щəгəрхwин шьеред „Дьжмьне мьлəт", „Бəге дьжмьн", „Шех у аг'а у бəг т'ö щар набьн йəк" öса нвисинə, wəки бəр хwəндəвана п'əрда р'уе шеха, бəга у аг'а дьqəльшинə у сьфəтед wанə həйи нишани щмаə'те дьдə. Шаир бь həqи жь шеха, аг'а у бəга дьпьрсə, чька шöхöле wан чьйə, гəло əwана бона щмаə'та фəqир чь дькьн. Нə ахьр р'ое дəh щара əwана сəр п'ьра гöндр'а дəрбаз дьбьн, бəр ч'ə'ве хwə hесирие, зəлулие дьбиньн, „Дəнге дора п'ьре дьбьhизьн", ле qə гöhдарие ль wан накьн, „у дьчьн у дəй накьн". Шаир бь həqи жь шеха дьпьрсə, дьбə гəло wана р'оке дəсте хwə дьрежи wан к'əсиб-к'усиба кьрйə, к'омəк дайə wана. Дьбə шеха, аг'а у бəга бона зар'а мəк'т'əб вəкьрьнə, əw данə хwəндьне. Дьбə гəло wана гöндəк ава кьрйə у həбуна хwə гöндйара п'арəвəкьрьнə? Щəгəрхwин шьеред хwəда гəлə р'аст щаба ван пьрса дьдə у бь р'еалисти сьфəте к'əдхöра тинə бəр ч'ə'ва. Шаир дьнвисə, wəки шех, аг'а у бəг дəwса qəнщие „мале бəлəнгаза дьхwьн", həр шəв ль щəм wан мəйханəйə, хwарьн—вəхарьнə, к'еф у сəрхwəшбунə. Wан гöндала, к'идəре к'əсиб дьжин, к'əдхöр хwə öса хwəй дькьн, wəки мəрьв т'ьре əwана нə хəлqе wи гöндинə. Щəгəрхwин те сəр wе фькре, wəки шех, бəг у аг'а досте дьжмьне мьлəте к'öрдьн, сильh'а дəсте wаньн.

Шьера „Чуна Qöнсулхана Т'ьрк' гöнəк'арийə бəгьм"-да Щəгəрхwин дьдə к'ьвше, чаwа бəгəки к'öрд р'абуйə чуйə бажар'е h'əлəбе qöнсулхана Т'урк'нае у бь дəста сьлав дайə qöнсуле wе h'öкöмəта р'еаксион, йа кö т'ьме шəр'к'арийа щмаə'та к'öрдайə бона азайи у сəрбəстие гола хунеда хəньqандийə. Щəгəрхwин сьфəте wан бəге к'öрда анийə бəр ч'ə'ва, ед кö т'ö щара шəрм накьн, вəнак'ьшьн у бона к'ара хwə hазьрьн həр шöхöле qьлер бькьн, həр т'əне бəгтийа хwəда бьминьн. Шаир жь бəг дьпьрсə:

Wə qöнсьл нə ди, hа qöнсьле т'ьрк',
Бəле ль wə кьр wи хəлəт у к'öрк'.

Дəсте хwə да wə, əw дəсте гəмар,
Дəсте кö əхти hьлдайə сəр дар.

Əw дəсте кö кошт сəд wəк Шех Сəид,
Зана у гəрнас, мерхас у ə'гит,

Дəсте бь хwина к'öрдан буйə сор,
Чаwа тə h'əжанд, həй р'ебəре кор.[15]

Щəгəрхwин бəр нəhəqие wа дhа т'аб накə у шьера хwəда, йа бь сəрнвисара „Т'а к'əнги əме к'аркəр у щотк'аре бəга бьн", дьнвисə:

Т'а к'əнги дь зьндана бьбьн h'əбси у гьрти,
Дара ль сəр у льнге мə хьн бəгчи у шьрти,
Т'а к'əнги бьхöн əв бəг у аг'а мə бь хöрти,
Т'а к'əнги əме дəй ль wə кьн həр wə бь шьрти,
Əй к'аркəр у щотк'ар бəсə дəм hатйə р'абьн.

---

15 Ceger Xwîn, Sewra azadi, dîwana duda, Şam, 1954, rûp'ela 38-a.

Т'а к'әнги әме к'аркәре аг'а у бәга бын,
Т'а к'әнги әме һәстьйе бәр льнге сәга бын.[16]

Поэзиа Щәгәрхwинда шәр'к'арийа мqабьли зордәстие т'ьме щие лапи пешьн дьгрә. Аwа бона чь шаир пьрса шеха, аг'а у бәгада жи гази щмаә'те дькә, wәки бона азайа мьләт әw мqабьли wан зӧлмк'ара шәр'к'арие бькә. Нава шьеред Щәгәрхwинда, йе мqабьли шеха, бәга у аг'а наиси, шьера „Бәгьм, дәв жь qӧлләбазьйан бәрдьн" бь qәwата хwәва жь шьеред wийә дьне шунда наминә. Шаир нә кӧ т'әне шеwра qәнщ дьдә „сәрк'аре мьләт", кӧ әwан дәсте хwә жь хьравие бәрдьн, ле әw ӧса жи бәр ч'ә'ве „сәрк'аре мьләт" бер'ә'ми у сосьрәтйа wан нишан дьдә.

Бәгьм, бәсә дәв жь ван дәрәwан, qӧлләбазьйан бәрьди,
Һун мале к'ӧрд дьхӧн у һун дьбежьн әм мьләте к'ӧрдьн,
Р'уткәр у льз у һиз у мәйхwәр у бе wьждан у шут
Бегӧман һун жедәре һәр кӧл у бәла у дәрдьн,
Һ'әта һун пәмьрьн, нә мьк'унә әм р'абьн һәй бәг,
Һун дьжмьне мьләт у жь дьжмьир'а хwәш мәрдьн,
Wәлат wәлате к'ӧрдә, ле к'ӧрд бәләнгаз, п'әришан,
Нә һун т'әне хwәдане зер' у мал, мьлк' у гӧндьн,
Дьле wә, кӧрми, мале wә гәни, коләдарьн бәс,
Ле әм дьлсадә у р'унәрм у к'ӧрди'әрwар у р'ьнд,
Хани wәки к'охьк, п'әришан у р'әбән ч'арәр'әше к'ӧрд,
Һун һәми бегана, хwәди хан у әйwане бьльндьн,
Һәфсар бь дәсте дьжьми у qәтьк дь гәрдана wә,
К'әнги бьбежи хwә һьлдьн, һуне хwә һьлдьн,
Иди әм ль пәй wә начьн, һун нә к'ӧрдьн дьжмьне мьләт,
Т'әне әм к'ӧрдьн һәр чәнди бәләнгаз у зьгӧрдьн,

[16] Бьнһер'ә wе к'ьт'ебе, р'ун'ела 41-е.

Жь qади мә дәрк'әвьн, бәри фәрман ль wә р'абн, зу...
Һун р'әнщбәре дьжмьн у әм р'әнщбәре ә'рдьн,
Ә'рд, ә'рде мьләте к'ӧрд, к'ӧрдеи р'әбән, к'ӧрдеи бәләнгаз,
Бьqәштьн, бәсә иди qада мә бәрдьн, ә'рде мә бәрдьн,
Һун бь мә бун ханәдан у гәрд у бәг у п'аша у аг'а,
Ле иро кӧле дьжмьн, нә сәрбьльнд у ханәдане гәрдьн.
Р'ожәк wе бе, сәрп'ел, гәрдан хwәр, ль пешбәре qанун,
Хуси дь qьр'ька wәда, жь тьрсан нәма карьн хәбәрдьн.[17]

Дьжмьне щмаә'та к'ӧрдайә һәрә хани—феодальн, дәрәбәгьн, ед кӧ хwайе гӧнданә, хwәйе хwәлиенә, хwәйе к'әда к'аркәр у щотк'аранә. Шәр'к'арийа мqабьли wан феодал әw пьрса ә'wльнә, кӧ Щәгәрхwин пешда дьк'шинә.

Щәгәрхwин нава шьеред хwәда һәрт'ьм дьwәк'ьлинә, wәки һ'әму дар у бәр, ав у хwәли, ч'йа у бание К'ӧрдстане „йәксәр һәми е мьләтьн" у щмаә'те р'оке р'абә п'е бона гӧнд у бажар'ед хwә. Щәгәрхwин qәwата һ'ьнщьр'андьна дьжмьне щмаә'та к'ӧрда, һ'ьнщьр'андьна сәре „кӧледара" зәнд у бәнде щмаә'та хәбатк'арда, qәwата һесира у бәләнгазада, т'фаqа п'ала у гӧндийада дьбинә.

К'аркәр щотк'ар, п'але, зәһмәтк'еш, сәрбьльнд, дәст бь дар,
Сәре кӧләдар бь чакуч у дас әwе бьшкеньн wә жи бь сәрдьн,
Ськтьрбә бәгьм, qӧләбази т'әв һатьнә зачин,
Һ'әзар салә һун дьжмьне мьләт, әм мьләте к'ӧрдьн,
Әм мьләте к'ӧрдьн.[18]

Щмаә'та к'ӧрдайә хәбатк'ар у интелигенсийа wейә пеш азабуна мьләт нава дә'w у дозада, шәр' у дә'wәда нагәрьн. Щмаә'та к'ӧрда пьрса азайа хwә ӧса жи пактед дәwләтед империалистиейә агресивр'а т'ӧ щара гьрена-

[17] Бьнһер'ә wе к'ьт'ебе, р'ун'ела 55-а.
[18] Бьнһер'ә wе р'ун'еле.

дә. Ә'йанә, wәки пакта дәwләте империалистие НАТО бәре ә'wльн бь нет у мәрәме хwәва мqабьли wәлате сосиалистие у öса жи мqабьли шәр'к'арийа щмаә'тед бьндәст hатйә сазкьрьне.

Щмаә'та к'öрдайә азайиh'ьз блока шьмалатлантие у йе империалистиейә майин хwәр'а h'әсаб дькә чаwа т'фаqа дьжмьн у нәхерхазе хwә. Аwа бона чь дәнгбеже щмаә'та к'öрда, дәнгбеже дәрд у кöле we—Щәгәрхwин пәй qолкьрьна пәймана шьмалатлантиер'а шьера хwәйә ә'йан „Пәймана Әтләси" дьнвисә. Нава ве шьереда Щәгәрхwин блока шьмалатлантие нә кö чаwа т'фаqа мәh'кәмкьрьна ә'длайе h'әсаб дькә, ле әwе h'әсаб дькә, чаwа сильh'а мqабьли шәр'к'арийа щмаә'та, мqабьли азайе у ә'длайе. Щәгәрхwин шьера хwәда мqабьли гöр' кьрьна hистерна шер' дәрте, йа кö hәр мәщала саз дькә, кö милитаристед Алманиа Федератив qәwата хwә бәрәвкьн у hазьрйа шер' бьбиньн. Шаир дьбежә:

Пәймана бекер, hәлфа Әтләси,
К'ар у феда хwә нади тö кәси,

Р'ожа әв пәйман дәрк'әви мәйдан,
Сәре хwә hьлдьн фашисте алман,

Дәве хwә вәкьн диса щәнг у шәр'.
Т'әв даqöртеньн нисан у бәшәр.[19]

Щәгәрхwин нава шьера хwәйә „Пәймана Әтләси"-да аликива мәрәмед блока шьмалатлантиейә шәр'h'ьз нишан дьдә, алики жи сәйасәтийа Т'фаqа Советиейә ә'дьлайиh'ьз у мәрьвh'ьз нишан дьдә. Щәгәрхwин зорайа qәwата Т'фаqа Советие h'әсаб дькә чаwа мәщал бона дьнеда

[19] Бьнhер'ә we к'ьт'ебе, р'уп'ела 79-а.

хwәйкьрьна ә'длайа мәh'кәм, чаwа мәщал бона к'ьшандьна дьзгина шәр'ване wәлате Йевропаейә шәр'h'ьз. Шаир гази щмаә'та дькә, wәки әwана Т'фаqа Советиер'а у щмаә'те wәлате мәйиә сәрбәстр'а бьвьнә бьра у пьсмам, чьмки Т'фаqа Советие пьштоване щмаә'те бьндәстә.

Ширане wайә Совйате мәзьн,
Чьма hун гавәк бәр ве кабәзьн,

Hәми бьбьн йәк бьра у hәвал,
Бь hәвр'а бьхwьн ве дьнйа дәлал,

Дәсте хwә дьди дәсте we Совит,
Дәwләта мәзьн гәрнас у ә'гит,

Р'угәш у дьлхwәш бь wар дьк'әни,
Дьхwази дьнйа бьби йәк ә'ни.[20]

Щәгәрхwин бь дьләки нәр'ази дәрhәqа т'әшкилдаре блока шьмалатлантие—ШАЙ-да хәбәрдьдә у әwе чаwа сәрканийа пешдаhатьна шöхöле хьраб h'әсаб дькә. Шаир кәwа спи, кö символа ә'длайейә, hьмбәри qәwата хьрабие, hьмбәри шöхöле ШАЙ-ә нәп'ак дькә у we нете пешда дьк'шинә, wәки кәwа ә'длайе, йа кö сәр дьнйа мә п'әрwазә дьдә чәнщьке хwәйә туж кьрйә ч'ә'ве хьравие у п'алә, гöндийа жи дәст данә дәсте hәв гази дькьн:

Чьqас бьqир'ьн, чьqас бьбазьн,
Әм шәр' нахwазьн, азади хwазьн,
Мә т'әв дагьртьн колан у шәqам,
Әм шәр' нахwазьн пьштмере сәлам.[21]

[20] Бьнhер'ә we к'ьт'ебе, р'уп'ела 79—80-и.
[21] Бьнhер'ә we к'ьт'ебе, р'уп'ела 81-е.

Һе бәри qолкьрьна пәймана Бәг'даейә сала 1955-а, h'ӧкӧмәта Штатед Америкаейә Йәкбуйи сала 1954-а h'ӧкӧмәта Пакистанер'а пәймана алиhәвкьрьне qолдькә. Бь навтедана Англиае у Штатед Америкаейә Йәкбуйи пәйманәкә ӧса жи зутьрәке орт'а Пакистане у Т'урк'иаеда те qолкьрьне.

Пәй qолкьрьна әве пәймане, Щәгәрхwин шьера хwәйә „Пәймана Т'ьрк' у Пакистан" дьнвисә. Р'астә пәйман орт'а hәрдӧ дәwләте Р'оhьлата Незик т'әзә hатьбу qолкьрьне у гәләка hе арманще wе пәймане ньзанбун, ле шаире прогресив нет-мәрәмед wе зутьре щмаә'тер'а р'асти гьли кьр:

Пәймана дили, гәрдәншкәсти,
Т'ьжи коләти hәми бьидәсти,
Зу гиhандә hәв Т'ьрк' у Пакистан
Да бетә хwарьи hәqqе К'ӧрдьстан,
Боржьwазен т'ьрк', бангер'е мәзьи,
Мале мә к'ӧрда hawир дьдьзьи,
Да кӧ т'әв бьбьи т'ер мал у долар,
Wәлат данә бәр льнге коләдар.[22]

Шаир бе тьрс у бе хоф сьфәте сәрк'аре h'ӧкӧмәта Т'урк'иаейә ә'йни нишани щмаә'те дьдә. Әw h'ӧкме сәйасәтийа wанә нәп'ак нәк т'әне пешбәри щмаә'та т'урк'иаейә хәбатк'ар, ле ӧса жи пешбәри щмаә'тед майин, кӧ Т'урк'иаеда дьминьи дьдә к'ьвше:

Әдиан Мәндәрис ль чь дьгәр'и?
Жь wальстрид дили дьк'ьр'и?

Зәнщьра дили гьран у дӧгӧрд,
Хьстә гәрдәна т'ьрк' у лаз у к'ӧрд.[23]

[22] Бьнhер'ә wе к'ьт'ебе, р'уп'ела 90-и.
[23] Бьнhер'ә wе р'уп'еле.

Щәгәрхwин дьнвисә, wәки щмаә'та ә'рәба, к'ӧрда, т'ьрк'а у щмаә'те wәлатед Р'оhьлата Незик у Орт'әйә майин нет у мәрәмед пәйманед ӧса п'ак фә'м дькьи у т'ӧщара әwана наенә хапандьне.

Шьера „Пәймана Т'ьрк' у Пакистан"—әw хәбәра щмаә'тейә гӧнәк'аркьрьна империалистед Америкае у Англиаейә. Шаир wе шьереда ӧса жи гӧмана щмаә'те, баwарна wе бәрбь р'оже нур дьдә к'ьвше.

Wайә ль hawьр дәст аветьи дар,
Әwе бьшкеньи сәре коләдар,
Чьqас wан бьгьрьи, чьqас бькӧжьи,
Wашингтон, Лондон жь бәр дьh'әжьи,
Qәhрәмане к'ӧрд, гәрнасе Иран,
Жь бо коләдар хwә накьи qӧрбан,
Чьqас ләз hәр'и местәр Заhьди,
Т'оqәйе Иран qәт наби гьди.
Зәh'мәтк'еш к'әтьи т'әв к'ар у хәбат,
Әгәр әм бьмрьи, hәр бьжи wәлат...
Хәлке Пакьстан Бенг'ала мәзьи,
Дили нахwазьи, hawьр дьбәзьи,
Әм гӧh надьи тә, нә жи ль Исмәт,
Әw хәwна wә дит т'ән дәрәw дәрк'әт,
Т'ӧ щара намьрьи к'ӧрд у К'ӧрдьстан,
Бьмри пәймана Т'ьрк' у Пакистан.[24]

Ә'мьр нишан да, wәки шаир фькьред хwәда чьqаси р'аст бу, чахе әwи пәймана Т'урк'иае у Пакистане h'әсаб дькьр чаwа пәйманәкә „дили", пәйманәкә „гәрдәншкәсти" бона щмаә'тед wәлатед Р'оhьлата Незик у Орт'ә.

Сәрк'аре hьнә дәwләте Р'оhьлата Незик у Орт'ә гәлә щара щер'ьбандьнә у нhа жи дьщер'ьбиньи, wәки бь

[24] Бьнhер'ә wе к'ьт'ебе, р'уп'ела 91-е.

сэри дин у Ӏ'эбандыне шэр'к'арийа щмаэ'та к'ӧрдайэ мьлэтиейэ азадарие бьдынэ т'эр'ьбандыне. Эwана т'ьме эw пьрс пешда к'ьшандынэ у дьк'шиныи, wэки мьлэтед, кӧ мьсьлмание дьӀ'эбиныи гьшк бьре Ӏэвьи у гэрэк эw т'ӧ щара дьле Ӏэв нэк'эвьи.

Р'астэ, wэки мьлэт т'эв гэрэке бь брати Ӏэвр'а бьжин у эw бьре Ӏэвбьи; эw йэк лазьмэ у фэрзэ. Ле гэло пьрса бьратийа щмаэ'та эw сэрк'ар бь чь тэӀэри фэ'м дькьи у бона чь мэрэми пьрса мьсьлмание пешда дьк'ьшиныи?

Тьштэки э'йанэ, wэки п'арэкэ щмаэ'та к'ӧрда жи мьсьлмание дьӀ'эбинэ. Бь нета сэрк'ared wан дэwлэте Р'оӀьлата Незик к'ӧрд чawa мьсьлман гэрэке хатьре wан Ӏ'ӧкӧмэта нэк'эвьи, к'ижан сэрк'арие ль щмаэ'тед мьсьлман дьквы. Wэки бсанэ щмаэ'та к'ӧрда, кӧ жь алие wан Ӏ'ӧкӧмэтада те зеранбьне, гэрэк бона Ӏ'эбандыне, дэнге хwэ бьбьр'э у стӧе хwэ бэр зэфтчийа харкэ, йане жи дэст жь шэр'к'арийа мьлэтиейэ-азадарие бьк'шиныэ. Эв фэнд у фелед сэрк'аре Ӏьнэ Ӏ'ӧкӧмэта Щэгэрхwини р'ьнд фэ'мкьрйэ. Эw шьерэкэ хwэда, йа бь сэриисара „Эв чь мьсьлманийэ", жь сэрк'аре wан Ӏ'ӧкӧмэта дьпьрсэ, wэки эм бьранэ у бь Ӏ'эбандына хwэ мьсьлманьи, чьма эwана дэстура Ӏинбына зьмане де надынэ к'ӧрда, чьма эw сэрк'ар мэщлисада дэрӀэqа Ӏ'але щмаэ'та к'ӧрдада нафькьрьи у эwе найньи бир.

Эв бьрайеи мэ мьсьлман дэв жь мэ бэрнадьи,
Qай р'астэ эм колонэ, эw жь мэр'а эсйадьи.

Ӏaqqe жин у Ӏьqуqе ьнсан дьхwазьи,
Ле дэстура зьмане мэ жь мэр'а qэт надьи.

Ль мащлиса эмин, наве Ӏэр кэси дьбежьи,
Ле эм дь бира wан найеи, наве мэ Ӏьлнадьи.

Ӏьи мэ дькьи э'рэб, у Ӏьи мэ дькьи т'ьрк' у фарс,
Ле нэ р'астэ эм мьлэтэки хӧрт у эк'радьи.[25]

Паше шаир we нете дьдэ, wэки йа сэрэкэ нэ дин у Ӏ'эбандынэ, ле азайи у сэрбэстийа щмаэ'танэ, wэки мьлэте зеранди жь бьи нире колонийализме дэрен.

Щэгэрхwини нвисаред хwэда тьрсонэк нинэ, эw жь гьртьие у пэйк'этые патьрсэ. Шаир мерк'имн пьрса азайе, пьрса шэр'к'арие датинэ у бь хwэ жи т'эви щмаэ'те бона шэр'к'арие щерга пешында дьчэ. Мэзьнайа Щэгэрхwини эwэ, wэки эw бона э'франдьиед хwэйэ р'еволйусион традисиаед э'франдыне шаире щмаэ'та к'ӧрдайэ пеш: Бекэс, Пирэмерд, Ӏащи Qадьр К'ойи у ед майин дьдэ хэбьтандыне.

Бь ве йэкева жи поэзина Щэгэрхwини дьвэ пэйӀатйа поэзина к'ӧрдайэ р'еволйусион, йа кӧ бь ч'ьqлед хwэва к'урайа qӧр'нада дьчэ харе.

Пьрса э'wльи, кӧ шаир дьдэ щмаэ'та хwэ эвэ: Ӏ'эта к'энге щмаэ'те wа бындэст бэ, Ӏ'эта кэнге эwе „бьи дэсте дьжмьи шэл у шэт у бе Ӏошы" wа бынэ'лэ, нэ ахьр эв бу Ӏ'эзар сал, wэки эw нэхwашэ („Т'а к'энги нэхwаш би"). Бь готына шаир нишана бэдбэхтие эw „шашьк у т'эрбут"-ьи, не нишана бындэстие ч'ара р'эш у сэрп'оши"-йэ.

Қ'ӧтасийа ве шьера хwэйэ бьч'укда Щэгэрхwини дьдэ фэ'мкьрьне, wэки нэхwашийа щмаэ'та к'ӧрда эw хэwа weйэ „дилийэ", йа кӧ щмаэ'т Ӏьнгавтйэ ивина нэхwэшие. ПэйӀатына ве шьере шьера „Мьлэте р'эбэн"-э. Шаир ве шьереда диса Ӏ'але мьлэт тинэ бира мэ.

Мьлэте р'эбэн qэт набы Ӏ'ьшйар,
Ӏ'эзар салэ, кӧ тӧ майи бьи бар.

---

[25] Бынер'э we к'ьт'ебе, р'уп'ела 164-а.

Р'әбәк, и'әришан тӏ майи бышәст,
Шәвап у гавап, к'әркәр у шотар,

П'аша у бәгләр, аг'а у мӧхтар,
Малс тә дьхӧн бь зор у бь дар.[26]

Шәгәрхwин нә кӧ т'әне h'але шмаә'тейи гьран дькә бпра we, ле ӧса жи дьхwаәв wәки әw зутьрәке жь хәwа хwә h'ьшйар бә. Ле h'ьшйарбуп he hьндькә. Пәй h'ьшйарбунер'а лазьмә, wәки мьләт бьзанбә к'ижан р'ер'а гәрәке hәр'ә.

Шанр шмаә'тер'а нә кӧ бона тьрсе, ле бона h'ьшйарбуне дьвежә, wәки дор у бәре we „дәw у пирhәвок" hewьрина, р'йа we дьжварә, т'әв „шахур у зьнар"-ьи, т'әв стри у дьр'инә. Чawa т'әми, Шәгәрхwин лawe шмаә'та к'ӧрдайә шәр'к'арр'а дьве, wәки әwана гәрәке „нәтьрсьи dew у дьжwари", у сәре wан нәйара мина сәре мә'ра „техьи бьн льнган". Шәгәрхwин әшкәрә газйа шәр'к'арие дькә, wәки „Р'әши, бь хwәши бенә гӧhартьн", кӧ „хwәши" бона шмаә'та хәбатк'ара бә, ле „р'әши" бона нәйаре шмаә'тер'а.

Лапә әм бежьи, wәки нава ә'франдьиед хwәда Шәгәрхwин т'ӧ щара хwә жь шмаә'те щӧда накә, фьрдие орт'а хwә у лawe шмаә'тейә шәр'к'арда данайинә.

h'але шмаә'те, h'але шапрә, бәхте we, бәхте wийә, р'йа we, р'йа Шәгәрхwинә, awa бона we йәке жи хwәндәван шьеред Шәгәрхwинда т'ьме р'асти хәбәре wa те: „р'еч'а мә", „h'але мә", „бәхте мә" у хәбәред майин. Нава шьера хwәйә „Әй к'ӧрд жь хәw р'абә" Шәгәрхwин дйса гази шмаә'те дькә, wәки әw жь хәwе р'абә. Шанр шәр'к'арийа шмаә'та к'ӧрдайә азадарие шәр'к'арийа шмаә'тед дьнейә бьндәстр'а дьдә гьредане:

[26] Бьшер'ә we к'ьт'ебе, р'ун'ела 22-а.

Ч'авс хwә нәкә, сәре хwә р'акә, дәма тӏйә бәс,
Дь навбәра мәда нәаг у кӧштьи у hәwара.[27]

Шәгәрхwин шәр'к'арийа шмаә'та к'ӧрдайә ирони, чawа хәләфәкә зьнкира т'әмамийа шәр'к'арийа шмаә'та к'ӧрд h'әсаб дькә. Әw борце хwә h'әсаб дькә шмаә'тер'а бежә чька әw к'ийә, хwайе чь qәwатейә у чь дькарә бона стәндьна азайи у сәрбәстийа хwә бька („Әй к'ӧрд чь кәси тӧ", „hәр чәнд тӧ навдари hәй к'ӧрд").

Әй к'ӧрде кӧ навдари дьбьи дәсте найаран чь кәси тӧ?
Wәк шере гьредайи бь зьнкире дь qәйд у qәфаси тӧ,
Сәд салә дь бьи дәсте нәйаран кӧ фиханан дьрәси тӧ,
Дәм hат, wәрә майдане, чьр'а беh'әwас у дәнг у h'әси тӧ.

Әй к'ӧрд, тӧ бьзанә кӧ щинан hәр дәм у дорә,
Сәрбәст у азади бьзан к'отәк у зорә,
Зәнщире жь гардән бьшьки, зу wәрә мәйдан,
Иди тӧ мәтьрс пьшт у бьра Ләшкәре Сорә.

Wәк лат' у зьнари, ль тә баране бәла тә у дьбари,
Моран у кӧлан гьртйә сар, майә тӧ wәр бьи р'әш у тари,
Баноз у сьтәм гӧмгӧмә hawир тә дьбари бь найари,
Сәр даньйә бәр льнге нәйаран у дьнали у дьзари.

Әй к'ӧрд, тӧ бьзанә, кӧ щинан hәр дәм у дорә,
Сәрбәсти у азади бьзан к'отәк у зорә,
Зәнщире жь гардән бьшьки, зу wәрә мәйдан,
Иди тӧ мәтьрс пьшт у бьра Ләшкәре Сорә.

[27] Бьшер'ә we к'ьт'ебе, р'ун'ела 26-а.

Дәрйайе низама qәщәри п'елдайә ль сәр тә бь хӧрти,
Зәнщире низама т'әт'әри зәнде тә п'ечан у тӧ гьрти,
Чәнд сал бь нәзани тӧ ль сәр һәв дь ви арида бьһӧрти,
Сәр һьлдә жь хәw шәрмә жь бона тәр'а әв һ'ьшки у сьрти.[28]

Щәгәрхwин т'әмамийа ә'мре хwәда бәр ч'ә'ве хwә дитийә, wәки „мәзьне к'ӧрда" бона һ'але бәлән-газа, бона щмаә'та хәбатк'ар т'ӧ тьшт нәкьрьнә. Шәр'-к'арийа бона хwәшкьрьна һ'але щмаә'те дури фькьра дәwләмәнданә у бадиһәwа нинә, wәки Щәгәрхwин бона wан мәриа шьеред хwәда бь әк'с хәбәра „мәзьн", ле бона мәрие хәбатк'ар хәбәра „һурьк" дьдә хәбате. Шьера хwәйә сала 1945-а нәшьрбуйида „Һәкә мәзьн р'анәбьн әме һур р'абьн", шаир we нете пешда дьк'шинә, ко бона һ'але хwәйи ироин у бона ә'мре хwәйи сьбе щмаә'т бь хwә гәрәке бьфькьрә, чьмки һәр т'әне әw дькарә бона дәстанина изьнед хwәйә мәрьвайе р'абә у бьк'әвә нава шәр'е азадарие.

Щәгәрхwин ә'франдьнед хwәда, чаwа шаирәки пьрсед сәйасәтиеда шараза, р'аст фә'м кьрйә нет у мәрәмед дәwләтед Йевропаейә империалистие у гьрә-гьре к'ӧрда. Әw дьнвисә:

Ле һькумәтен Йевропа жь мәр'а дәстур падьн,
Да әм бьгәр'ин ль К'ӧрдьстан, wәк фәләка дәw-wар.

Әм щане хwә дьдьн, qәт т'әрка К'ӧрдстане надьн,
Ләwра п'ьр' хwәшә дәшт у нәwал у ч'ьйа у зьнар.

Һәми гӧл у йасәмин у бәнәфш у р'иһан,
Һинщас у тьри у мьшмьш у һәм һьнар.

Дәрйа у гәwһәр у к'имьйа у газ, канйен нәфт,
Аш у ави у бьстан у зәви у мерг у р'обар.[29]

[28] Бьнһер'ә we к'ьт'ебе, р'уп'ела 56-а.
[29] Ceger Xwîn, dîwana êwil, Şam, 1945, rûp'êla 35-a

Щәгәрхwин бь р'еалисти шькьле „мәзьна" нишан дьдә, ед кӧ т'ьме харьна бьрьнщ дьхwьн у дь бьрщада бал „зәри у гәwран" р'адьзен, ле „һурьк" дь нава „ч'ала бежән"-да кӧ алик мьришк, к'уз, ньвин у фраqьн, бал зар'ед хwәйә п'ехас у тә'зи дьжин. Аwа бона чь Щәгәрхwин дьве:

Бәсә, әгәр һун мәзьн р'анабьн әме һур р'абьн,
Жь бәреда мәзьнан шур авет, бьч'укан да дар.[30]

Шаир гази щмаә'те дькә, wәки әw ч'ә'ве хwә вәкә у бьвинә чька чаwа „карwане бьрати вәдьбарьн", у бьра әw т'ӧщара хәме нәк'шинә, һәрге „чәнд сәге бет'ор'ә ль пәй wан дьqор'ьн". „Қаwране бьратие" әw шәр'к'арийа щмаә'тед бьндәстә, йе кӧ р'абунә у ала азайа щмаә'та хwә һьлданә дәсте хwә. Щәгәрхwин дьл дьдә щмаә'та хwә, wәки әw т'ьме сәрхwә бә у т'ӧ щара гӧманбьр' нәбә, wәки „Р'онаһи у тари у шәв у р'ож we дь пәй һәвр'а дьбарьн".

Шьера „Һәр чәнд тӧ навдари һәй к'ӧрд"-да Щәгәрхwин дьве, wәки чьqас жи к'ӧрд навдар бә, ле жер'а шәрмә, кӧ һ'әму щмаә'т р'абунә шәр'к'арие у һьнәк жь wана бунә хwәйе „ала у сәра" хwә у һәр т'әне к'ӧрдьн, кӧ дьнеда „бе кьр у кер"-ьн.

П'ьр' шәрмә, кӧ әв ав у ч'йа канйе пәтрол,
Т'әв йе тә бьн, ле һәр тӧ wьса дәст бь qәлер би.

П'ьр' шәрмә, wәлате тә һ'әми шах у бьльнд би,
Бьн дәсте нәйар һәр wәһә сәрп'ел у ль жер би.

Накәс бь тә бунә һәми бангер у хwәди гӧнд,
Т'а к'әнги бь ви р'әнги хwәйди тәврьк у бер би?

[30] Бьнһер'ә we к'ьт'ебе, р'уп'ела 36-а.

Дьжмьн к'этьйə баг' у сəра дьлхwəш у р'угəш,
Т'а к'əнги ль сəр дəрд у кӧлан п'алнəди, гер' би?

Дəсте хwə вəмалə, кӧ тӧ сəрбəсти дьхwəзи,
Ле дьве кӧ бь хwə wəк шере ль аозан у зьнер би.

Һайа тə һəби да нəк'əви давьке зьнһар,
Мəйдан жь тəр'а тəнгə, дьве жирəк у фер би.

Чалак у сьwар гəр тӧ ль мəйдане бьбази,
Ч'аве хwə вəкə һəр кəсе пашмере сьwер би.

Мале хwə у щане хwə бьдə һəр əвə р'умəт,
Ле гəр тӧ нəди һəр wəһə бьн qамчи у дер би.

Гəр бьмри дь ве р'еда хwəди нав у нишан би,
Qӧбба кӧ ль сəр тə мəзьн у садə жь зер' би...[31]

Сал тен сала дəрбаздьбьн, дəwран тенə гӧһастьне, сьлсьлəте т'əзə пешда тен, ле дəрд у коле К'ӧрдстане жь дьле əwлəде к'ӧрд, е кӧ бьн нире бьндəстнеда дьзерьн, т'ӧ щара дəрнае.

Р'еwйе wəлате дəрəкə, е кӧ чунə К'ӧрдстане, бəр ч'ə'ве хwə щмаə'та к'ӧрдайə хəбатк'ар дитьнə у т'ьме дəрһəqа wеда бь пəсьн хəбəрданə. Wана готийə, wəки зар'е к'ӧрда һе жь ч'уктийа хwəда жь азайе һ'ьзкьрьнə. Пьрса азайе р'асти жи т'ьме пьрсəкə лапə фəрз буйə бона щмаə'та к'ӧрда. Зар'е wан һе жь ч'уктийа хwəда дəрһəqа шəр'к'арийа к'ӧрдайə азадариейə мəзьнда бьһистьнə у бəр ч'ə'ве хwə жи əw qəwьмандьн дитьнə. Хенжь дитьна кӧ зар'а дитийə мəзьна бьч'укед хwəр'а, хорт у qизед гьһиштир'а мə'нйа бəлəнгазийа, бьндəстийа щмаə'та хwə шьро вəдькьр. Ь'һсан Нури ковара „Р'онаһи"-да wа дьивисə: „Лаwо! Тӧ дьзани чьр'а əм һəв набиньн, чьр'а аха мə р'əшə, əсмане мə тарийə?

Əфритан пешйа р'онайе гьртйə.

Лаwо, тӧ дьзани чьр'а əм ньkарьн һьлмəкə р'əһ'əт бьк'ешьн. Əм дьфəтьсьн, дəнге мə дəрнак'əвə, дəст у п'е мə нальпə. Деwьн ль сəр синге мə р'уньштьнə.

Чьр'а р'уйе мьн зур буйə? Р'астə, əм һəв дьбиньн. Р'ож дəрк'əти, таве ль ə'рде дайə, гӧл у сосьнан һəр дəр хəмьландьйə. Wəле əва р'онайа кӧ əз дьбежьм, нə əвə"-
„...Əре, лаwо, əре, əwе таве дьбежьм, кӧ тарьйа qр'уна дьлен к'ӧрданр'а р'акьри, ч'аве дьлар'а р'онан дабу, т'охьме к'ин у нəйартйа һəв, кӧ дьжмьнен мə ль ве тарьйа дьлда чанди, һəвдӧр'а кӧштьн дьдан у ль гəл хунен п'ак, к'ӧрден щаһьл у бехəмбəр ащур чедькьр, хьмен у һьсарен к'охькен щəлал у щəбəр'утен хwə мьһкəм у бльнд дькьрьн, хӧшкано!

Лаwо! Əw р'ор'а дьбежьм, кӧ бона һəландьн у һурһур кьрьна зəнщирен зьлм у дьле дəст у п'əйен к'ӧрд һəлати, дəма тəwафа qəбрен шəһидан ен бе кел, шəһиден дил у мьлəт хwари ə'рде бубу. Ль нав ченгален деw у əфритан гьрьфтар буйə".[32]

Мəрьв qəй т'ьре пəйһатьна ве мqале əw шьера Щəгəрхwинə бь сəривисара „Меранə р'абьн хортен К'ӧрдстан"-ə, йа кӧ бь дьлəки шəwат һатйə нвисар. Ве шьера хwəда шаир К'ӧрдстане чаwа qизəкə бəдəw һ'əсаб дькə, намуса к'ижане намуса һəр хортəки к'ӧрдə.

Аwа бона чь һəр хортəк, һəр зьламəк бона намуса wе qизе һазьрə ə'мре хwə жи бьдə, һəр т'əне намуса wе бь зйарəти бе хайкьрьне.

К'ур, к'ур мə налə əм т'əв бьрьштьн,
Qӧрбан мəтьр'сə ва əм гьһьштьн,
Йан де тə бьгрьн йан бенə кӧштьн.

[31] Ceger Xwîn, Sewra azadî, dîwana duda, Şam, 1954, rûp'êla 21-a.

[32] Kovara „Ronahi", hejimara 28, Şam, 1945, rûp'êla 17-a.

Намусэ р'абын хортеи К'ӧрдыстан,
Дыжмын т'эи гыртын ов баг' у бостан.

Сэида мэ хwина Сэид у Qази,
Н'эзта бы зоре тӧ мын нэхwази,
Эз же бынлым Нэwар у гази.

Намусэ р'абын хортеи К'ӧрдыстан,
Дыжмын т'эи гыртын эи баг' у бостан.[33]

Шэгэрхwин, чаwа дэнгбеже дэрд у кӧле шмаэ'та к'ӧрда, чаwа шаире wейи р'еволйусиони-шэр'к'ар борше хwэйи н'имли н'эсаб дыкэ, wэки дэрhэда шэр'к'арийа шмаэ'та к'ӧрдайэ салед дэрбазбуйида шмаэ'тер'а провэкэ. Армаиша Шэгэрхwин эwэ, wэки шмаэ'та к'ӧрда бона фэ'мкырына нет у мэрэмед шэр'к'арийа хwэйэ ироин гэрэке ӧса жи бызанбэ т'ариqа шэр'к'арийа хwэйэ н'ыр'-qӧр'иэ мqабыли дыжмые дэр у hӧндӧр'.

Сала 1925-а К'ӧрдстана Т'урк'иаеда бы сэрк'арийа Шех Сэид усйан дэст ие бу. Эwе усйане гэлэ гӧнд у бажар'е К'ӧрдстане гыртбу: Харпут, Диарбэк'ыр, Хозат, Дерсым, Маназкерт. Н'ӧкӧмэта Т'урк'иае бы к'омэкдарийа Франсиае эскэр мqабыли усйанвана р'акыр. Wана гэлэ гӧнд у бажер'ед к'ӧрда шэwытандын, гэлэ-гэлэ бынэлийе ам у т'ам данэ бэр гӧлла, дарда кырын. Н'ӧкӧмэта Т'урк'иаер'а лэв hат we усйане бын'ынцыр'иnэ. 28-е ийуне сала 1925-а мэйдана бажар'е Диарбэк'ыреда пенщи у се сэрк'аре усйане: Шех Сэид, Халыт бей у hэвалед wанэ майин hатынэ дардакырын. Ле бы дардакырына сэрэке усйанева н'ӧкӧмэта Т'урк'иае hеса нэбу. Эwе бы н'эзара бынэлие к'ӧрд сыргун кыр, гэлэк жи гырт у н'эбсханада кӧшт.

[33] Ceger Xwîn, Sewra azadî, diwana duda, Şam, 1954, rûp'êlê 11—12-a.

Эвс qэwьмандына, гыран н'ӧкӧми сэр р'ӧн'е Шэгэрхwин кыр, чьмки эwи эw н'эму qэт'ын бэр ч'э'вс хwэ дит. Шьера Шэгэрхwинэ э'wлын, кӧ дэрhэqа вс усйанедапэ эw шьера „Т'эриqа Шех Сэида р'эн'мэти"-йэ:

Сала н'эзар у се сэд hэм чын у чаре hынри,
Р'абу жь нав мэ к'ӧрда н'ашйе т'эхте Хӧсро.
Эw Р'ӧстэме эмэнэ, бэhраме мынк' у дэwлэт,
Се чар мэhен бынре т'ырк'ан дь гэл wи шэр' бу.
Чэид qэймэqам у wали гыртын дь we бынре,
Т'ырк'а дыкырына гази, аман жь дэсте к'ӧрдо.
Зава wэки пынынган бы дар у шур у копал,
Бэре хwэ дапэ т'ырк'ан, гази кырын эро-ро!
Бы сунд у соз пэйман р'абун дь гэл ви шэhи,
Бы дэнг у qир у hалан, эриш дыбына т'ырк'о,
Дэнге т'ырын у топан гына сэмэйе бани,
Хwин бу р'эwан жь хортан Заб у Фарат у чо, чо.
Нынык жь к'ӧрде нэзан хани дыбун дь дында,
Бэргил у бэд у сэрсэм, мэшhурэ наве Qасо.
Р'абун ль бы ви шэhи wэк пынынган дычын hэв,
Т'ырк'е мэ буйэ дэwлэт, wэк дэwлэта hалако.
Wэи Шех Сэид эфэндин гыртын дь шэжна р'ожи,
Гэлэк мэзын дь гэл wи хыстын шэрите йаро.
Мэлла у шех у бэглэр, кӧштын сэре дь wэна,
Ль бэр т'ырын у топан маqандн гог у к'эшо
Пир у шwэwэи у букан быскен дь р'эш qӧсандын,
Wэи шэнг у шохэqамэт, абру hылал у р'ур'о.
Гази дыкырына Йэздан, йарэб хwэдо тӧ зэин,
Эм мана жар у мэирум, бе мал у мер у зар'о.
Сэд шэh у бэглэр у мир, кӧштын жь мэ нэйара,
Намус нэма бы шарэк, бо шехэкане бэдго.[34]

[34] Ceger Xwîn, diwana êwil, Şam, 1945, rûp'êla 26-a.

Щэгэрхwин wэхтеда гэлэкι бь шэр'к'арийа Шех Сэидва h'ьжмэк'ар мабу, ле чахе эw усйан hатэ т'эр'ьбандьне шаирe щаhьл гэлэкι бар хwэ к'этийэ. Чawa бь хwэ ивисийэ, we hene дэрде wи п'ьр'гьран буйэ у жь hэрдо п'э'ле wи wэкэ ава ч'эме Забе у Дьшле хун к'ьшйайе.

Сала 1945-а, чахе Эскэре Советие Алманна фашистие h'ьнщьр'анд, шэр'к'арийа щмаэ'та к'ёрдайэ азадарие Иране у Ираqеда гёр' бу.

22-е йанваре сала 1946-а бажар'е Мehабадеда щвата К'ёрдстана Иранейэ мьлэтие щара э'wльи дэрhэqа т'эшкил кьрьна р'еспублика К'ёрдстанейэ Демократиеда э'ламкьр. Шэр'к'арийа щмаэ'та К'ёрдстана Иране гьhиштэ мэрэме хwэ. Зутьрэке бона hьланина иэхwэндитие у пашдамайинтие мэщал hатьнэ сазкьрьне. Щмаэ'та к'ёрда дэст бь жийина хwэйэ т'эзэ кьр.

Ле тё wэрэ бьнhер'э, wэкι эw жийина, кё щмаэ'та к'ёрда дэстпе кьрьбу хwэши h'ёкёмэта Иранейэ р'еаксион вадьhат у эwе р'еспублика Мehабаде бь qэwата эскэр да hьланине. Ви шёхёлида к'омэкэкэ п'ьр' мэзьи данэ Иране империалистед Англиае у Америкае.

10-е декабре, сала 1946-а эскэре h'ёкёмэта Иране бь э'мъре Қавам-Эс-Салт'ане h'ьщуми сэр Адрбещан у К'ёрдстана Иране кьрьи. Эwана бь танк, т'оп у фьр'ьнда атьр-алав у гёллэ сэр бьнэлие гёнд у бажар'ед э'дьлида барандьи.

31-е марте, сала 1947-а бажар'е Мehабадеда бь сэрк'арийа генерале Америкае Шварскопф hэрсе сэрк'аре h'ёкёмэта К'ёрдстана Иранейэ Демократие Мэh'мэд Қази, Сэид Қази у Сэдр Қази жь алие h'ёкёмэта Иранейэ р'еаксион hатьнэ дардакьрьне.

Пэй т'эр'ьбандьна qэйдэ-қануне демократие К'ёрдстана Иранеда у кёштьна сэрк'аре р'еспублика Мehабаде гэлэкι дьле Щэгэрхwин эшйа. Шаир шьера хwэ „Дь биранина Қази Мьh'эмэд" дьнвисэ, к'ижанеда дэрhэqа шэр'к'арийа к'ёрде К'ёрдстана Иране гьли дькэ.

Хwки К'ёрдьстан бь қёрбан, п'ьр' шьwан у шафьжи,
Хwэш р'ьжандьи п'ьр' кёр'ен та wэ ль hэр алп р'ьжи.
Мьлэте к'ёрд т'а кё сар'а эw жь не р'е шагор'и,
Афэри, афэри,
Қази Мьh'эмэд афэри.

Эв нэ шармэ тена кёштьи эм дь р'оч'а пешк'этьи,
Да Труман заньби эм хwэш пижад у мьлэтьи,
Де бьки эм т'ьм бь wкр'э дьжмьнайи, бэрбэри,
Афэри, афэри,
Қази Мьh'эмэд афэри.

Қэмбэря зэра атоми зэрэйэк набьи жь дьл,
Сэр хwэ на жи мьлэте к'ёрд т'а кё ви зэнщир ль мьл,
Қэс бь лавлав у бь дилэк ви бэри набьи сэри
Афэри, афэри,
Қази Мьh'эмэд афэри.

Эй Труман кёштьна Қази Мьhэмэд к'а чьйэ?
Қэй эдалэт т'ьм wьсайэ, h'ёкёме димоqратийэ,
Ле бь кёштьи у бь ьъидан мьлэте к'ёрд намьри.
Афэри, афэри,
Қази Мьhэмэд афэри.[35]

Чахе К'ёрдстана Иранеда бона азайе у сэрбастие хун дьhатэ р'етьне, hэма wи чахи жи К'ёрдстана Ираqеда шмаэ'та к'ёрдайэ азайин'ъэ бь сэрк'арийа Мьстэфэ Барзани р'абубу шэр'к'арие. h'ёкёмэта Ираqе бь сэрк'арийа Нури Сэид мина h'ёкёмэта Иране т'оп у танк, фьр'ьндэ шандэ мqабьли к'ёрда. Эwи жи мина h'ёкёмэта Қавам-Эс-Салт'ане hэр дэра даре дараг'аще нькандьбу у лawед шмаэ'та к'ёрдайэ шэ'р'кар дарда дькьр.

35 Ceger Xwîn, Sewra azadî, diwana dûda, Şam, 1954, rûp'êla 181-ê.

Сала 1947-а, 19-е мәһа ийуне бәжаре Бәг'даеда жь алие һ'өкөмәта Нури Сәиде хунхөрда чар лawe к'өрдэ демократ, кө сәре хwэ бой оr'ьра К'өрдстане данибун, һатынэ дардакьрьн. Әw һәрчар жи бзве партиа „Жийина к'өрд" бун. Йәк жь wана капитан Мьстәфэ Хошнав, йәк майор Изет Э'бдул Э'зиз, е дьи капитан Хейрулла Э'бдул К'әрим у лейтенант Мәһ'мэд Мәһ'муд бун.

Бәри дардакьрьне әw һәрчар хорте к'өрд нә'мәке бой шмаэ'та хwэ дьнвисьн, к'ижанеда дьвежьи, кө әwана р'йа шәр'к'арийеда хwэ т'ө шара шунда нәгьртьнэ, э'мре хwэ нәневшандьнэ у әw к'өбарьн, кө бона азайа к'өрд у К'өрдстане теңэ көштьне, дьвьнэ „...нишана т'ек'ошани мьләти к'өрда ль сала 1947-да". Awa чь дьнвисьн һәрчар мерхасе шмаэ'та к'өрда нә'ма хwәйэ пашьнда, йа кө сала 1960-и р'ожиэ'ма органа партиа К'өрдстанейэ Демократие „Хәбат"-е шара э'wльн һәжьмара хwәйэ 243-да пәшьркьрийэ:

„Ль шәһәдэи р'егаи ништиманawa: Изет Э'бдул Э'зиз у Мьстәфэ Хошнав у Хейрулла Э'бдул К'әрим у Мәһ'мэд Мәһ'мудawa.

Бо бьрайани мьләти к'өрди хошәwист.

Лә дуаи т'аблиг'и һ'өкми э'дәм бь йәк сәһ'әта пуспawa.

Бьрайан!

Ль жийани жердәсти истиqмарда ль пусини әм намәйawa. Т'әнйа 14 сәһ'әтмаи мawэ бь п'әти истиqмар дьгәйнэ дьниаи азади wэ гианман дьгәтэ гиани п'аки шәһәдэи регаи ништиман.

Хоман зор бьбәхтиар дьзанин к'э бәрәмбәр wәщиби мили һич дуа нәк'әwтин, т'әнәһа нә'сиһ'әти әмэ awайэ, к'э лawан у ништимапп'арwараии к'өрд нок'аранизад бькәнэ ишана wэ йәқәти, бькьнэ п'әйрәwи хойан бо шкандьни qәwати истиqмар wэ рьзгар к'ьрдьни һ'әму мьләтәки мәзлум бещawази.

Бьрайан!

Дужмьни щьһаләт бьн, бь һ'әму т'оанәт'ан шәр'н щьһаләт бькьи wэ дуан щьһаләт мәк'әwьн. Әмэ ишана т'ек'ошани мьләти к'өрдин ль сала 1947-да.

Бьрайани әмэ, кө мawьн бо регаи шәраф т'едьк'ошьн wэ пьшт хөдәнгэwрэ мьләт рьзгари дьбет.

Бьрайан!

Һатынмана бәр седара ль бедәсәләт'ийwa ийә, wэ сеуду к'ьрдьнawa нәбу бо т'ек'ошани, бәлк'у һәр wәку сәрбазәки азад т'а ахьрин т'уана һәwлманда wэ тьиштьнэ әм нәт'ищайа. Иди бо йәкти wэ бо азади бьжи к'өрд у К'өрдстан.

Хейрулла Э'бдул К'әрим, Мьстәфэ Хошнав, Изет Э'бдул Э'зиз, Мәһ'мәд Мәһ'муд".

Бәр дараг'аще Мьстәфэ Хошнав хәбәре хwәйэ пашьнда дьве: „Щәлләдно, һәр'ьн бежьнэ хwайе хwэ, кө һэ'йфа хуна мьне бе ньлдане у әзи к'өбарьм. Наве мьи жь алие щмаэ'та мьне бе биранине. Әwе бе биранине т'әви наве wан шәһиден мэ, ед кө э'мре хwэ бой азайи у бәхтәwарийа К'өрдстане данэ. Әзи әскәрьм у бь дьләки р'әһ'әт э'мре хwэ бой хwошбәхти у наве wәлате хwэ дьдьм. Әз һәрсе көр'е хwэ П'әршәнг, П'әри у Шерин ль дьне дьһельм. Әwе бьзанбьн, кө мьн бой wәт'әи э'мре хwэ дайэ. Әз бawарьм, кө чахе әwана мәзьн бьн, э'мре хwэда әwе ду мьн һәр'ьи".

Пәй дардакьрьна һәрчар лawe к'өрдайэ мерхасэ, э'гит Щәгәрхwин шьера хwәйэ „Гәрнасе мамәш Хошнав нав хwәш" ивиси у әw п'ешк'еши хорте к'өрдайэ азайиһ'ьз кьр. Тэ т'ьре әва шьера qәй щава готьна Мьстәфэ Хошнав бу, йа кө әwи бәри дардакьрьне готьбу.

Се зар'оқ хwəш тен, бь дəнг у qер'ин,
Дəнге П'аршант, П'ари у Шерин,
К'ани баве мə, Р'östəме мəйдан?
Бьжи К'örдьстан, бьжи К'örдьстан!
Iестьреп wан тен дəстен wан бьлька,
Р'е wьида кърьнə нə бажар' нə гонд,
К'а бəтле мамəш, Р'östəме мəйдан?
Бьжи К'örдьстан, бьжи К'örдьстан!
Сəре wан гəпор, п'ьлен wан тилн,
Бь дəнгəжи ама т'əв дьбьи гəзи.
К'а бəтле мамəш Р'östəме мəйдан?
Бьжи К'örдьстан, бьжи К'örдьстан!
Мьи дəсте wан гьрт гало hуи к'инə?
Го, əм чь бежьи hарсс сewинə.
К'а бəтле мамəш Р'östəме мəйдан?
Бьжи К'örдьстан, бьжи К'örдьстан!
Iнар се р'ewинə, ле р'е нəзаньи,
Баве мə кöштьи, əм бе хwаданьи.
К'а бəтле мамəш Р'östəме мəйдан?
Бьжи К'örдьстан, бьжи К'örдьстан.
Гава wар готьи дьле мьи к'əли,
Дəнге мьи дагьрт, нəwал у тəли.
К'а бəтле мамəш Р'östəме мəйдан?
Бьжи К'örдьстан, бьжи К'örдьстан.
Мьи кърьнə Iнмбез Iнар се п'əришан,
Дəнге мə бу йəк qер'ин у гьрйан,
К'а бəтле мамəш Р'östəме мəйдан?
Бьжи К'örдьстан, бьжи К'örдьстан! 36

Сале шəр'е Iг'эмдьнйаейə дöда Шəгəрхwни дəрhəqа шəhид у шəр'к'аре шмаэ'та к'örдада шьерəкэ дьреж бь сəрнвисара „Шəhнама шəhидан" дьнвисэ. Бона нета ве

36 Бьнhер'а we к'ьг'ебе, р'ук'ела 172-а.

шьере бьгьhижэ həр хwəндəванəки, həр гöндики, шанр шьера хwэ бь шур'е нвисарейə дна сьвьк у бь эьманəки фəр'ьh' дьнвисэ. Əw нава 196 р'езида наве 42 мерхасе шмаэ'та к'örда дьдэ, ед кö э'мре хwэ бона азайа к'örда у К'örдстане данэ. Шанр wан мерхаса чawа эwлəде шмаэ'та к'örдайə həрэ Iг'ъкьри Iг'эсаб дькэ.

Бəр ч'э'ве хwəндəванар'а тен у дəрбаз дьбьи шькле Хальт бəг,[37] Фуад бəг,[38] К'эмал Фэwзи, Усьф Зьйа, Сальh' бəге Iнне,hащи Эхти, Э'вдьлqадьре шех жь Нehьрие (кöр'е шех Обейдуллah) у ед майин. Щəгəрхwни нава шьера хwэда ван э'гит у шəhиде мерхаср'а дəрhəqа h'але К'örдстанеда гьли дькэ.

Дьло бəс, бəс, хəлас набьи ь'барат,
Iг'эзар р'эh'мот ль зозане Əрарат.

Iнна теда шаhид у шех у г'аэн,
Нэ wэк шех у шəhидане мащаэн.

Бəле, сонде дьхьwьи щарəк бь лалəш,
Бь вардəшт у бь р'ож, hайв у аг'эш.

37 Сала 1925-а, мəhа февралe ль Т'урк'иэда бь сарк'арийа полковник Хальт бей, кö сараке qабила Щибрала бу, усйана к'örда мqабьли h'öкöмэта Т'урк'иэйə р'еакснон дэст пе бу. Усйавана дэ'wа К'örдстана аза дьжр. Wəна дин кьрьбу мэ'на шəр'к'арийа хwэ. Ле р'эсти эw шəр'к'ари, шəр'к'арийа шмаэ'та к'örда бу мqабьли зордəстие у нəhəqие.

38 Фуад бəг, т'аик'аре шəр'к'арийа Шех Сəид буйэ. Судеда сəраке we шəр'к'ариье бона салькрьна К'örдстана аза дьhатьнэ гöнэк'ар кьрьи. Бона наскьрьна Фуад бəг, бəсэ эм хəбардана hанэ кöрт, йа кö орт'а qазн у Фуад бəгда qамьнийə биньи бир. Qазн жь Фуад бəг дьнврса, дьне тö чьма сəрхwэбуна К'örдстане дьхwази, нэ тö хwəндьна хwэ ль Т'урк'иае стандийə у бь хwэ бь эмане т'ърк'и хəбəр дьди. Фуад бəг дьвежа „Эз сəрхwэбуна К'örдстане дьхwазьм ьмки аз к'örдьм у эз wат'эне хwэ аза дьхwазьм бьвиньм. I'эта кö сöлгöа т'урк'а К'örдстане ба, ьврса к'örда т'ö щара сафи набэ".

Бь Əhрəман, бь Höрмьзгаh у Йəздан,
Шьйар бунə бəлəнгазен дь к'öрдан.

Т'ьвьнг чуйə, ньhо дор hатə хамə,
Хəwə шерин ль ч'аве мə h'əрамə.

Бьпhер'ьн hун ль зозан у дьйара,
Həми сорьн кь бəр хwина əзара.

К'əч' у дöхт у щьwан у qиз у букан,
Жь дəрде мə к'əтьн р'əнге п'əп'укан.

Нə бəс кöшти əвьн, ле əм нəнасьн,
Дь Горанда, ль Лоранда чьqасьн.

Жь wан дурьм, wəки корьм дь тари,
Н'əзар р'əhмəт ль гор'на wан бьбари.

Бəле р'ожа кö кöшти чун wəфатə,
Чь хwəш р'ожə wəки щəжна wəлатə.

Жь we р'оже щəгəрхwин у щəгəрсоз,
Бь qöрбана wə бьм ида wə пироз.[39]

Щəгəрхwин нава шьера хwəйə „Дə бьгри ль сəр т'ащ у сəра"-да гази дьле хwə дькə, wəки əw ль к'əнаре ч'əме Амеде р'уне сəргəрдан, ч'ə'ве хwə р'ьнд вəкə у wəлате к'öрда т'əмашəкə. Нə ахьр ва ль бажар'е Амедиеда чəнд даре дараг'аще чекьрьнə, щьндйе зазан дальqандинə. Щəгəрхwин гöhдарийа хwəндəвана диса дьдə сəр кöштьн у дардакьрьна мерхасе к'öрд, е кö мqабьли дьжмьне дəр у höндöр' шəр'к'ари бой азан у хwəшбəхтийа щма'əта

[39] Ceger Xwin, diwana êwil, Şam, 1945, rûp'êla 55—56-a.

к'öрд кьрьнə. Шапр дьнвисə, wəки ль алики даре дараг'ащенə, „Ль алики т'ащ у т'əйлəсан бехwəдинə", „Ль алики к'олосен кəвəж к'əтьнə бьн льнган" у жь дьле хwəр'а дьвежə, wəки əw бьра жь бəрийа хwə дəзмалəке дəрхə у hесьре, кö мина тə'вийа баране жь ч'ə'ве wи дьбарьн паqьжкə. Дьл бьра гöhе хwə бьдə сəр wи дəнги, кö жь дурва те дьгьhижə wи, дəнге мере мерхас, wəки бəри дардакьрьне дьвен: „həр бьжи К'öрдстан".

Дə бьгри бь дəнге хwəе зиз т'ьм бькə гази,
Əй Амəд, т'а к'əнге бьжи тö бь ван кöл у дəрдан.

Wəк тə хунхарьн Агьри у Дерсьм у Сасун т'əв,
Wəк тə дьлжарьн Т'ор у Бəхт у Бəрзан.

Wəк тə бьндəстьн ч'ьйайен Шьнгал у Həмрин,
Wəк тə р'əш гьредайə Сəфин у Гьрде Сəйwан.

Дə бьгри у бьпалə əй шаре Амəд, əй хwинхwар,
Дə бьгри ль сəр т'ащ у сəра у т'əхте Мəрwан.

Ах бьрано, əз пəхwашьм, пəхwаше wəлате хwə,
Дəрде мьн жана зьравə, сəрхwəбун дəрман.[40]

Хенжь ван шьера, Щəгəрхwин öса жи поэмəкə мəзьн дəрhəqа Салаhеддине Əйубида бь сəривисара „Т'ариха Сöлт'ан Сьлаhеддине к'öрд" ивисийə. Щəгəрхwин əве поэма хwəда бь фькьр у мтале хwə дьчə həйло зəмане бöhöри, бəрбь qöр'на XII-а, чахе Салаhеддине нав у дəнг, кö ə'сле хwəда к'öрд бу, Р'оhьлата Незик у Орт'əда сəрк'ари ль шəр'е мqабьли хачп'арезе зəфтчи дькьр у навəки нəмьр хwəр'а qазанщ кьр. Шапр хwəндəва-

[40] Бьпhер'ə we к'ьт'ебе, р'уп'ела 33-йа.

нар'а дәрһәqа шәр'к'арийа щмаә'та к'ӧрдайә п'ьр'qӧр'нәда шьровәдькә.

Т'ема ә'длайа дьне, брати у пьсмамтийа щмаә'та гәләки незики р'ӧһ'е щмаә'та к'ӧрданә.

Р'астә Wәхтәке, пьрсе орт'а дәwләтайә һ'ӧщәте бь шәр' сафи дьбун, ле нһа әw wәхт дәрбазбунә. Щмаә'тед льнйальке нһа п'ак фә'мдькьн, wәки ә'длайи бона пешдачуйина мәрьвае, бона азайи у сәрбәстийа щмаә'та гәләки лазьмә.

Щәгәрхwин нава шест сале ә'мре хwәда бәр ч'ә'ве хwә дӧ шәр'е һ'әмдьниайә гьран дитьнә. Әwи бьрчибун, һесири, кӧштьн, р'әв у бәз, гӧнд у бажар'е wеран, зәвие бехwан, зар'е эт'им у гәлә ә'щевед майинә гьран бәр ч'ә'ве хwә дитьнә. Аwа бона чь шаир шьерәкә хwәда, йа бь сәрнвисара „Һун чь заньн шәр' чийә", бь чәнд гьлиава шькле шер' тинә бәр ч'ә'ве хwәндәвана:

Пиж у бәр дьбарьн фьр'онәк, т'оп у тәнг,
Бь qьр'ин, бь хумин буйә шәр', буйә шинг.

К'ӧмьшин, һьлwәшин хан у бьрщен бәләк,
Гәни бун, кӧрми бун, п'ьр' к'әләш п'ьр' щәдәк.

Бь сьнго, бь голла дьдьр'ьн, лькӧжьн,
Сәр гәвәр, ч'ав бәлоq, дәв жь һәв мер у жьн.[41]

Шаир хwәндәвана дьдә баwәркьрьне, wәки әw шәр'е гьран нә бона к'ара щмаә'танә, нә бона пешдачуйина мәхлуqәтиейә, wәки шәр' һәр т'әне бона к'ара дәwләмәнданә, бона к'ара империалистанә у щмаә'те дьнйае т'ьме жь шер' зиане дьвиньн.

Щәгәрхwин хwәндәвана дьдә фә'мкьрьне, wәки бәр-

[41] Ceger Xwin, Sewra azadi, diwana duda, Şam, 1954, rûp'êla 69-a.

бь дәшта шер' нә кӧ дәwләмәнд, ле гӧнди у п'алә, лаwед wанә щаһьлә т'ьунсьз дьчьн. Шаир гази щмаә'та дькә, wәки әw т'ьме һ'ьшйар бьн, дәсте хwә бьдьнә һәв у нәбьнә кӧштие дәwләмәнда:

Әм һәми бәләнгаз т'әв щотк'ар, т'әв к'аркар,
Мә дьгрьн бь зоре мә дьбьн жь бо шәр'.

Әм һәвди дькӧжьн, т'әв бьр'чи, т'әв тази,
Әw ль мал дадьгрьн сәрен хwә бь нәан.

Дьве әм шьйар бьн, дәстен хwә бьдьн һәв,
Жь сәрхwә һьленьн п'әрда р'әш wәкә шәв.

Коледар, хwәди мал, хwәди гӧнд бькӧжьн,
Сәрбьлынд, р'у бь к'ан, т'әв бьжин мер у жьн.[42]

Щәгәрхwин жь шәр'е сьньфа п'ак фә'м дькә. Әw дьвинә, wәки дьнйа т'ам мина бәре дһа дәсте к'әдхӧрада, мьфтәхӧрада нинә, wәки дьнеда дәwләтәкә мина дәwләта Совете пешда һатйә, к'идәре мәрьв мерьвр'а бьрайә, пьсмамә у әw дәwләт йа п'ала у гӧндийанә, пьштоване хәбатк'аранә. Щәгәрхwин дьвинә у ә'франдьнед хwәда дьдә к'ьвше, wәки дьнеда һе qәйдә-qануне империализме бат'миш нәбунә, дьжмьне хәбатк'арайә пешьн империализмә. Әw шәр'һ'ьзә, чьмки шәр' канийа дәwләмәндбуна капиталистанә. Аwа бона чь Щәгәрхwин шьерәкә хwә, кӧ п'ешк'еши ә'длайе кьрийә, нав данийә „К'и дьве шәр', к'и дьве сәлам". Шаире щмаә'та к'ӧрда „коледар"-а у „дьжмьне инсан" бәрк' гӧнәк'ар дькә.

Щәгәрхwин ә'мьрда щаһьл нинә, ле щаһьлә бь шӧхӧле хwәйи эгьнва, бь qәwата хwәйә мәзьнва. Щаһьл,

[42] Бьнһер'ә we р'уп'еле.

кӧ т'ьме хwə дьдьнə бəр чəтнайа у əw чəтьнайа алт' дь-кьн, гəлəки незики р'ӧh'е Щəгəрхwиньн.

Шаир пешдачуйин у вəгӧhастьна ə'мьр т'ьме щаhьлада дьвинə. Əw жи хwə т'ьме щаhьл h'əсав дькə, wаир'а т'əвайи бона шӧхӧле həqие р'адьбə шəр'к'арие.

Пəй к'ӧтабуна шəр'е h'əмдьнйаейи дӧда, сала 1951-е бажар'е Бер'линеда,кӧ wəхтəке п'əйт'əхте Алмания hитлерие бу, мьhрəщана щаhьла у хwəндк'арайə сьсйа дəрбаз бу. Əwе мьhрəщане дьле Щəгəрхwинда шабунəкə п'ьр' мəзьн пешда ани, чьмки п'əйт'əхте Алмания фашистиейə бəреда нhа мьhрəщана щаhьла у хwəндк'ара бона хwəйкьрьна ə'длайе т'əмамийа дьнйае дəрбаз дьбу. Əва йəка р'асти жи qəwмандьнəкə нəбинайи бу у шаир шьерəкə хwə п'ешк'еши wе qəwьмандьне кьр, нав жи „Мьhрəщана Бер'лине" дани.

Щəгəрхwин ве шьера хwəда диса т'əви щаhьланə, диса т'əви хорт у qизед дьнйаейə, кӧ wе дəме Бер'линеда бəрəв бунə бона həвр'ахəбəрдана, бона qса достие у бьратие. Шаир пькарə шабуна хwə вəшерə, əw нькарə qəлəма хwə зəвткə у дьнвисə:

Həр'ьн мьhрəщан, мьhрəщана хwəш,
Дəсте həв бьгрьн щьwан у к'əлəш,
Hьнди у чини, ə'рəб у h'əбəш,
Həми бьбьн йəк, чь гəwр у чь р'əш.
Həй кəч'ен щьwан, wəй хортен щьwан,
Херхwазен щьhан həр'ьн мьhрəщан.[43]

Щəгəрхwин гази т'əмамийа щаhьле дьнйае дькə, wəки əwана Бер'линеда бьпьрсьн чька жь шер' [illegible] хер те. Щəгəрхwин щаhьла т'əва гази Бер'лине дькə, wəки əwана həвр'а „бежьн дəрд у кӧлен хwə", wəки бькьн йəк

[43] Бьпhер'ə wе к'ьт'ебе, р'уп'ела 66-а.

həми бир у дьлен хwə у гӧhнəдьн нə деме хwə, нə жи р'əнге хwə, чьмки лазьмə, кӧ əwана т'əвайи мьл бьдьн мьле həв у шəр'к'арие бькьн бона ə'длайа т'əмамийа дьнйае.

Шаире к'ӧрда бь хwə wе дəме дури wан щаhьла бу, ле бь р'ӧh' у щан т'əви wан бу, əw жь wəлате хwəйи дур, кӧ жер'а бубу мина h'əбсе, т'əмина дьда щаhьла у дьго:

Бьбьн йəк h'əми зана у р'əбəн,
Бьшкеньн qəйд у зəнщир у кəпəн,

Həр'ьн дьл бь кӧл, wəрьн р'у бь к'əн,
Əй wəфде сəлам, wəй wəфде wəт'əн,

Həй хортен щьwан, həй кəч'ен щьwан,
Херхwазен щьhан həр'ьн мьh'рəщан.[44]

Нава ə'франдьнед Щəгəрхwинда, кӧ əwи п'ешк'еши ə'длайе, пьсмамтие у бьратие кьрьнə шьеред: „Əм шəр' нахwазьн", „Хортен демоqрат, кəч'ен демоqрат" щики лаиq дьгрьн. Шьера „Əм шəр' нахwазьн"-да Щəгəрхwин нə т'əне пьрса ə'длайе, пьсмамтие у братие пешда дьк'ьшинə, ле əw ӧса жи пьрса азайа мьлəтед бьндəст пешда дьк'ьшинə, е кӧ h'əта нhа бьн нире колониализмеда сəрбəстийа хwə дəст нанинə.

Пəй шəр'е h'əмдьнйаейи дӧда, чахе дəве бьрине бьриндара т'əзə дьhатьнə həв, чахе т'əзə агьре шер' дьтəмьри, 27-е пйуне сала 1950-и əскəре Америкае т'əви əскəред клика Ли-Син-Манə р'еаксион h'ӧщуми сəр Кореа Демократие кьрьн у ль wьра дəст бь шəр' бу. Əве qəwьмандьне дьле Щəгəрхwини мəрьвh'ьз гəлəки эшанд.

[44] Бьпhер'ə wе к'ьт'ебе, р'уп'ела 67-а.

Дьле wи дһа шәwьти, чахе әw не һ'әсйа, wәки һ'ӧкӧмәта Т'урк'иаейә р'еаксион, нәк т'әне зьламе т'ьрк', ле ӧса жи хорте к'ӧрдә щаһьл т'әзә сьмел хwидайи дьшинә дәшта шәр'е Кореае. Шаир гәләки бәр хwә дьк'әвә, чьмки wәлате к'ӧрда „Һе майә бәр дәстан" у шаире навудәнг нава шьера хwәйә „Нәчьн шәр'е Qорә" нә кӧ т'әне гази к'ӧрде щаһьл, ле ӧса жи гази щаһьле мьләтед майин дькә, wәки „дәсте дьжмьн жекьн" у „нәчьн шәр'е Qорә".

Щәгәрхwин, чаwа дәнгбеже ә'длайе, чаwа дәнгбеже пьсмамти у бьратна щмаә'та борще хwәйә ә'сли һ'әсав дькә, ӧса жи дәрһәqа шәр'к'арийа wан щмаә'тада бьнвисә, ед кӧ бона сәрбәстийа хwә хуне дьр'ежьн. Щәгәрхwин жь wан шаиранә, ед кӧ һена хwәва дьжин, ед кӧ гавед хwә т'әви ә'мьр давежьн у дәрһәqа пьрсед qӧр'на хwәда дьнвисьн.

Һәрге щаһьлийа хwәда Щәгәрхwин һәр т'әне дәрһәqа щмаә'та к'ӧрда, һ'але wеда дьнвиси, һәр т'әне дәрһәqа К'ӧрдстана к'ӧрдада дьк'әwгьри, ле паше әwи ӧса жи дәрһәqа wан щмаә'тада ньвиси, ед кӧ сильһ' дәсте хwәда мqабьли империализме р'абунә шәр'к'арие у qәйд чидәре бь qӧр'на шьданди дьqәтиньи, давежьнә бьн п'ийа.

Сала 1945 щмаә'та Вйетнамейә мерхас р'абубу мqабьли колонизаторед франсьз, бона дәстанина азайи у сәрбәстийа хwә. Ле колониалиста нә дьхwаст ӧса зу дәст жь Вйетнаме бьк'шанда.

Wан сала наве кәла Дьйан-Бьйан-Фу бәлан т'әмамийа дьнйайе бубу. Щмаә'та Вйетнамейә азайиһ'ьз ль wьра дәрпа гьран гиһандә әскәре Франсиае, кӧ к'әтьбунә wе кәла мәзьн у нә дьхwәстьн же дәрк'әтана.

Дәрһәqа wе йәкеда Щәгәрхwин шьера хwәйә „Дьйан-Бйан-Фу" ньвиси у зәлал да к'ьвше, wәки р'еч'а колониализме дьчә дьгьһижә Штате Америкаейә Йәкбуйи у чахе щмаә'тед бьндәст мqабьли империализме р'адьбьн шәр'к'арие у „сәр коләдар дьшки", „Ньзаньм чьма Даллас дьпьшки" у щие гӧре дәв бь хун тәнг дьбә, сәре wи дешә.[45]

Щәгәрхwин шабуна хwә ә'лами щмаә'та Вйетнаме дькә, wәки һәwре коләдар", „һәwре к'ьрет т'әв р'әш у тари", ко т'опи сәр Вйетнаме бубу бь сайа „Байе азади, сәwра Октобр" жь һәв бәла бу.

Шаире к'ӧрда кәла Дьйан-Бьйан-Фу щики ӧса һ'әсаб дькә ль к'идәре империалиста дәрпәкә щмаә'та азайиһ'ьзә гьран жи сәр ч'әрме хwә дит. Әw алтидарийа щмаә'та Вйетнаме бона империализме шинәкә мәзьн бу, ләма жи „Сәрхwәши дан һәв һәми коләдар".

Пәй ве йәкер'а Щәгәрхwин дьвежә, wәки Нури Сәид у Щәлал Бәйар гәрәке һ'әсабе хwә заньбьн, чьмки щмаә'тед Р'оһьлата Незик у Орт'а жи „жь хәw һ'ьшйар бунә" у „р'ожа мә ва һат". Шаир дьвежә, wәки „чәрха т'ариqе найе гьртьн", чьмки п'ьр'анна щмаә'та нәк т'әне жь хәwе һ'ьшйар буйә, ле ӧса жи әw р'абунә п'на у бьн льнге wанда „вулqан дьк'әлә". К'ӧтасийа шьера хwәда Щәгәрхwин дьнвисә:

Чьйә әв кӧштьн, чьйә хwиахwари?
Ль һәр дәр т'ьфу ль wә дьбари,
Бьдьн дәсте мә, һәqqе мә т'әмам,
Әм шәр' нахwазьн мә дьве сәлам.[46]

Нава шьеред Щәгәрхwинә п'ешк'еши ә'длайе, пьсмамтие у бьратие кьри шьера „Һәвал Пол Р'обсон" ә'йанә. Ве нвисара хwәда, шаире к'ӧрд, дәнгбеже ә'длайе у пьсмамтие, дәнгбеже щмаә'та Амери-

---

[45] Гӧре дәв бьхун, шаир к'атьбе бәре йа дәwләта Штатед Америкаейә Йәкбуйи Щон Фостер Даллеср'анә.

[46] Ceger Xwîn, Sewra azadî, dîwana duda, Şam, 1954, rûp'êla 89-a

кае Пол Р'обсон, е кӧ бона к'ьламе хwəйə азаh'ьзне у шӧхӧлкьрьна хwəйə р'еволйусион гəлə щара жь алне h'ӧкӧмəта Америкаейə империалистиеда hатйə зерандьне у гьртьне, h'əсаб дькə чаwа həвал, чаwа пьсмаме хwəйи незик р'йа шəр'к'ариеда.

Щəгəрхwин жь К'ӧрдстане гази Пол Р'обсон дькə, пер'а хəбəрдьдə у жер'а нет у мəрəмед хwə дьвежə.

Щəгəрхwин, чаwа шаире ə'длайе, чаwа шаире шəр'к'арийа р'ожа пӧh бона пьсмамти у братийа щмаə'тед дьнйае жь синоре К'ӧрдстанейə мьлəтие дəрте. Əw дьбə пəфəре мала wан шаире дьнйаейə пеш, ед кӧ т'əмамийа ə'мре хwə, т'əмамийа нет у фьрасəте хwə п'ешк'еши щмаə'те, пешдачуйина we, п'ешк'еши шӧхӧле ə'длайа дьнйае кьрьнə.

Р'астə, Пол Р'обсон əwлəде щмаə'тед Америкаейə у бь хwə жи ə'рəбе зəнгиə (негьрə), ле бь шӧхӧлкьрьна хwəва гəлə незики р'оh'е Щəгəрхwинə. Аwа бона чь Щəгəрхwин шьера хwə wа бь дьловани дəсне дькə:

Əй həвал Р'обсон, дəнгбеже щьhан,
Пашмере сəлам зана у ьнсан,
Гəрнас у р'енас дьжмьне Даллас,
Дь сəр авар'а, дь сəр ч'ьйара,
Р'əнге тəе р'əш те бəр ч'ьве мə,
Дəнге тəе хwəш, хwəш те гӧhе мə.[47]

Бона Щəгəрхwин дəнге Пол Р'обсон хwəшə. Хwəшə, чьмки əw дəрhəqа азайа щмаə'тед бьндəст, дəрhəqа ə'длайа дьнйае дьстьре. Нава шьера хwəда Щəгəрхwин дьле хwə бəр həвале хwəйи дур вəдькə у жер'а бь шəwəт кӧл у дəрде хwə гьли дькə. Əw дьнвисə, wəки „нə т'əне р'əшьн, к'əтьнə бьн дəстан", ле к'ӧрд жи, wəки синнə,

[47] Бьнhер'ə we к'ьт'ебе, р'уп'ела 82-а.

əw жи „манə п'əришан", əw жи манə „р'əбəн бəлəнгаз, бьндəст, ч'арəр'əш" у к'ӧрд жи жь дəсте дьжмьна манə „бьрчи у тази, т'əв, жар у нəхwəш".

Щəгəрхwин нəк т'əне дəрhəqа h'але щмаə'та к'ӧрдада, ле ӧса жи дəрhəqа h'але щмаə'та т'ьрк'а, hьнда у h'але wан щмаə'тада, ед кӧ hе бьндəстьн у п'əришаньн, дьнвисə. Шаир дьвежə, wəки əгəр щмаə'тед бьндəст дьхwазьн жь wи h'али дəрен лазьмə əw марк'сизмленинизме хwəр'а бькьн р'ениш. Щəгəрхwин шабуна дьле хwə ə'лами Пол Р'обсон дькə, wəки р'ожа ироин гəлə щмаə'тед дьнйаейə бьндəст, щмаə'тед wəлате Аснае у Йевропае бь сайа пьштованиа Т'фаqа Советие йəк пəй йəке жь бьн пире колониализме аза дьбьн у р'йа хwəшбəхтийа хwəйə мьлəтие дьвиньн. Щəгəрхwин бь к'ӧбари дьнвисə:

Пгалə шийар бун хəбат у лəбат,
Р'ож hьлат, р'ож hьлат...
Хəлас бу р'ожhьлат,
Р'ожа сор, р'ожа зəр,
Жь Моско hатə дəр,
Тава хwə да Балqан, да Əлман,
Хwə бəрдайə сəр Чин-Чин,
Чина мəзьн, Чина гьран,
Шəwqа хwə да hьнд,
Т'əв дагьрт щьhан, щьhан...[48]

Щəгəрхwин дьнвисə, wəки „к'аркəр, р'əнщбəр, щотк'ар шиар бун"-ə, „колəдар" жь дьне hьлданə, дhа паспорт лазьми т'ӧ кəси нае у Пол Р'обсон hатйə К'ӧрдстане мевани. Шаир шабуна хwə ə'лами мəрьвед дьне дькə,

[48] Бьнhер'ə we к'ьт'ебе, р'уп'ела 83-а.

wəки əwана дькарьн тə'штиа xwə ль Москвае, фьравине ль Чинмəчине у шива xwə жи-ль Нйу-Йорк'е у ль Лондоне бьxwьн.

К'ӧтасийа щьера xwəда Щəгəрxwин жь Пол Р'обсон т'əwəqə дькə, wəки əw щмаə'тед бьндəстр'а бьстьре у бежə „Бь саз, бьqер'ин":

Бьмьри колəдар, бьмьри зордəсти,
Бьжи азади, бьжи сəрбəсти.[49]

Бь wан шьеред xwəва, е кӧ шаир п'ешк'еши ə'длайе, пьсмамтие у бьратийа щмаə'та кьрьнə, Щəгəрxwин бəр ч'ə'ве мə чаwа мəрьвəки интернасионалист дьсəкьнə, е кӧ дəwса т'ьвьнге qəлəма шаиртие гьртйа дəсте xwə у h'ӧщуми сəр дьжмьне хунхӧр дькə бона qəwинкьрьна бьратийа щмаə'тед т'əмамийа дьнйае.

Пьрса пьсмамтиеда Щəгəрxwин нə р'əнге мерьв, нə h'əбандьна wи, нə жи həбуне дьнhер'ə. Мəрьв мерьвр'а бьрайə, достə. Аwа əвə р'ениша шаире навудəнг.

Щмаə'та к'ӧрда hе зува бəхте азайа xwə щмаə'та урьсар'а гьредайə. Аwа бона чь кал баве мə бəреда готьнə „щмаə'та ур'ьс ч'ара беч'аранə". Т'ариqа щмаə'та к'ӧрдада сала 1923-а т'ӧ щара нае биркьрьн. h'ӧкӧмəте Т'урк'иае у Ираqе wе сале к'ӧрд qьр' дькьрьн. Нава wе дə'wе у дозеда h'ӧкӧмəта Англиае бона к'ара xwəйə колониалие Ираqеда h'ӧкӧмəта К'ӧрдстане сазкьр у сəрк'аре wе h'ӧкӧмəте Шех Мəh'муд к'ьвш кьр. Ле Англиа h'əсабе xwəда шашбу. Шех Мəh'муд, кӧ т'əмамийа ə'мре xwəда бона К'ӧрдстана аза мqабьли дьжмьна шəр' кьрьбу зутьрəке сильh' ӧса жи мqабьли əскəре Англиае да хəбате. Шех Мəh'муд нəмə'кə т'ариqи пешик'аре пролетариате В. И. Ленинр'а нвиси у к'омəк же тəwəqə

[49] Бьнhер'ə wе к'ьт'ебе, р'уп'ела 85-а.

кьр. Ле фəqəт əw нə'мə wе hене ӧса жи нəгьhиштə дəсте В. И. Ленин.

Щмаə'та к'ӧрдайə азайиh'ьз шəр'к'арийа xwəйə həqда, т'ьме бь гӧманəкə мəзьн ль Ур'ьсете ньhер'ийə. Əw гӧман, дӧбар у себар буйə пəй алт'ндарийа р'еволйусиа Октйабрейə Сосиалистиейə Мəзьн, пəй т'əстиqбуна qəйдə-qануне советие. Т'фаqа Советие, чаwа бона гəлə-гəлə щмаə'тед дьнйаейə зерйайи, ӧса жи бона щмаə'та к'ӧрда т'ьме буйə пьштован. Аwа бона чь р'ожнə'ма „Хəбат"—е, органа партиа К'ӧрдстанейə Демократие, сала 1960-и h'əжмарəкə xwəйə ə'йди п'ешк'еши 43-салийа ə'йда р'еволйусиа Октйабре кьрийə у жь наве щмаə'та к'ӧрдайə хəбатк'ар сьлава гӧр' у гəрм, сьлава бьратие ПКТ'С у щмаə'та Т'фаqа Советиер'а шандийə. Сьлавкьрьнеда те готьне, wəки р'еволйусиа Октйабрейə Сосиалистиейə Мəзьн щмаə'тед дьнйаер'а буйə р'ениш.[50]

Щəгəрxwин hе нəhатийə Т'фаqа Советие у щмаə'тед wəлате мəйə п'ьр'мьлəт нəдитийə, ле əw т'ьме т'əви wəт'əне мəйи мəзьнə, т'əви щмаə'та мəйə сəрбəст у азайə, т'əви нета wейə ə'длайиh'ьзə. Гӧмана шаир бəрбь Т'фаqа Советие, чаwа дəwлəта п'ала у гӧндийа, мəh'кəмə.

Шаире навудəнг нвисаред xwəда т'ьме пəсне Т'фаqа Советие дьдə, бь дəстанинед wəлате мəва ша дьбə. Шаир Т'фаqа Советие чаwа азадара щмаə'тед бьндəст у фəqир, азадара п'ала у гӧндийа h'əсаб дькə.

Щəгəрxwин Əскəре Советие, е кӧ дəрпа гьран гиhандə Алмания фашистие у т'ьме сəр h'ьдуде xwə hазьр сəкьнийə, чаwа əскəре xwəйкьрьна ə'длайа дьне h'əсаб дь-

[50] خه بات النضال لسان حال الحزب الديمقراطي الكوردستاني، العدد ٢٥٤، الاثنين ٧ تشرين ٢، ١٩٦٠، السنة الثانية

кə. Бь готьна шаир Əскəре Советие пьштоване щмаə'тед дьнйаейə азайиһ'ьзə.

Шаир нава шьера хwəйə бь сəрнвисара „Илһ'ам жь шаирəки əрмəн"-да зəлал дəрһəqа нет у мəрəмед хwə дəрəща Т'фаqа Советие у əскəре wейə азадарда дьнвисə. Əw öса жи дəрһəqа борще Т'фаqа Советиейи интернасионалиеда бона азакьрьна щмаə'та дьнвисə. Шьера „Илһ'ам жь шаирəки əрмəн" əw баwарна шаирə, əw кредоа Щəгəрхwинə.

Əв р'йа дьреж мə һьнəк кьн кьр хwəш бь чуна хwə,
Ль шуна əсфьлт мə əв р'е р'ахьст т'əв бь хуна хwə,
Əв р'йа Марк'с, əв р'йа Ленин мə жи дайə сəр,
Əй нəсле һе бе, жь бо тə мə һьшт чəнд шоп' у əсəр.
Илһам данə мə кöштьна qəйсəр, кöштьна Һетлəр...
Бь зор əм гьһан р'еза мерен че, п'алə у к'аркəр.
Илһама мəзьн (сəwра Октобр) инqьлаба сор,
Дəнг дайə дьнйа һ'ьшйар кьрьн кəр' бь ч'ав кьрьн кор,
П'əрда бьндəсти бь хəбата хwə мə зу һьлани,
Һ'име азади мə бь р'ька хwə жь бо тə дани.
Əм чун у дьчьн дьве əм һəр'ьн, т'а дəwьйа р'е,
Ə'нйа мə бьльнд, дьле мə п'ьр' хöрт, гöһ нəдьн зоре...
Мə шəв дəрбаз кьр əw шəва тари т'ьжи зьлм у зор,
Шəфəqа хwə һьлда ль бак'öр у жор əw шəфəqа сор.
Əм чун у дьчьн, найе гöһартьн т'öщари əв р'е,
П'ьра жь мəр'а ава буйə əм к'əтьн wе п'ьре,
Да ьнсанйəт бь сəрбəсти хwəш тер'а дəрбаз би,
Жь зор у зьлме, жь колəдаран зу-зу хəлас би,
Бь агьре дьл дили, колəти бь шəwьтеньн,
Дьнйа ну чекьн, дьнйа кəвпарə бьqəwьтеньн...
Дьнйа кö һестьр т'öщари теда нəйенə дитьн,
Дəнге сеwйан т'öщари теда нəйе бьһистьн,
Дьнйа кö теда нəби бьрчи буп, нəби, qəт р'йа,
Һəр кəс р'у бь к'əн, п'ьр' хwəшə дьнйа, хwəшə əв дьнйа,

Жь бо ве дьне əм манə бе к'ар, əм манə бе мал,
Жь дор мə р'əвин һəвален кəвнар əw qəлсəһəвал...
Ле əм һəр дьчьн сəре мə бьльнд ч'авен мə ль жор,
Тереж данə мə шəфəqа р'опак wе шəфəqа сор.
Шəфəqа бак'ур, шəфəqа Марк'с, шəфəqа Ленин.[51]

Те qəй бежи хəбəре шöхöлк'аре щмаə'та ур'ьсайə ə'йан Алек'сандр Иванович Герсен, ед кö əwи сəд сал бəре готьнə, һəма бона р'ожа ироньн: „Шəр'к'арийа сəрхwəбуне т'ьме жи бал хəлqе хəрив дьлəшне пешда тинə, ле əw т'ö щара навə шöхöле wанə хwəхəтие". Əва йəка Щəгəрхwин п'ак фə'м кьрйə у шьера хwəйə бь сəрнвиса „Əй к'öрд чь кəси тö" əве фькьре пешда дьк'ьшинə у сəрда зедəдькə, wəки к'öрд шəр'к'арийа хwəда бьра дһа хəме нəк'ьшиньн, чьмки Əскəре Сор wанар'а пьшт у мьлə.

Əй к'öрд тö бьзанə кö щиһан һəр дəм у дорə,
Сəрбəсти у азади бьзан к'отəк у зорə,
Зьнщире жь гəрдəн бьшькин зу wарə мəйдан,
Иди тö мəтьр'с пьшт у бьра Лəшкəре Сорə.[52]

Бəле, „пьшт у бьра Лəшкəре Сорə", чьмки һəр т'əне Лəшкəре Сорə, кö бь сьтqе qəнщ те һəwарийа щмаə'тед бьндəст, һəwарийа щмаə'тед шəр'к'ар.

Бона сəрбəсти у пешк'əтьна щмаə'та к'öрда, бона азайи у бəхтəwарийа wе Щəгəрхwин һəр т'əне р'йа шəр'к'арие мəщал һ'əсаб накə. Хенжь р'йа шəр'к'арие əw пешйа хорт у кəч'ен к'öрда öса жи пьрса хwəндьне датинə, йа кö шаир пьрсəкə лапə фəрз һ'əсаб дькə.

Р'асти жи пьрса хwəндьне т'əмамийа К'öрдстана

---

[51] Ceger Xwîn, Sewra azadî, dîwana duda, Şam, 1954, rûp'êlê 77—78-a.
[52] Бьнһер'ə wе к'ьт'ебе, р'уп'ела 56-а.

Иране, Сириае, Т'урк'иае у Ираqеда жь алие h'ökömətед ван дəwлəтед жорготида лан hатийə биркьрьне. Hьлбəт колонизаторар'а у зəвтк'арар'а дəст нəдьда у иhа жи дəст надə, wəки əwана щмаə'тəке, к'əда к'ижане дьхöн, həбуна we т'алан дькьн, hини h'əрфа бькьн.

Лаwе щмаə'та к'öрдайə занə у хwəнди, мqалед хwəда т'ьме ивисинə у щмаə'тер'а шьровəкьрьнə к'ара хwəндьне бона пешдачуйин у сəрбəстийа мьлəт. Аwа бона чь h'əсəн h'ьшйар həжмарəкə ковара „Р'онаhи"-да аwа дьнвисə: „Кəкно, бьрано, апно ч'авен хwə вəкьн у ль дьнйае бьнhер'ьн. Дь р'йа wəлат у пьжадда ль ньк хəлке мьрьн чаwан əрзан у кем бьhайə. Хəлк хез у типен дирокен хwə жь дəстен həв дьр'əвиньн. Həрчи əм бь пенщ п'əран hини тип у хwəндьна зьмане хwə набьн. Мə əв нə шəрмə, кö əм у зар'окен хwə тип у зьмане хəлке hин дьбьн. Пьрсен п'ьр' у к'ур жь дьле бь кöл теп.

Гава əм ль щвате р'удьньн у мьжулаhи чедьбə, т'əвда дьбежьн əw к'öрд бь кери qəwьмйəте найньн. Г'əйни мə кəс ль бьн дəсте нəйар нə майə. Гава əм hоле дьбежьн, мəрьв дьбежə qəй əм т'əвда агаh у пьспорьн. Мəрьве кö бир бь кемаси у нəзаньйе бьбə жер'а тетə готьн бирəwар. Йа мə бь дəвə".[53]

Нава шьера хwəйə „Хwəндьн"-да Щəгəрхwин бона хwəндəване к'öрдə щаhьл дьнвисə:

Хwəндьн дəби кəс начə пеш,
П'əйда дьбьн п'ьр' дəрл у эш,
Həр дəм дьбьн дəсте нəйар,
Əм ле бəдьн хуки у беш.

Əв т'ащ у шəwк'əт хwəндьнə,
Əв дин у дəwлəт хwəндьнə,

[53] Kovara „Ronahi", hejimara 13, Şam, 1943, rûp'êla 10-a.

Əв сəрбьльнди хwəндьнə,
Əв дəwлəмəнди хwəндьнə.

Həрчи нəхwəнди р'əнщбəрə,
Э кö бьхwени р'ебəрə,
Həр дəм дь нав хан у сəра,
Сəрк'арə əw йа сəрwəрə.

Əв т'ащ у шəwк'əт хwəндьнə,
Əв дин у дəwлəт хwəндьнə,
Əв сəрбьльнди хwəндьнə,
Əв дəwлəмəнди хwəндьнə.[54]

Ле т'əне бь дəстанина хwəндьнева нинə, wəки щмаə'та к'öрда гəрəке сəрбəстийа хwə бьстинə. Хwəндьн бона Щəгəрхwин əw hе азайа мьлəтие нинə. Хwəндьн əw мəщалəкə, бь сəри к'ижане хорт у qизе к'öрда we дhа hаж т'ариq у шəр'к'арийа щмаə'та хwəйə п'ьр'qöр'нə həбьн, we бькарьбьн нава щмаə'та хwəда хəбата шьровəкьрьне бона дəстанина азайа мьлəтие бьбьн.

Бона сəрбəстиа щмаə'та к'öрда Щəгəрхwин нəк т'əне пьрса хwəндьне, ле öса жи пьрса шəр'к'арие пешда дьк'шинə. Хwəндьн у шəр'к'ари, аwа əw həрдö пьрсед фəрə, ед кö шаир дятинə пешийа щаhьле к'öрда. Ə'мьрда бь сəрфьнйази пешдабьрьна ван həрдö пьрса əw бона h'əму к'öрда мьзгинйа херейə.

Хwəндьн дьве həм п'ьр' хəбат,
Бо мьлəте к'öрд у wəлат,
К'öрдно жь хəw р'абьн həми,
Мьзгиа ль wə р'ожа wə hат.[55]

[54] Ceger Xwîn, Sewra azadi, diwana duda, Şam, 1954, rûp'êla 173-a
[55] Бьнhер'ə we р'уп'еле.

Нава шьера хwəйə „Р'ожа хwəндəвана"-да нə кö т'əне бона хwəндəвана, ле öса жи бона h'əму лаwе к'öрдайə wəт'əнп'əрwар Щəгəрхwин т'əми дьдə:

Иро р'ожа хwəндəвана к'öрден hежа, хортен запа,
Р'ожа меран, р'ожа шеран, р'ожа к'öрд у п'əлəwана,
Доза мə сəрхwəбун, йəкити у пешвəчун,
Бьльнди у занəбун, р'абьн сəр хwə к'öрдно.
Р'абьн иро р'ожа мə hат йəк дəнг, йəк дьл, бьчьнə wəлат,
Бьгьрьн гöнд у шар у кəлат, həр дəм дьве бо мə фəлат,
Доза мə сəрхwəбун, йəкити у пешвəчун,
Бьльнди у занəбун, р'абьн сəр хwə к'öрдно.
Əм т'а к'əнги р'азьн həми, бьндəст бьжин əм həр дəми,
Лаwен Гöhдəрз, нəвйен Чопин р'абьн иро т'əв Р'öстəми,
Доза мə сəрхwəбун, йəкити у пешвəчун,
Бьльнд у занəбун, р'абьн сəр хwə к'öрдно.[56]

Щəгəрхwин мина зьламед к'öрдайə hесир, жь бəр шуре дьжмьна хьлаз бу, т'əви wəк'иле щмаə'та хwəйə шəр'к'ар бəжи к'ьшанд, qалбу у р'абу шəр'к'арие бони азайи, сəрбəстийа щмаə'та к'öрда. Əw нə кö т'əне шəр'к'арə ль дəшта шер', ле öса жи шаирəки wəт'əнп'əрwарə, кö бь шьеред хwəйə гöр'алави бона миасəркьрьна нет у мəрəмед щмаə'те əшqа хwəндəвана дhа бльнд дькə.

Поэзиа Щəгəрхwин əw ə'мрə бь həр алие хwəйə р'еалистиева. həма əw р'еализмə, кö т'ематика шаире навудəнг дəwлəмəнд кьрйə.

Щəгəрхwин бь поэзиа хwəва hена мəда бу пəйhати у пешдабьре поэзиа шаиред щмаə'та к'öрдайə шəр'к'ар. Əw дəрəща поэзиа бажарваниеда дəрк'əт жь хəлəqа

[56] Ceger Xwîn, dîwana êwil, Şam, 1945, rûp'êla 71-ê.

пьрсед hур, жь синоре мьлəтие у гьhиштə hеланед бьльнд.

Шьеред сəйасəтиеда Щəгəрхwин пьрса шəр'к'арийа к'öрда хəлəqəкə зьищира шəр'к'арийа щмаə'тед h'əмдьийаейə бьндəст h'əсаб дькə.

Хəбəре Щəгəрхwинə поэтики т'ьме бунə сильh'а шəр'к'арие мqабьли зордəстие. Поэзиа Щəгəрхwин жь шаблоне дурə. Бона шаир т'ö qəйдə qануне нвисарейə башqə хенжь qəйдə qануне нвисара həqие у р'астие т'öнə. Р'асти т'ьме h'име нвисаред Щəгəрхwинə.

Дəстанинəкə поэзиа Щəгəрхwин жи əwə, wəки шаир qəwата лаwед шəр'к'ар бəрəвдькə у əwе qəwате сəр арманща р'астда вəр'е дькə.

ГРАЖДАНСКАЯ ПОЭЗИЯ ДЖАГАРХУНА

(Р е з ю м е)

Джагархун является одним из выдающихся поэтов современной зарубежной курдской литературы. Его поэзия выражает думы и чаяния широких слоев курдского народа и в своей основе демократична и интернациональна.

Настоящее имя Джагархуна—Шехмус. Он родился в 1903 г. в селе Хасар, недалеко от Мардина (Турция), в семье крестьянина-бедняка. В 1914 г., во время первой мировой войны, одиннадцатилетний юноша со многими курдскими семьями покидает родное село и отправляется в Южный Курдистан. Несмотря на скитание и нищету, мысль о получении образования не покидает будущего поэта.

Изучив шариат у духовных лиц, Джагархун становится религиозным проповедником (фэqи). Объезжая курдские села с проповедями ислама, он оказывается очевидцем бесчинств и обмана со стороны духовенства, их предательства народа, и верующий в ислам Джагархун скоро становится ярым врагом религии.

В творчестве Джагархуна разоблачение курдского духовенства и борьба против него занимает особое место. В стихотворениях «Не целуйте руку шейха», «Враг народа», «Беки мои, откажитесь от раболепства», «Посещение турецкого консульства—преступление, бек мой» и др. поэт с большим мастерством показывает гнусное лицо шейхов и продажных курдских беков и ага, которые являются не только эксплуататорами трудового народа, его социальным врагом, но и предателями национальных интересов, так как находятся на службе у иностранных монополистов.

На мировоззрение Джагархуна и его поэзию большое воздействие оказали скитания в юношеские годы по Курдистану, первая мировая война, народно-освободительное движение курдов в 20-х годах, охватившее весь Курдистан.

Поэт был восхищен восстанием Шейх Саида в 1925 г. в Турции. Но ему не долго пришлось воодушевляться борьбой народа против своих внешних врагов и угнетателей. Общенародное восстание вскоре было жестоко подавлено. Поэт увидел в этом бесчеловечном акте—расстреле многих мирных жителей, уничтожении курдских сел—заговор курдских феодалов и духовенства с внешними врагами против курдского народа. Он увидел также огромную внутреннюю силу народа, которую в сущности трудно было победить. Джагархун поклялся до конца своей жизни служить народу, делу его освобождения и счастья. С этого времени он выбрал себе новое имя—Джагархун, которое в переводе означает—Сердце, облитое кровью.

Тема родины в творчестве Джагархуна является главной. Поэтическими образами он воспевает красоту Курдистана, которая в его произведениях предстает в образе невесты неописуемой красоты, из-за которой погибли многие молодые люди («Слово родины», «О, родина», «Отчизна, горе твое тяжелое», «Курдистан курдов», «Защитник отчизны» и др.). Джагархун с горечью отмечает, что вот уже более двухсот лет курды не могут наслаждаться красотами своей родины, потому что ружейные выстрелы, стоны убитых и раненых, героически борющихся за свободу Курдистана, доносятся до небес. Поэтому иссякли силы невесты—Курдистана и она носит траур. Поэт надеется, что скоро настанет время, когда вместо черного, траурного платка она оде-

нет цветной платок—знак победоносного шествия. Любуясь своей родиной, поэт говорит:

Одну речку из рек моей страны,
Не отдам за воды Замзама[1], за жизнь и нектар.
Один камень из скал и утесов моей страны
Не отдам за алмазы, рубины, золото и жемчуг.
Девушек, невест, женщин и старушек Курдистана
Не отдам за гурий, за рай, за блаженство,—
за все вместе взятое.[2]

Для Джагархуна Курдистан не абстрактное понятие. Он существует как родина курдского народа. Поэт своим первоочередным долгом считает описать положение исконных жителей этой страны. Джагархун с большим мастерством выполняет свой долг, реально описывает жизнь, быт, думы и чаяния своего народа. Он образно показывает, как богачи эксплуатируют крестьян, обирают, присваивают плоды их труда, и в результате этого создатели материальных благ остаются нищими и голодными. В стихотворении «Хлопок—наш, а мы—раздеты» поэт устами курдского крестьянина, который выращивает хлопок, выражая его возмущение, говорит:

О, хлопок наш, орошен слезами наших глаз!
Тебя упорно мы растим, лелеем каждый час.
Мы спину над тобой гнем и днем и по ночам!
Ты зреешь на родной земле, ты золото ее,
А мы, взрастившие тебя, закутаны в тряпье.
. . . . . .
Мы трудимся и день и ночь, встаем, всегда чуть свет.
Но в Курдистане до сих пор для курдов места нет!

(Перевод Б. Кежуна).

[1] Замзам, название колодца у храма в Мекке.
[2] Здесь и дальше дается подстрочный перевод.

В стихотворении «Журавль с разбитым крылом» Джагархун образно сравнивает участь курдов с участью журавля, родное гнездо которого разорено. Этот символичный образ конкретизируется, когда поэт описывает крайне бедственное положение курдов в родном Курдистане, где слышны только гул вражеских самолетов, гром артиллерийских снарядов и стоит густой лес виселиц, на которых повешены курдские патриоты.

Обращаясь к израненному журавлю, Джагархун говорит:

Не одно твое сердце от горя скорбит—
Ты взгляни на отчизну, что в горе живет!
Ты взгляни на печальных, голодных детей!
Что раздеты, мерзнут всю ночь напролет!
А над ними летят самолеты врага,
Артиллерии гром наши горы трясет,
И качаются курдских героев тела!
О журавль мой, журавль! Мы бежим по стране,
Нам приюта родной Курдистан не дает!
Ты—с израненным сердцем, а я—Джагархун,
Что ж нам делать с тобой, угнетенный народ?

(Перевод Б. Кежуна).

Но Джагархун в своем творчестве не остается пассивным описателем бедственного положения широких народных масс. Поэт с революционным пафосом напоминает народу о его силе, предсказывая ему в будущем освобождение от оков поработителей («Эй, курд, проснись от сна», «Эй, курд, кто ты такой», «Какой ты славный, эй курд» и др.).

Поэзия Джагархуна приобретает более могучий характер, когда он призывает трудовой народ к борьбе против внутренних и внешних врагов:

Эй, курд, раз ты так славен, кто ты под властью врагов?
Подобно льву с цепями, оковами, в клетке завязанный ты.
Столетиями под властью врагов стонешь ты.
Пришло время, иди в сражение, почему ты бесстрастен,
не даешь о себе знать?

В ряде стихотворений поэт призывает курдских крестьян к борьбе против эксплуататоров, за захват земли у богатых и завоевание своих прав. В этих стихотворениях Джагархун связывает борьбу курдских крестьян с борьбой пролетариата, которому поэт отводит ведущую роль организатора борьбы народных масс, силой своего творчества убеждает народ в правоте его борьбы, призывает к уничтожению внешних и внутренних эксплуататоров.

Поэт обвиняет курдских феодалов, которые, сотрудничая с реакционными турецкими правителями, не раз подавляли курдское национально-освободительное движение, стирая с лица земли мирные курдские города и села, убивая детей, женщин и стариков. Обращаясь к продажным духовным сановникам, Джагархун говорит:

Не видели вы консула, турецкого консула,
Да! Сделал он вам подарки, одел на вас халат,
Протянул он вам руку, ту грязную руку,
Руку, беспощадно орудовавшую дубинкой,
Руку, которая убила сотни подобных Шейх Сенду,
Мудрых, богатых, героев и отважных,
Руку, обагренную кровью курдов,
Как вы могли пожать ему руку, эй, слепой проводник!

Джагархун раскрывает правду капиталистического мира, разоблачая его как строй, эксплуатирующий труд человека, предвидя его неминуемую гибель.

Одной из характерных черт творчества Джагархуна является то, что он чрезвычайно быстро, с революционным задором откликается на каждое значительное событие политической жизни, преломляя его сквозь призму своего поэтического сознания. Так, в поэзии Джагархуна идеи освободительной борьбы курдов получили должное раскрытие и поэтическое воплощение. На поэзию Джагархуна оказали сильное влияние огромные исторические и политические перемены, происшедшие во всем мире после второй мировой войны: политическая обстановка, царившая во всем Курдистане в 1943—1945 годах, после подавления национально-освободительного движения курдов в Ираке под руководством Мустафы Барзани и кровавого свержения Курдской Демократической республики в Иране.

Являясь народным поэтом Курдистана, Джагархун считает своей обязанностью и гражданским долгом рассказать народу о бурных днях борьбы его прошлого («История покойного Шейх Саида», «Памяти Кази Мухаммеда», «Шахнаме Мучеников», «История курда Султана Салахеддина» и др.).

В 1947 г. 19 июня в Багдаде были повешены четыре курдских патриота: член партии ЖК капитан Мустафа Хошнав, майор Изет Абдул Азиз, капитан Хейрулла Абдул Керим и лейтенант Махмед Махмуд. Перед казнью они написали письмо-обращение к своему народу, где говорили о своей непоколебимой верности делу освобождения курдов и призывали его к борьбе за национальные права. После свершения этого чудовищного акта Джагархун написал стихотворение «Прославленный герой Хошнав», посвятив его курдской прогрессивной молодежи, призывая ее к беспощадной борьбе против врага.

Джагархун самым энергичным образом протестует

против тех агрессивных пактов, которые заключены между некоторыми ближне—и средневосточными странами, с одной стороны, и западноевропейскими—с другой («Атлантический пакт», «Турецко-пакистанский договор»). Поэт показывает, что эти договоры, кроме агрессивных целей, преследуют цель закабаления народов стран, заключивших их.

Джагархун гневно осуждал братоубийственную войну в Корее и призывал молодежь мира не идти воевать в Корею, не служить черному делу империализма («Не идите на войну в Корею»).

Джагархун является неутомимым борцом за мир и дружбу между народами, и эта тема красной нитью проходит через все его творчество («Товарищу Полю Робсону»).

Гражданской поэзии Джагархуна присущ пролетарский интернационализм. Поэт воспевает солидарность курдского народа со всеми угнетенными и борющимися народами, а также с народами, ставшими на путь национальной независимости и единства («Дйан-Бйан-Фу», «Фестиваль в Берлине», «Парни-демократы, девушки-демократки»). Поэт призывает всех:

Объединитесь все, бедные и мудрецы,
Рвите оковы, цепи, кандалы.

Джагархун—искренний друг Советского Союза. В поддержке Советского Союза он видит одну из веских предпосылок освобождения всех угнетенных и порабощенных народов мира. Поэт с восхищением говорит о Советском Союзе, о его мощной силе, противостоящей силам реакции и войны. Языком поэзии Джагархун выражает симпатию всех прогрессивных людей мира, восхищение трудящихся всей земли успехами Советского

Союза. Обращаясь к нашей стране, впервые в мире положившей конец эксплуатации человека человеком, Джагархун пишет:

В мире ты одна,
Ты не имеешь равных себе,
Не твоими стрелами изранен,
А в тоске по тебе я страдаю.
Твой свет переходит границы.
Есть ли в мире кто-нибудь
Из мусульман, из франков, из езидов, из алави,
Который каждый месяц и каждый год
Не клонил бы головы перед тобой?
Слава о тебе прошла по миру,
Пусть твоим светом пробуждается мир,
Пусть твоими лучами он будет озарен.

Джагархун служит и помогает освободительной борьбе курдского народа не только своей поэзией. Он—пламенный оратор, общественный деятель. Поэт не раз выступал с речами перед крестьянами на многолюдных митингах и собраниях, организованных в глухих уголках страны.

В 1949 г. Джагархун был избран представителем от Джезире в Национальный комитет сторонников мира в Сирии. В 1954 г. в предвыборные дни от избирателей Камышлы кандидатура Джагархуна была выдвинута в парламент. Коммунистическая партия Сирии и Ливана на страницах газеты «Ас Сарха» часто писала о подлинном борце и народном поэте Джагархуне, высоко оценивая его деятельность во имя прогресса.

Гражданская поэзия Джагархуна и его общественная деятельность еще раз подтверждают, что поэт тесно связан с жизнью и интересами своего народа, всего

прогрессивного человечества. Продолжая лучшие традиции поэзии курдских поэтов Маулави, Хаджи Кадыр Коя, Салима, Шейх Реза Талабани и др., Джагархун в своих стихах отображает многообразные и яркие явления курдской действительности. Пламенной поэзией призывая народ к непримиримой борьбе с врагами народных масс за завоевание национальных прав, Джагархун, вместе с тем, призывает к нерушимой дружбе рабочих и крестьян, видя залог успеха в их единстве и борьбе.

Широкий тематический охват, глубоко интернациональное содержание и мастерство стихосложения поэзии Джагархуна делает его творчество достоянием не только курдского народа, но и всех прогрессивных сил.

THE CIVIC POETRY OF JAGARKHOUN

(S u m m a r y)

Jagarkhoun is an outstanding poet of modern Kurdish literature abroad. His poetry is expressive of the thoughts and aspirations of the Kurdish people at large and is basically democratic and international in nature.

Jagarkhoun's real name is Sheklmoos. He was born in 1903 in the village of Khassar, near Mardin (Turkey), in the family of poor peasants. In 1914, during World War I, the eleven year old boy left his native village, together with many Kurdish families, for southern Kurdistan. Despite endless wanderings and poverty, the thought of getting education becomes an obsession for the future poet.

After learning „Sharyat„ with clergymen, Jagarkhoun becomes an ecclesiastical preacher (feqi). During his tours of Kurdish villages, where he preached Islam, Jagarkhoun becomes a witness of the outrage and fraud of the clergy, their betrayal of the cause of the people, and he turns from an adherent of Islam into a bitter enemy of religion.

Exposure of the Kurdish clergy and the struggle against it are given priority in the creative endeavours of the poet. In such poems as „Don't Kiss the Sheik's Hand", „The Enemy of the People", „My Begs, Give up Servility", „Visiting the Turkish Consulate Is a Crime, my Beg" and others, the poet lays open, with great mastery, the brazen face of the sheiks and corrupt Kurdish begs and agas, who are not only the exploiters of the working men,

their social enemies, but also the traitors of their national interests, being in the service of foreign monopolists.

The poet's wanderings about Kurdistan in his youth, World War I, the national-liberation movement of the Kurds in the 20 ies, that had gripped the whole of Kurdistan, markedly affected Jagarkhoun's outlook and poetry.

The poet admired the uprising of Sheik Said in Turkey in 1925. Yet his inspiration of the people's struggle against foreign enemies and oppressors was short-lived. The popular uprising was soon brutally quelled. The poet perceived in this most inhuman act—the bloody crimes, the execution of peaceful inhabitants, the destruction of Kurdish villages—the conspiracy of Kurdish feudals and clergy with foreign enemies versus the Kurdish people. He realised at the same time the tremendous inner force of the people that was indeed hard to subdue. Jagarkhoun swore to serve the cause of his people, its liberation and happiness to his last breath. Ever since he chose a new name—JAGARKHOUN, the translation of which is „A bloodswelled heart".

The main item in Jagarkhoun's poetical writings is the Mother Country. He sings most poetically the beauty of Kurdistan, that is pictured in his works in the form of a bride whose beauty defies description. It was for this beauty's sake that many young people laid their heads („The Lay of the Fatherland", „O, Fatherland", „Mother Country, Thy Woe is Intense", „The Kurdistan of the Kurds", „The Defender of the Fatherland" etc.). Jagarkhoun points out with deep sorrow that it is now over two hundred years that the Kurds are deprived of the chance of enjoying the beauties of their own country, because the gunshots, the wails of the executed and the wounded who are waging a heroic struggle for the liberation of Kurdistan, are attaining the sky. That is why the bride—Kurdistan—is powerless and wrapped in mourning. The poet hopes that the time will soon come when she will change her mourning veil for the headkerchief—the symbol of glorious march.

To Jagarkhoun Kurdistan is not an abstract notion. She exists as the fatherland of the Kurdish people. The poet regards his primary duty the description of the condition of his native people. And he discharges this duty with exclusive mastery, depicting the life, customs, thoughts and aspirations in real colour. He shows metaphorically the way the rich exploit the peasants, reap and appropriate the fruits of the poor which results in the pauper and hungry state for the creators of material welfare.

In his poem „The Crane with Broken Wing" Jagarkhoun draws a comparison between the lot of the Kurds and that of the crane, whose own nest is torn down. This symbolic figure achieves concrete results when the poet depicts the abject poverty of the Kurds in their native Kurdistan where the din of dashing enemy planes and the thunder of artillery shells are heard, while the scene is dotted with a thick forest of gallows on which Kurdish patriots are hanged.

However, Jagarkhoun is not an indifferent describer of the poor conditions of the public at large. With revolutionary pathos the poet reminds the people of its power, predicting its forthcoming liberation from the fetters of oppressors. („Hey, Kurd, Wake up from Your Slumber!", „Hey, Kurd, Who Are You?", „How Glorious You Are, Hey, Kurd!" and so on).

Jagarkhoun's poetry acquires greater force when he calls on the working men to rise up against internal and external enemies.

The poet censures the Kurdish feudals who, in collaboration with the reactionary Turkish rulers, have more than once crushed the Kurdish national-liberation movement, obliterating peaceful Kurdish cities and villages, killing children, women and old men.

Jagarkhoun lays bare the truth about the capitalist world, exposing its exploitative nature and anticipating its inevitable downfall.

One of the principal features in Jagarkhoun's works is the fact that with revolutionary fervour he instantly responds to every major event in political life, viewing it from the angle of his poetic conscousness. Thus, the ideas of liberation struggle of the Kurds have been adequately reflected and poetically interpreted in the poems of Jagarkhoun. The cardinal historic and political changes that took place over the globe after the World War I, have exerted a profound influence on Jagarkhoun's poetry: the political conditions obtaining in all of Kurdistan following the national-liberation movement of the Kurds in Iraq in 1943—1945 under the leadership of Mustafa Barzani and the drenching in blood of the Kurdish democratic republic in Iran. Being a popular poet of Kurdistan, Jagarkhoun thinks it his debt and civil duty to tell the people of the boisterous struggle of the country's past („The Story of the Late Sheik Said", „To Kazi Mohammed's Memory", „The Shahname of Martyrs", „The Story of the Kurd Sultan Salaheddin" and others.).

On June 19, 1947, four Kurdish patriots were hanged in Bagdad: Captain Mustafa Hoshnav, member of the Party „Life of Kurdistan", Major Izet Abdul Aziz, Captain Hairulla Abdul Kerim, and Lieutenant Mahmet Mahmud. This monstrous act resulted in a new poem of Jagarkhoun—„Glorified Hero Hoshnav", which is dedicated to the progressive Kurdish youth, calling upon the latter

for relentless struggle against the enemy. Before their execution the martyrs signed an appeal to the people in which they pledged their unwavering loyalty to the liberation cause of the Kurds and called upon the people to fight for their national rights.

Jagarkhoun voices his energetic protest against aggressive pacts that are concluded between a number of near and middle eastern countries on the one hand and west—European countries, on the other („NATO", „Turkish—Pakistani Treaty").

Jagarkhoun wrathfully denounced the fratricidal war in Korea and called upon the youth of the world to refrain from going to Korea to fight and serve thereby the dark cause of imperialism („Do not Go to Fight in Korea"). The poet points out that in addition to aggressive aims those treaties pursue the goal of enslaving the peoples of the countries that have concluded them. Jagarkhoun is an untiring partisan of peace and friendship among the nations and this theme runs out all through his writings („To Comrade Paul Robeson").

The civic poetry of Jagarkhoun is endowed with the spirit of internationalism. The poet glorifies the Kurdish people's solidarity with all the oppressed and struggling peoples, and also with those who have set their foot on the road to national independence and unity („Dien Bien Fu;, „The Festival in Berlin;, „Boys-democrats, Girls-democrats").

Jagarkhoun is a true friend of the Soviet Union. To support the Soviet Union means, in his eyes, the best premise for the liberation of all the oppressed and enslaved peoples of the world. The poet speaks in terms of admiration of the Soviet Union, of her great power that counteracts the forces of reaction and war. Through the medium of poetry Jagarkhoun expresses the good-will of

all the progressive peoples of the world, the admiration of the working men of our planet at the successes of the Soviet Union.

Jagarkhoun serves and helps the liberation struggle of his people not only by his poetry. He is an ardent orator and public figure. More than once has the poet addressed rallies of peasants sponsored in the remotest corners of the country.

In 1949 Jagarkhoun was elected a representative from Jezire to the national committee of peace supporters in Syria. During the 1954 election campaign his candidature was put forward to the parliament by the electors of the village of Ramyshly. The Communist Party of the Lebanon and Syria has often written in the columns of the „As-Sarha" about the genuine fighter and popular poet Jagarkhoun, highly appreciating his activities in behalf of progress.

The civic poetry of Jagarkhoun and his public activities confirm once again the truth that the poet is closely linked with the life and interests of his own people, and the progressive humanity, in general. Following the best traditions of the poetry of the Kurkish poets Maulavi, Haji Kadyr Koy, Selim, Sheik Resa Talabani and others, Jagarkhoun manifests with poetic accomplishment the versatile and salient features of Kurdish reality. Calling though his poetry upon the people for untiring struggle with the enemies of the public, for conquest of their national rights, Jagarkhoun urges on an unbreakable union of the toilers and the peasants, realising in their close friendship and fight the pledge for success.

Versatility of topics, profoundly international in content, and mastery of versification, make Jagarkhoun's poetry the property of not only the Kurdish people but of all the progressive forces as well.

ШЬЕРЕД ЩӘГӘРХWИНӘ БАЖАРВАНИЕ У ЛИРИКИЕ

Wəлате мьн дьготə мьн: Бьрази,
Ль нəзме гöh бьдерə гəр дьхwази.

Щəгəрхwнни, кöр'е мьн тö жь дəрдан,
Сəлаван зу жь мьн бьгһинə к'öрдан.

Бьбежə əз кəч'ьк бум, т'а кö бум пир,
Нəди мьн хwə wəки ве сале əсир.

Сəре мьн бу сьпи, п'уш у п'əлахə,
Ль жере мьш чу нинə г'əйри ахə.

Жь ч'авен мьн дьчьн сəд ав у сəд що,
Жь мьн иди дькьн газьндə зар'о.

Хəраб бунə жь мьн сəд хан у qунаг',
Нə майə бо п'əришанан дö се маг'.

Нькарьн бенə щəм мьн йəк дö р'ewи',
Дь бьн дəстада манə т'əвда cewи.

Кöр'ен мьн п'ьр' жь хушкен хор'а п'акьн,
Бəле, пьрсе ль дапира хwə накьн.

Щьзир у Шəһрəзор у Гор у Лоран,
Һəми qизе мьньн, пире бь qöрбан.

Щьwаньн, сӧрп'әри нә сәрбльыдьн,
Гәләк наз у дәлал у гәwр у р'ындьн.

Бьч'укьи, п'ър' шәп'альн, бәр зәwащьи,
Гәләк п'акьн, wәлак'ин бе р'әwащьи.

Жь тә hиви дькьм әй хорте к'ӧрди,
Тӧ ван хушкен щьwан, hежа нәбәрди

Жь hәрсекан тӧ к'ижане дьхwази,
Тӧ нас наки жь бьл наве мәщази,

Qәләи, йәкти у хwин у хwәндәгайә,
Тӧ к'ижане бьби бо тә сәзайә.

Нә п'ър' майә кӧр'е мьи, әй Щәгәрхwин,
hуне сәрбәст бьбьи мьзгин у мьзгин...

Баг' у бостаньм к'а,
Ах, гӧльстаньм к'а.
Дьжмьи т'әв гьртьи ах,
Ах, К'ӧрдьстаньм к'а.

Әм анин щьhан we,
Әм кьрьи ьнсан we,
Ле мә зу әw бәрда
Ах, К'ӧрдьстаньм к'а.

Гәшт у сәйраньм чун,
Ь'әйран ханьм чун,
Ч'авем ль г'ӧрбәт ма,
Ах, К'ӧрдьстаньм к'а.

Гӧн надьм е чу до,
Шәв дьчи зу те р'о
Тә жи бир накьм на, на, на,
Ах, К'ӧрдьстаньм к'а.

Мьи щәгәр т'әв бу хwин,
Бе хwәндьи у занин,
Бе т'ащ у бе к'әсра,
Ах, К'ӧрдьстаньм к'а.

ӘМ У ГӦР

Әй дәстбраке гӧр, һун жи wәкә мә мерьи,
Ле һун гамбоґ'әнә, һәвале пльиг у шерьи.

Әм у wә һәвале һәвьи, бь бәләнгази,
Әм бь р'ож дькьи qер'ин, һун бь шәв дькьи гази.

Әм к'ӧрд у гӧр йәкьи, йа дәстбраке һәвьи,
Әм жи wәкә wә т'ьм ль сәр ч'ьйа дьр'әвьи.

Мә жи wәкә wә ди гәрм у сәрм у думан у т'оз,
К'и жь мә һатә кӧштьи wәкә wә ма бе доз.

Шенаһи жь хәлкер'а, жь мә зьнар у чол,
Дьжмьие wә лawe Фәндо, дьжмьие мә лawe Мәґ'ӧл,

Дахwаза мә К'ӧрдьстанә, дахwаза wә т'ьм пәз,
Һун жи wәкә мә, һәр йәк дьбежи нә т'ӧ кәс—Әз.

Әм дәсте хwә бьдьи һәв, ль бәр дьжмьи бьбьи йәк,
Qәт зора мә набьи әв дьжмьи у әв сәг.

Іюв у мьров жь хwәр'а дәстбрак у һәвал,
Әм у һун бе мал манә, лowрә бе хwалтьк у хwал.

К'ӧрд у гӧр һәр дәм дьгәр'ьи, бунә к'әләш у дьз,
Бәләнгазьи, п'ьр' шәрмә бо Әһрәман у һьрмьз.

Гӧр бәләнгаз, гәрдәнхwар, дьлбьрин,
К'ӧрд бе ч'арә, гьшк бименьи Щәгәрхwин.

ПӘМБЬWЕ МӘЙӘ, ЛЕ ӘМ ТАЗИНӘ

Тә ав дьдьи әй пәмбу, бь һестьрен ч'аве хwә,
Тә хwәш дькьи, гәш дькьи, бь ван дәст у гавен хwә.

Хәбат һәми ль сәр мә, дь дәст мәда тәвр у бер,
Бь зор әм тә пек тиньи наше дьгһе хwәди зер'.

Тӧ пәмбьwе ә'рде мә, ле әм р'ут у тазинә...
Йәк жь сәди дьгьһе мә һе жи әм пе р'азинә.

Һәвдас гьранбьһайи дәдре тә әм иьзаньи.
Бе хwәндьи у гӧндинә, ләwра әм жи хьзаньи.

Әв канйен һәми зер' жь р'әх гӧнден мә тен дәр,
Зәнд у бәнден мә п'ьр' хӧрт әм т'әв щотар у к'аркәр.

Дьхәбьтьи шәв у р'ож шәрмә һе жи бърчинә,
Wәлат ль сәр наве мә, ле әм теда бе щинә...

Дәwләмәнден полп'әрәст т'ьм-т'ьм дьхwьи мале мә
Бе иман у бе wьждан әw гӧһ надьи һ'але мә.

Әw qьр'ежа дәсте мә дьхwьи ль мә напьрсьи,
Әм т'әв тази у бьрчи әw жь хwәде натьрсьи.

Ә'рден мә у авен мә ле бе фәди дьхwьи әw,
Пашдаман, бәләнгаз т'ӧв бе хwәди дьхwьи әw.

Хәбата мә к'ара wан, әм рәнщбәрен дьзанә,
Бәрен р'әзан дьхwьи әw, әм newане р'әзанә.

Әв хwедана мьлен мә тә жи wанр'а дьки зер',
Һ'әта шьйар нәбьи т'ьм әw ль жор у әм ль жер.

Шьйар дьбьи һьи бь һьи әм бь зоре дьбьи йәк,
Һьндьк майә бьшкеньи сәре аг'е, сәре бәг.

Жь бо wәр'а бьменьи әвдас гӧнд у дәр'л у ав,
Қәс нькари хьлас би, бь гӧтьи у лавәлав.

Дьве һьньк дьжwари дь ве р'еда бьбеньи,
Гани әм чь бьченьи, әме wи зӳ һьленьи.

Һәвален мә ль һәр дәр, жь хwә гәләк дан кӧштьи,
Һ'әта ах у ав у мал һәми жь бо хwә һьштьи.

Дь ве р'еда әм р'абьи wәкә шер у wәкә мер,
Әв пәмбу у әв гәньм жь бо wәр'а дьбьи зер'.

Гӧнден мә жи хwәш дьбьи, дьбьи қәср у р'онаһи,
Хwәндәгәһ у синәма, һәми ав у шинаһи...

Әв һасьи у тәрәктор т'әвда дьбьи мале мә,
Иди набьи геж у кор п'ьр' хwәш дьби һ'але мә.

Бь сәрбәстй, дьлхwәши бькьи к'ар у баре хwә,
Мер у жьи у к'әч у кӧр' р'угәш һәр'ьи к'аре хwә.

Нə hестьр у нə гьри, нə кӧштьи у нə т'алаи.
Wəкə хушк у бьра бьи, дəwлəмəид у хwəидəваи.

Дь нав мəда нəменьи нə аг'а у нə жи бəг,
Дəсте хwə əм бьдьи hав дь həр тьшти бьбьи йак.

Бь чəпьк у лиландьи, бь дəвк'əи у хwəдити,
Н'əми бежьи бь həвр'а,—Бьжи! Бьжи! Иəкити.

Чəид салə кӧ əм həр wəйə бьидəсте нəйарьи,
Бе р'умət у пьштьи,
Wək колə ль чола у ль сəр сеп'и у даран,
Əм hатьиə кӧштьи.
Аг'а у бəгаи п'ərчə кьрьи əв мьлəте мер,
Чалак у щьwанмер.
Əм кьрьиə хӧламоке нəйар, майинə беч'ар,
Т'əв бесəри hьштьи.
Əв шех у мəлла р'əнщбаре дьжмьи бь шəв у р'о,
Т'ьм жер'а дь'аго.
Həр, кəс хwəди əстол у рəф у ləшкəр у топьи,
Ле е мə бь хьштьи.
Зор у сьтəма ве тəбəqе əм hьштьиə кавьл,
Бе хwəндьи у щаhьл.
Ле he жи ль сəр мə бь хwə əw кӧид у qьр'акьи,
Т'ьм гази у qьштьи.
Зəнгинə wəлате мə, həми кани у зер'ьи,
Əм т'əв wəки шерьи.
Р'əнгинə həми дəшт у ч'ийа ав у гийанə,
Т'əв баг' у бьhьштьи.
Həрчəиди бəре əм жи хwəди нав у нишан бун,
Ле иро нəзан бун.

Ћэрчэнди бэре эм бь хwэ гэрнас у э'гит бун,
Ле иро нэ тьштьн.
Эй хорте щьwанмер, бэсэ бе федэйэ эв р'эв,
Дэст хwэ бьдьн ћэв,
Р'онаћи ль пэй тарийа, т'ьм р'ожэ ль пэй шэв,
Эм найенэ кӧштьн.

Эв р'энгэ бьрати мэ нэве гэр т'ьми wа бьн,
Ћэвсар мэ гьредайи бь кӧртане к'эра бьи,
Эw бэгляр у аг'а у эме жар у гэда бьн,
Эw р'энщбэре дьжмьн у эме р'энщбэре wа бьн,
Эй к'аркэр у щотк'ар бэсэ, дэм ћатийэ р'абьн.

Т'а к'энги эме к'аркэре аг'а у бэга бьи,
Т'а к'энги эме ћэстьйе бэр льнге сэга бьи.

Т'а к'энги эме колэ у р'ьcwа у эбид бьи,
Бьи дэсте мьровен wэки Бэйар у Сэид бьи,
Т'а к'энги ль синора wэки бьрщ у к'ьлид бьи,
Т'а к'энги жь ћэвр'а ћэми мерхас у э'гит бьи,
Эй к'аркэр у щотк'ар бэсэ, дэм ћатьйэ, р'абьи,

Т'а к'энги эме к'аркэре аг'а у бэга бьи,
Т'а к'энги эме ћэстьйе бэр льнге сэга бьи.

Чawа кӧ дьзаньм тӧ т'ьми шэр'кэр у мери,
Дэнг дайэ дь шэрqе, дэ бь хwэ ферьс у шери,
Иро тӧ чьма wэр бь wэ тьрсок у нэwери,
П'эрда гьдьйа сэр хwэ вада, да хwэ вашери,
Эй к'аркэр у щотк'ар бэсэ, дэм ћатьйэ, р'абьи,

Т'а к'энги эме к'аркэре аг'а у бэга бьи,
Т'а к'энги эме ћэстьйе бэр льнге сэга бьи.

EZDIKI.COM

П'ярда гьдьйа щарэке хwэш р'акэ, hьланэ,
Ч'аве хwэ вэкэ, гӧh бьдэ hэwар у цир'инэ,
Льнге т'эрэсан зу тӧ жь аха хwэ дэринэ,
Иди тӧ мэтърс, hэмдэме щэббаре тэ Чинэ,
Эй к'аркэр у щотк'ар бэсэ, дэм hатьйэ, р'абьн,

Т'а к'энги эме к'аркэре аг'а у бэга бьн,
Т'а к'энги эме hэстьйе бэр льнге сэга бьн.

П'ър' шэрмэ, кӧ эм дэh сэри мьлйоне ньфусьн,
П'ър' шэрмэ кӧ эм абьде динар у фьлосьн,
П'ър' шэрмэ, кӧ эм бьрчи у бе мад у мьрусьн,
Н'эйфэ жь мэр'а, hэмдэм у hэмхаке урусьн,
Эй к'аркэр у щотк'ар бэсэ, дэм hатьйэ, р'абьн,

Т'а к'энги эме к'аркэре аг'а у бэга бьн,
Т'а к'энги эме hэстьйе бэр льнге сэга бьн.

Т'а к'энги дь зинданеда бьбьн h'эбси у гьрти,
Дара ль сэр льнге мэхьн бэгчи у шьрти,
Т'а к'энги бьхӧн эв бэг у аг'а мэ бь хӧрти,
Т'а к'энги эме дэй ль wэкьн hэр wэ бь сьрти,
Эй к'аркэр у щотк'ар бэсэ, дэм hатьйэ, р'абьн,

Т'а к'энги эме к'аркэре аг'а у бэга бьн,
Т'а к'энги эме hэстьйе бэр льнге сэга бьн.

Сортӧл жь баг'е щьwаньм wэшин,
Бьлбьл ль шахе ӧмрэм дькьн шин,
Hестьр жь ч'авем хӧшин у мэшин.

Меранэ р'абьн, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьн т'эв гьртьн эв баг' у бостан.

Чэнди бьльндьм сэре мьн сарэ,
Щобар жь ч'авем хwэш тенэ харэ,
Сиh салэ дэнг у цир' у hэwарэ.

Меранэ р'абьн, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьн т'эв гьртьн эв баг' у бостан,

Ахин wэлатем заньм гӧ ӧизн
Чь бькьм кӧ дьжмьн бь тэ дьлизи,
Qер'ин дькьм эз кэс набьhизи.

Намусэ р'абьн, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьн т'эв гьртьн эв баг' у бостан.

Заньм тӧ р'ьнди хwэш у щьwани,
Р'ӧстэм тӧ хwэсти жь бо мэ ани,
Дьжмьн жь дэсте мэ бь зор дэрани.

Намусэ р'абьн, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьн т'эв гьртьн эв баг' у бостан.

Чьqас дəлальм, п'ор'ьм жь зер'э,
Бəле, wə хwəстьм ньзам жь к'ер'а,
Р'ови р'əвандьм жь дəсте шерə.

Намусə р'абьи, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьи т'əв гьртьи əв баг' у бостан.

Дьжмьи жь бəр тə дəсте мə дьгри,
Ньмбез дьки хwəш, т'ьфу тӧ бьмри,
Намус нə майə, бь чь тӧ дьгри.

Намусə р'абьи, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьи т'əв гьртьи əв баг' у бостан.

Сонда мə шах у кӧлаhe Р'ӧстəм,
Йан əм тə бьгрьи, йан т'əв бьчьи əм,
Жь сəр хwə р'акьи дəрд у кӧл у хəм.

Намусə р'абьи, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьи т'əв гьртьи əв баг' у боста

К'ур-к'ур мəналə əм т'əв бьрьштьи,
Qӧрбан мətьрсə ва əм гьньштьи,
Йан де тə бьгрьи, йан бенə кӧштьи.

Намусə р'абьи, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьи т'əв гьртьи əв баг' у бостан.

Сонда мə хwина Сəид у Qази,
Ньəтта бь зоре тӧ мьи нəхwази,
Əз де бьнальм ньwар у гази.

Намусə р'абьи, хортен К'ӧрдьстан
Дьжмьи т'əв гьртьи əв баг' у бостан.

Əгəр бь хӧртп ньун мьи бьхwазьи,
Ль wə бьп'ечьм зəндеп бь базьи,
Дьлхош у бе хəм ль сəр мьи р'азьи.

Меранə р'абьи, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьи т'əв гьртьи əв баг' у бостан.

Дьжмьи сьwарə, ле бе чəлəw те,
Иди жь шəрма нəма мə хəw те,
Сəре wи нəшке, qима мə нəw те.

Меранə рабьи, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьи т'əп гьртьи əв баг' у бостан.

Жь бир нə чуйə ль сəр тə дьгрии,
Əв бу дбсəд сал əм жар у хəмгии,
Дəрде тə кӧштьи ньəзар Шəгəрхwии

Намусə р'абьи, хортен К'ӧрдьстан,
Дьжмьи т'əв гьртьи əв баг' у бостан.

ЋӘП QӘЋРӘМАН МЬЛӘТЕ К'ӦРД

Ћәй qәћрәман мьләте к'ӧрд шәрмә тӧ р'ази,
Мәйдан бьди дьжмьн у ль qада тә ббәзи,
Ћәр чар т'әрәфан щигәће т'әћфир у тьнази,
Гәр ћәq тӧ нәхwази к'ийе ћәqе тә бьхwази.

Ћ'әйфә, тӧ кӧр'е Р'ӧстәм у Гӧћдәрз у Сьлаћ'и,
Иро тӧ дь гӧнде бәг у аг'ада фәлаћ'и.

Шәрм у әсәфә, гәр тӧ бь заре хwә нәхweни,
Р'аборн у шоп'а хwә ль т'арихе нәбени,
Бе qимәт у т'әqдир чь жь дьжмьнр'а бьчени,
Т'а к'әнги ћәр у ћәр бь ви р'әнги тӧ бьмени,

Ћ'әйфә, тӧ кӧр'е Р'ӧстәм у Гӧћдәрз у Сьлаћ'и,
Иро тӧ дь гӧнде бәг у аг'ада фәлаћ'и.

Дәћ салә ль сәр ћәв ћәми дьлжар у бь эшьн,
Сәд Хани у Ћащи у Ћәжар wанә ль пешьн,
Ћәксәр wәко Бекәс кӧ мәраqа тә дьк'ешьн,
Дора хwә нәхwазьн, к'и дьзани кӧ ль эшьн.

Ћ'әйфә, тӧ кӧр'е Р'ӧстәм у Гӧћдәрз у Сьлаћ'и,
Иро тӧ дь гӧнде бәг у аг'ада фәлаћ'и.

Дәстен хwә бьдьн ћәв, бьк'ьшьн шах у дьйара,
Qер'ин бькьн пьшта хwә бьдьн лат' у зьнара,
Лак-лак бьк'әвьн сәрћ'әд у синор у кәнара,
Ләрзин бьк'әви нав дьле хwинхwар у нәйара.

Ћ'әйфә, тӧ кӧр'е Р'ӧстәм у Гӧћдәрз у Сьлаћ'и,
Иро тӧ дь гӧнде бәг у аг'ада фәлаћ'и.

Шәрмә жь мәр'а ћәр wәћә әм дьжмьне ћәв бьи,
Бьи дәсте нәйар ћәр wәћә бе готьн у дәв бьи.
Т'а к'әнге wьса гьрти у бьи тари у шәв бьи,
Т'а к'әнге шкәсти у дь нав ләшкәре р'әв бьи.

Шәрмә, тӧ кӧр'е Р'ӧстәм у Гӧћдәрз у Сьлаћ'и,
Иро тӧ дь гӧнде бәг у аг'ада фәлаћ'и.

Р'ожа шәр'е ћәттин у Қәрәк хош мә тӧ дити,
Т'арих жь мәр'а дайийә занин тӧ э'гити,
Бәрмайе Мәд у Собар у кӧр'е Найри у Сити,
Иро тӧ мәтьрс ћәмдәм у ћәмхаке Совети.

Шәрмә, тӧ кӧр'е Р'ӧстәм у Гӧћдәрз у Сьлаћ'и,
Иро тӧ дь гӧнде бәг у аг'ада фәлаћ'и.

Ћерзан бьдә дәстан тӧ ль сәр ћәв вәwәшинә,
Qәйдан бьшькинә wәко бәндан бьqәтинә,
Әв Дewe Сьни дьжмьнә, меранә дәринә,
Wәк Р'ӧстәме qәллаш бь хwә ћ'әйфа хwә ћьлинә.

Шәрмә, тӧ кӧр'е Р'ӧстәм у Гӧћдәрз у Сьлаћ'и,
Иро тӧ дь гӧнде бәг у аг'ада фәлаћ'и.

Навдаре wәлате тә ћәми мәрк'әзе щәнгә,
Ћәркәс бь мә зани бь хwә к'ӧрд шер у пьльнгә,
Ћawир хwә т'әмашәкә, бьнер' гази у дәнгә,
Ћәй, ћьћә qәћрәман мьлләте к'ӧрд р'абә дәрәнгә.

Шәрмә, тӧ кӧр'е Р'ӧстәм у Гӧћдәрз у Сьлаћ'и,
Иро тӧ дь гӧнде бәг у аг'ада фәлаћ'и.

Wəлатп'арези к'ок' у əсас бу,
Мьлəт шьйар бу, wəлат хьлас бу,
Сəwра дəстпекьр, шəфəq хӧйа бу,
Жь нувə həр кəс дьлхош у ша бу.
Жь бо мьн мəгри бьгри бо wət'ən,
Бь зор мə ч'ьр'айнд əв бəнд у кəпən,
Жь бо wи бьгри бь qир' у аман,
Хwə дайə кӧштьн əз дамə бəрдан.
Даре дожəhе ль мə wa вə бу,
Əw зьндана тəнг ль мə фьрə бу,
Чьqас п'ьр' хwəшə əв к'еф у шади,
Wəлатп'арези, гəрдəн азади.
Hестьр набарьн, наменьн бьрчи,
Сəрбəст бьгəр'ьн ль həрдəр у щи,
Сewи наменьн, нə дəнг, нə гьри,
Бьжи wəкəhəви, бьмри зоркəри.

Бисте инсане шəвəк тар у р'əш, п'ьр' нəхwəш, нəхwəш,
Жандрмə hатьн к'ətьн мала мə wək дьз у к'əлəш.

Əм данə бəр хwə, бьрьн зьндане, зьнданəкə тəнг,
Дар бь дəсте wан чəhр у р'у к'ьрет ч'авсор у п'ərəнг.

Дабарьзин мə бе тьрс у бе пьрс həми wəкə шер,
Сəр у льнген мə дьхьстьн кəwчук ле дьдан бь дер.

Ль сəр həв дьжун, ль сəр həв ледан, ль сəр həв qамчи,
Щьhе мə п'ьр' тəнг əм паздə həвал бе щи у бьрчи.

Сəрен мə бе мрес т'əв зипьрандьн сьмбел у бьру,
Бьрьн кəhрəбе т'əв шир у зар'ок т'ьф дьhатə р'у

Диса дəh мьров бь дар у qамчи бь бок'с у ледан,
Əм гəвьзандьн данə бəр льнган бь qир у həлан.

Ль сəр сəрен мə т'əв чун у hатьн бьзмар у потин,
Н'ətта hатə хwар жь сəр ч'авен мə т'əв хwедан у хwин.

Əм жь н'ьш дьчун, т'əне бе н'ьши бь мə хwəш дьhат,
Тəнəкен аве бəри сəр мə дан, салон бу Фəрат.

Диса шьйари, диса əw ледан, əw qамчи у дар,
Əм хьрхьрандьн дь сəр qадер'а əм к'ьшандьн хwар.

К'ətьн сəр сəрен мə wə hов у дин гӧрен дəв бь хwин,
Сəрен мə бь хwин, дəстен мə бьрин, к'ьщен мə ч'ьр'ин.

Гэлэк эм т'н бун, гэлэк бърчи бун, нэ нан у нэ ав,
Льдан р'ъwен мэ готынен к'ърет hэми и'уч у хав.

Миэа жандырма ль сэр ч'авен мэ т'эв дьhатэ хwар,
Диса эw ледан, диса эw дьжун, эw қамчи у дар.

Шьфқа мын а ну данэ бэр мэқэс, п'эрчэ-п'эрчэ бу,
Данэ сэре мын бь қэрф у тыназ, т'ъф дьhатэ р'у.

Н'этта шэш р'ожан, н'этта дэн р'ожан ль сэр hэв эзаб,
Ль hawьр бажер гьртын жын у мер сэрасэр ьрhаб.

Жын у кэч' у бук хьстын фэлэқе бе шэрм у фэди,
Шэрқина даран ль сэр сэрен wан кэвокен кэди.

Эм р'акьрын жор қьжла лэшкэри щики р'эш у тэнг,
Дарен жандырма ль сэр сэрен мэ диса кърын щэиг.

Ньнги эм геж бун, мын сэре хwэ зу сьпардэ диwар,
Эw лаше гьран ма бе н'ъш у щан жь жор hатэ хwар.

Иди жь н'ын чум, ньзаньм чь бу, эw лэше мьри,
Гава шыйар бум мын ди ль hawьр hестьр у гьри.

Нэ hат бира мын эwқас дьжwари, эw қамчи у дар,
Лэше мын т'эвда хwедан у чырав wьса мамэ сэр.

Ньеди, ньеди н'ын hатэ сэре мын, гьртын у ледан,
Эве ода пар эм теда гьртын, авэ эw зындан.

Р'ож чу бэр ава жандырмэ hатын, hатын бэр дери,
Эм т'эвда р'абун дьле мэ бь тырс ль hэв мэ нери.

Эм т'эв йэка-йэк дэрхьстын дэрвэ hawар мэ лэшкар,
Лаше мэ тази эw лаше сни данинэ бэр дэр.

Эм т'эв ньнгавтын бь дар у қамчи, ахин у к'эсэр
Ньми р'эш у шин hатэ гораидын р'энге мэ е зэр.

Эм қэфла пашн сиh у се р'ожан бь ви к'ари ман,
Т'эhqир у дьжун дьдан р'ъwен мэ мьровен нэзан.

Бо hэв дьготын эвын бэлшэвик, дьжмьне wэлат,
Т'ьфкын р'ъwен wан ван р'ъwен к'ърет п'ис у бе хэлат.

Эме чь бежын, чь карын бежын бындэсте нэйар,
Бырайен нэзан дьжмьне мьллэт досте қолэдар.

Нэ суще wайэ hэми ньзаныи чынэ эв готын,
Ньзаньи ко эм wэкэ мум у фынд т'эв тенэ сотын.

Эм жь бона wан дькын қир'э-қир', hэwар у hадан,
Жь бо wайэ эв гьртын у зындан, дьжун у ледан.

Эw жи wэкэ мэ hэми бэлэнгаз, hэми п'эришан,
Жь бо нане хwэ бе к'ар у бе мал hэwар у эман.

Эгэр бьбк шэр' эwе бэри мэ т'эв бенэ кёштын,
Набеныи, корын, ль Қоре hэми тенэ бырштын.

Бь хwине дэр бун, дэрйа у нэwал колан у шэқам,
Жь буна wэйэ эм шэр' нахwазын, дьхwазын сэлам.

Пьштн кё эw чун, жь hэв мэ пырси hэмдэрд у нэвал,
Гэло эв к'инэ, қэй нэ суринэ, хэлке Сынегал?

На, т'эв суринэ гэрчи нэзаныи мьров у пьсмам,
Жь бэр нэзани бун досте дьжмын, дьжмьне сэлам.

Бь дэсте хwэ эw дьхwазын чэрха т'ариқе бырын,
Бь дар у қамчи нэ эw те гьртын, нэ эм жи дьмрын.

Эв лэhийа хёрт бырканэ, бырканэ ль hэр щи у дэр,
К'энги хwэ дьгрын ль бэр ньлма we эw сенщ у чэпэр.

Эв лэhийа сор, эв лэhийа хёрт жь жорва те хар,
Сэре хwэ ньлда чыйэ эв ледан, эв қамчи у дар.

Дарен хwэ дайныи бь кер wэ найен эв дар ледан,
Qэт р'е нэмайэ, Iатын дагьртын цьжла у зындан.

Агьре волqан бь т'ьф у п'ьфан найетэ кӧштын,
Дьлен мэ ен хӧрт бь дар у qамчи найен бьрьштын.

Эв дар у ледан, wэк ныфт у бензин бэрдж сэр агьр,
Агьр бь бензин найе мьрандын бет'ьр дьби гӧр'.

Иди шыйар бун шьван у гаван, щотк'ар у п'ала,
Щыhе wэйэ бэс эрха кӧ дьжмын жь бо wэ к'ола.

Эм т'эв мьровын, жь бо чь ледан эв qамчи у дар,
Эм т'эв бьранэ дьжмын жь бо мэ йэкэ колэдар.

Wайэ ль Мысьр у Ираq у Ордын, Мэг'риб у Иран,
Лэшкэре дьжмын, льнг дайэ сэр мэ ледан у зындан.

Хэлкен Р'ожhьлат эм дэст бьдын hав дотмам у пьсмам.
Мэ шэр' наве qэт, бьжи йэкити, hэр бьжи сэлам.

К'ӧрдно, мэрдьно, п'ьр' хwэшэ сэрхwэбун,
Эw дэмен тар у тэнг мэ дин, ванэ чун.

Дэст бьдын hав hэми, пеш к'эвын эм hэми,
Да бычын бо wэлат, йан мьрын йан фэлат.

Р'ож ль мэ hатэ дэр, зу h'ышйар бын жь хэw,
Эв дэма шэнг у шэр' паш к'этын эдн hэw.

Дэст бьдын hав hэми, пеш к'эвын эм hэми,
Да бычын бо wэлат, йан мьрын йан фэлат.

Мын дьвен ол у бэхт, мын дьве пешвэчун,
Мын дьвен т'ащ у т'эхт, мын дьве сэрхwэбун.

Дэст бьдын hав hэми, пеш к'эвын эм hэми,
Да бычын бо wэлат, йан мьрын йан фэлат.

ҚӦЛЬНГЕ П'ӘР'ШЬКӘСТИ

Зьвьстан һат, п'ьр' хwәшә әв зьвьстан,
Бәрфс к'ьльсанд әв ч'ыйа у зозан.

Гәһ бь кӧльк те, бәрфа сьпи wәк шьрш,
У гәһ ль сәр р'әп-р'әпа баран.

Хӧмин у нал-налә, сәд нәwал у сәд що,
Гәли у бандәв, мьштьн жь мьж у моран.

Хӧрмина пәза к'ови те ль бәр даран,
Хwәш қәбқәба кәwе нерә, ль сәр лат'ан.

Байе гӧр' те, сәрғәрмә, чәләнгә дьжмьн,
Жь бәр wи дьһәжьн wәк мьн чьлпьйе даран.

Ль жор те дәнге қӧльнге п'әр'шькәсти,
Р'е wьндайә, шоп' у р'ец' ле бунә ләйлан.

Жь р'әфе хwә майыйә әв қӧльнге бәхтр'әш,
Wәк мьн дьл бь кӧл у дәрдә бе гӧман.

Ньзанк қьр' у сәрма һәйә әв дьлкӧл,
К'анун у сьбат ле бунә wәк һәзиран.

Әв қӧльнг, қӧльнге wәлате мәе жор,
Лис у һелин дьжмьнан т'әв кьрьиә weран.

Қӧльнге мә ware хwә бәрдайә нач'ар,
Нә ма кари вәгәр'и wәк мьрове бегән.

Неч'ирване меркӧж дәве т'ьвьнга хwә,
Дайьйә п'есира қӧльнге мьн, һәй аман.

Ль жер у ль жор, ль р'аст у ль ч'әп һawир,
Тенә қӧльнге мьн бь қер'ен у һалан.

Һәре қӧльнго, жь р'әфе хwә қәтьйао бәс,
Әм бь к'ӧва һәр'ьи, кӧштьнә, йан зьндан.

Ле мәтьрсә әв фәләка хwар у т'ьм хуз,
Гәһ дьки пани у гәһ дьки зьвьстан.

Нә т'әне дьлкӧли, қӧльнго у иә т'әне әз,
Вәгәр'ә Арарат у Сасун, нав к'ӧрдан.

Ль хортен гәрдәнгаз мәйьзенә т'әв дьлкӧл,
Тази у п'ехwас, бьрчи у бе дәхл у дан.

Ль сәр wан балафьр'ен дьжмьн дьр'есьн,
Ль жер гӧрминә, дәнге т'ьвьнг у топан.

Сеп'и ль К'ӧрдьстане ч'ьқандьнә һәрдәм,
Бь wанва даләқандьнә т'ор'ьнен к'ӧрдан.

Қӧльнго, ма әз чь бежьм жь мәр'а п'ьр' шәрмә,
Кӧ әм бьр'әвьн, жь wолате хwә е К'ӧрдьстан,

Тӧ дьлбьрин у әз щәгәрхwин, әм чь бькьн,
Нәжаде к'ӧрд нәзан у р'әбән у хәзан.

Әв бьрайен мә мьсьлман дәв жь мә бәрнадьн,
Qәй р'астә әм колэнә әw жь мәр'а әсйадьн...

Ћәqqe жин у ћьqуqе ьисан дьхwазьн,
Ле дәстура зьмане мә жь мәр'а qәт надьн.

Ль мәщльса әмьн наве ћәр кәси дьбежьн,
Ле әм дь бира wан найен, наве мә ћьлнадьн.

Ћьн мә дькьн э'рәб у ћьн мә дькьн т'ьрк' у фарьс,
Ле нә р'астә, әм мьлләтәки хөрт у әк'радьн.

Бәрмайе Мад у Собар у Найри у Ћәwрьн,
Зар'ьwен Р'östәм у Шергоћ у Сьлаћ' у Фәрћадьн.

Гәрнасе Ћәттин у Әкка у Кәрәк у Дьмйатьн,
Мерхасе Чалдеран у Сордаш у Мәћабадьн.

Бьрайен мә хwә ћ'әсаб дькьн азад у әм колэ,
Т'а сәрмайәдар ћәнә, нә әw азадьн у нә әм азадьн.

Сәрмайәдар, шәр'хwаз, ьстьмар, колэдар,
Әм бәрхе бәр к'ере у әw бь хwә шәлладьн.

Әм шәр' нәхwазьн ћаштихwаз у азадин'әрәст,
Дьве дәст у льнге хwә бь ћәвр'а әм р'адьн.

Р'еч'а мә дайә сәр, р'астә, мә бежьн ћун шашьн,
Бэле дьжwарә, бь р'ел, бь кэлэм, бь шахур у к'ашьн.

Сущ-суще сьйасәт, дьйанәт, дәм у р'аст ћатьн,
Ль ћawир, ледан у щәнг у т'аланә, диса әм башьн.

Дь аше дьжмьнда ћәб-ћәб әм тенә ћердьн, мьлләт,
Ле гава әм сәре хwә р'акьн, әw ћәбьн әм ашьн.

Тәвр у дас бь дәсте мә, т'әв р'әнщбәр у к'аркәр, хорт,
Мьровен Сәмәндов у Гöћдәрз у Р'östәме qәллашьн.

Нандар, дьлован, г'әрибдост, qәћрәман к'örд,
Шайане т'әqдир у шайәсте, пәси у форт у шабашьн.

Дьжмьне колэдар, ћәвалбәнде ћаштип'әрәс, демöqрат,
Әм к'örден азадихwазьн, бь шәрф у бе машьн.

Тьроман, Чорчьл т'ьвьнга хwә данә бәр ч'аван,
Т'ьвьнг бь дәсте колэдар, ле к'аркәр т'әне манашьн.

ШАМ ШӘКЬРӘ WӘЛАТ ШЕРИНТЬРӘ

Wәлате мьи тьwи бука щьhани,
Hәми баг' у бьhьшт у мерг у кани,

Шәл'ал у шәнг у шох у наз у гәwри,
Гәләк шерин у р'ьнд у п'ьр' щьwани.

Сәри т'аща Сьлаhеддине к'ӧрди,
Ә'ни р'ожә дь бьрща асьмани,

Дӧ бьрhен тә кәване Р'ӧстәме Зал,
Дӧ зӧлфен тә жь тирен қәhрәмани.

Р'ьwе тә агьре Зәрдәшт у Мәздьк,
Жь тә hестьр шәраба Қамирани,

Дӧ ч'авен тә wәки дәрйайе hӧрмьз,
Кәлу әлмасә қаре Муш у Wани.

Дӧ левен тә к'ьт'еба hащи Қадьр,
Зьмане тә жь бәнда шехе Хани.

Чәна тә гӧhе Щуд у Шах у hәблер,
Қьр'ьк әйwан у т'аqа Кәсрәwани.

Дь синга тә к'ьт'еба Зәндәwьста,
Мәмьк фәрфурә теда нәqше Мани.

Дӧ дәстен тә т'ьхубен Т'ьрк' у Иран,
hәр'о щәнгә бь тирен зәрвәшани.

Жь синга тә бь жерда гәлйе Лаләш,
Зьйарәтгаhә бо мә hәр зәмани.

Бь нишан у бь нан у хwни р'ьжандьи,
Мә дәст гьрт у қәлән да у тӧ ани.

Сәр у п'а, зәнд у базьи т'әв бь hьниә,
hәми сорьи жь р'әнге әрг'әwани.

Бь тә әм ша нәбун әв бу дӧ сәд сал,
Жь мә дәнге т'ьвьнга чуйә бани.

Бьра у лаw у баб у ап у пьсмам,
Ль сәр тә hәв дькӧштьи п'әhләwани.

Жь Лоран т'а бь Зазан т'әв бь хәнщәр,
Дьhатьи hәв ль мәйдане бәрани.

Бь т'алан у бь кӧштьи, hәм бь сотьи,
Мә қоне шә'р ль сәр синга тә дани.

Әмир у бәгләр у п'аша у аг'а,
Кьрьи wеран сәра у бьрщ у хани.

Ль алики тә дәнг у щәнг у hәлан
Ль алики сәдайе г'әwсе Сани,

Hәми бунә мьрид у шех у софи,
Бьhьшти нә чькьи нав у ньшани.

Ль ахӧр р'адьзьи ле шех дьчи жор,
Бәри ниврo жь бани те гьрани.

Сәр у п'а т'әв дьки гӧлав у әмбәр,
Дьбе пурә к'әро ма тӧ чь зани?

Бь ван хапан дьхwарьи хwарьнен хwэш,
Wэки шех у мэлайен ви зэмани.

Дӧ дэрден мэ hэбун дьжwар у хэддар,
Хьзани йэк, эwе ди hэр нэзани.

Wэкэ шер у пьльиган эм дьчун hэв,
Пэнир р'ови жь мэйдане hьлани,

Мэ эw р'ожен щьwани т'эв бь дэрдан,
Бь зивари, бэлэнгази, шьвани,

Hэре буке, п'эпуке жар у мэсте,
Ль сэр синга тэ зава ман бьйани,

Тэ р'эш дайэ сэре хwэ бэр ль сэр мэ,
Ль тэ р'оке дьби пироз к'ьтани,

Щэгэрхwпнэ кӧр'е тэ, hэр дьнали,
Жь бэр жана нэзани у хьзани...

Ло, ло, пьсмамо чьма дэй щаки?
Сэре хwэ щарэк бьльнд р'апаки.

Лэщкэре дьжмьн ль ч'йайе жорин,
Wэкэ хwэшмеран жь hэн бэла щаки.

Ло, ло, пьсмамо заньм хwэшмери,
Пьсмаме Р'бстэм йан Эздин Шери.

Р'ожа hалане, р'ожа ледане,
Мер у гэрнаси дотмам бь гори.

Ло, ло, пьсмамо hайа тэж тэ би,
Чарока мьн р'эш ль сэре тэ би.

Р'ожа ледане мер бэ ль мэйдане,
Кӧштьи т'ьм hэби, р'эва тэ нэби.

Дотмама тэмэ, мьн ч'ав кьлдайэ,
Дэрэфша К'awэ, бо тэ hьлдайэ.

Р'ожэк ледане, р'ожэк р'азане,
Иро ледана р'ожа к'ӧрдайэ.

Дэнге мьн зизэ, hэwар у тази,
Сэрдот у п'exwас, бьрчи у тази.

Эришә лехә, пьсмамо лехә,
Шәрм у фәһетә про тӧ р'ази.

Шале хәрзани р'абә ль хwәкә,
Ль пьшта хwә гьредә р'әхт у фишәкә.

Пьсмаме мьни, дотмама тәмә,
Мьж тәр'а кьлданә ч'авен бәкләкә.

Жь бона һәр кәсәк йарәк һәйә, е мьн wәлат йарә,
Бәле, чь бькьм дь дәсте дьжмьне хwинхwар у хәддарә.

Чьqас пәсне гьран бежьм ньkарьм әз бьдьм занин,
Чәләнг у назьк у шәнг у шәп'ал у шох у щәббарә.

Һ'әзар wәк мьн дь ве р'еда бь ван дәрд у кӧлан кӧштьн,
Т'ьльсма сәр дәве гәнща, дь синга мьнда р'әш марә.

Чь зани qимәте ве, шәнгәшохе дьжмьне бебәхт,
Нә wәк мьн дьл бь топ у аwьре йаре бьриндарә.

Әгәр чәндан бь дәст дьжмьн бәле йара мьнә шерин,
Бь наве wе бьльнд бумә гьһам гәрдуне сәййарә.

Бь wан левен шәкәрбарин бь мьн да соз у пәйманәк,
Жь мьн певә кӧ дьл нади кәси әw йарә бе ч'арә.

Әвә соза мә жи пер'а, кӧ дьл һәр дәм бьдьм дәста,
Нәтьрсьм әз жь зьндан у жь ледан у бән у дарә.

Ль сәр һәр кавли р'уньм, бькьм qер'ин һ'әта һәр кәс,
Жь тамара хәwе р'абьн бьбьн һозан у һ'ьшйарә.

Дь бьн льнге хwәда дәйньн сәре дьжмьн wәки дуп'ьшк,
Ль бәр позе хwә дәйньн wе гӧла ну п'ьшкьви харә.

Дь говәнда мәда һәр кәс бь дьлшади бькьн дилав,
Ль шуна һестьрен ч'аван хӧшин бен що у шобарә.

Әвә соза мьн у дилбәр әгәр бьмьрьм дь ве р'ёдн,
Жь ве дьнйа хwәш у шерин Щәгәрхwин жи нә бе п'арә.

Р'ӘWША WӘЛЕТ

Дәсте йар бь дәстьм, чь сәрхwәш у мәстьм,
Дь сәр мәр'а шахьн, дь бьн мәр'а авә.

Шәһьншаһе дьнйа т'аща зер'ин да сәр,
Р'әwша лат' у катан хәмла зәр у тавә.

К'әск у зәр у шини ль мә тәвли һәв бун,
Нет у пелен жине дагьртьн әw навә.

Әм манә мәстанә, һаwир гӧльстанә,
Т'әв баг' у бустанә, ль мә дькьн навә.

Т'әне әз у йарьн һаwир мә зәннарьн,
Аwьр хwәш дьборьн жь wан бәләк шавә.

Бь ләнщ у наздари шәкьр жь к'ән бари,
Бьскен р'әш у тари бунә бәнд у давә.

Лев мә бьр сәр лева синг бахчә е сева,
Хwәди мә дахевә бе тьрс к'ӧтьм навә.

Ль һавьр мә соргӧл к'әск у шин у сӧнбьл,
Дь сәр мәр'а бьлбьл qир у лавә-лавә,

Мә йар кьр һәмбез дар у бәр у п'арез,
Ль говәнде бун р'ез бунә бук у завә.

НИР-У ЭМБУР БЭТАЛЬН

Вайэ бу бӧhар щотарен дэлал,
Нир у эмбур т'эв бэтальн ль'мал.

Зӧлма аг'а у бэган хӧйа бу,
Бэре мэ дьгот, тэ дьго, йа, hэвал.

Hэми дэwлэмэнд бунэ хwэди гӧнд,
К'ьнщен тэ р'ьзни, п'инэ у фэрп'ал.

Чь жи надьн тэ, бэрдан тэ жь гӧнд,
Hэр бьбэ п'арсэк йан бьбэ бэqqал.

Пьсмаме Гӧhдэрз ч'арэ нэмайэ,
Дэсте хwэ р'акэ wэк шери у шэп'ал.

Ма кэс бь лав-лав дьгiе доза хwэ,
Hэqqе мэйэ т'ьм хӧбат у нидал.

Дь ве р'еда бэс нэ hуи т'эщенэ,
Нэвалбэндеи wэ к'аркэр у ӧммал.

Ль hэмбэр дьжмьн hэми бьбьи йэк,
Пьшта хwэ бьдьи ч'ьйайе Орал.

Эв дьктатори иди мэ наве,
Hашти мэ дьве, дьвен истифал.

Доза тэ бьлыд, wэк р'ьма дэреж,
Нэйеи нашартьи р'ьм qэт дь чэwал.

Хwэндьи тэ дьве. хwэши р'онайи,
Эв жи найеи дэст бе qил у бе qал.

Бэре ледаи у зьндаи у кӧштьи,
Паше хwэндьи у хwэши у к'эмал.

Гӧидеи wэ дьбьи qэср у р'онайи,
Баг' у тэрэктор, ава п'ьр' ээлал.

Р'адйо, тэлэфон сэд хwэзи бь wэ,
Р'асти эм дьбеи, нэ хэwи у хэйал.

К'ӧРДО МАРШ

Т'әв, т'әв р'абьи, иро бу шәр',
Әв, әв р'ожа щәнг у т'әвгәр'.

Т'әвда р'абьи к'ӧм у ләшкәр,
Һайде к'ӧрдо, марш, марш.

Бәс, бәс, т'әвда р'абьи wәк мер,
Һәр кәс пәвр'а р'абьи wәкә шер.

Т'әвда р'абьи, дәст бь хәнчәр,
Һайде к'ӧрдо, марш, марш,

Әм, әм, т'әвда к'ӧрдьи мерхас,
Әм, әм, т'әв ә'гит у гәрнас.

Жь хәw р'абьи мир у сәрwәр,
Һайде к'ӧрдо, марш, марш,

Пәк, пәк, вайә дьжмьи те, те,
Һәк, һәк, р'абьи, мерен че, че.

Һәми wәкә шер у әждәр,
Һайде к'ӧрдо, марш, марш,

Шьиг, шьиг, һун бьиер'ьи бу щәиг,
Дьиг, дбиг тьмамтика да дәиг,

Р'ьигә-р'ьигә топ у qӧмбәр,
Һайде к'ӧрдо, марш, марш,

Һәй, һәй, дост у дьжмьи бун йәк,
Wәй, wәй,һатьи сәр мә ләк, ләк,

Wәкә меран, әм ль һәмбәр,
Һайде к'ӧрдо, марш, марш,

Ги, ги, әм т'әв дьлбьрин бун.
К'и, к'и, әм т'әв щәгәрхwни бун.

Марша щәнге бежьи әзбәр,
Һайде к'ӧрдо, марш, марш,

ТЬРСОНӘКЕ ДЬЖМЬН

Әй мьләте мәзлуме, п'әришан у сьтәмбар,
Баwәркә тӧ шери,
Чәнд салә ль сәр һәв, кӧ тә сәр даньйә бьи дар.
Бьрчи у нә т'ери.
Дәсте тә нә аше фәләке хwәш дьгәр'еньи,
Һәр тьшти дьченьи,
Айа тӧ чьма wәр бь wә бе һавьл у бе зар,
Бе дәwләт у зер'и!..
Дәсте тәйә, ава тәйә, мьлк'е тәйә әв аі
Һәр дәм тӧ wи qәр'аш,
Т'а кәпги жи, бо ве т'әбәqа меркӧж у хwиихwар,
Ви аши бьгер'и.
Пьшта тә гьредайи тә әв хани у qунах,
Дәһ махә ль сәр мах,
Чекьрнә һ'әми мьфт у бәлаш дайьнә найар,
Сәд һ'әйфә ль жери.
Сәр ракә жь хәw, гәр тә дьве ко бьби гәрнас,
Әй мьләте мерхас.
Аше тә сәре ви дьжмьне хwиимьж у бәдк'ар,
Нач'арә дьһери.
Тьрсонәкә дьжмьн, дьр'әви, гӧһ мәдә фортан,
Зу дәст бьдә хортан,
Мәйдан жь тә'ра һьштьйә, баздайә wи нач'ар,
Һе жи тӧ нәwери.
Мәйзакә ль һәр дәр р'әбәпан гьртьнә мәйдан,
Т'ьм кӧштьн у ледан,

Дьжмьн дьр'әви пәй к'әтьнә к'аркәр у шотк'ар,
К'а щи хwә вәшери?
Р'ожәк һәйә нач'ар жь тәр'а сәр бьтәwени,
Сәрсәм wә бьмени,
Фәрман жь тәр'а, һәр тӧ дь qада хwәда хӧнкар,
Хwәш дәм дь бьwери.

ӘМ ГӧҺДӘРЗЬН

Әм ГӧҺдәрзьн, сәрбьльндьн, дәвч'ьр'еньн,
Wәкә Р'ӧстәм бьдьн дәнг.
Доза хwә әм һәр дьхwазьн, wәлате хwә,
Де әм бьгьрьн һәр бь щәнг.
Хwинә хwә әм де бьр'ежьн бь дьлхwәшн,
Жь бо к'ӧрд у К'ӧрдьстан.
Бь сәрбәсти wәкә Бьрһо, wәкә Сәйдо,
К'а Фәрзәндә, к'а Ьһсан?
Ь'әта сахьн, жь бирнакьн... жь бирнакьн,
Р'ожа щәнга Шех Сәнд.
К'а әw мир у к'а әw п'аша, к'а әw аг'а,
К'а гәрнас у к'а э'гит.
Топ у т'ьфьнг т'әв дьт'әдьн, әм нар'әвьн,
Синга хwә әм дьдьн бәр.
Дьжмьн р'әви, бь пашвә чу, дә бьдьнә ду,
Wәкә мера бьдьн сәр.
Гәли хорта, жеһатн бьн, хwә р'апечьн,
Дь р'әхтада wәкә фил.
Да әм һәр'ьн щәнга дьжмьн, қӧмандара,
Wәкә мера бькьн дил,
Бь сеп'ьйан даләқиньн, әм ль wан хьн,
Шур у хәщәр, дар у гӧрд.
Wәкә мера бьстиньн, щане дьжмьн,
Һәйф у тол у доза к'ӧрд.
Хwәндәгәһа әм жи чекьн да бьхwиньн,
Һәрчи к'ӧрдьн һур у гьр.

Да әм чекьн отматик у митралйоз у
Топ у т'ьвьнг, балафьр'...
Бь сәрбәсти ль мәйдане, әм жи р'абьн,
Wәкә Р'ӧстәм п'әһләwан,
Ль К'ӧрдьстан т'әвда йәкбьн, хорт у мер у
Шер у эшдәр, ньждәван.
Әм бькӧжьн гәрд у мира п'адьнаһ у
Қӧмандар у сәрләшкәр.
Т'әв wәли у қәймәқам у йүзбаши у
Онбаши у т'әв нәфәр.
Сәз у awаз т'әвда лехьн бьдьнә пәй һәл,
К'әwт у ләшкәр, тип у к'ом.
Да әм бьгьрьн Шарәзур у К'ерманша у
Байәзид у Әрзәром.
Әм аринә, иранинә, лawе Р'ӧстәм,
Лawе Гӧһдәрз сәрбьльнд.
Ма пе к'енә, әв кәдат у әв сәра у
Бьрщ у әйwан, шар у гӧнд.
Әм т'әв мерьн, сәр полана, гӧрч'ьк һәсьн.
Ле әм чь бькьн дьлбьрин.
Чарха фәләк ч'әп гәр'айә, ах у аман,
Иро буна щәгәрхwин.

Ӏэр'о шере Сьлеман,
Дьчу шаре мурьстан...

Эwи шере нәйнуз-кож,
Бажар ль wан дькьр дож.

Бь wан п'әнщен хwәен т'бид
Wеран дькьр ль wан гбид.

Бь ви к'ари дәхл у дан,
Жь wан дьстанд бь т'алан.

Кавьл ӏьштьи, шар у сук,
Кбштьи зар у зеч' у бук.

Ль wан чawан бу ӏawар,
Ль сәр ӏәв бун к'ар у бар.

Нә аг'а ман, нә жи бәг,
Т'әва шора хwә кьр йәк.

Т'әвда рабун, йәки жир,
Жь бо хwәр'а кьрьи мир.

Данә ӏәвди соз у бәхт,
Жер'а анин т'әщ у т'әхт.

Ӏәми чун бәр дәре wи,
Сонда wан бу ль сәре wи.

Г'әван чәпкен хwә к'бтан,
„Бьжи, бьжи мурьстан".

Мире wәқи Сьқәндәр,
Жь әйwане ӏатә дәр.

Эwи мире дьлован,
Бь сәрбәсти готә wан:

"Әз дьхwазьм зив у зер',
Да әз ӏар'ьм гьлйе шер".

Зив у зер' у дьл у щан,
Дане, чу щәм Сьлеман.

Бь wан льнген хwәен ӏур,
Бәре хwә да р'ьйа дур.

Бәле, мире қббд у жир,
Данә щәм хwә чәнд wәзир.

Гәӏ фьр'ин у гәӏ мәшин,
Т'а гәӏанә Фәләстин.

Хәлке бажер ӏур у гьр,
Т'әван к'аре хwә зу кьр.

Хwас у чәйа ӏәми чун,
П'ерги мире мәзьи бун.

Хwәш, хwәш ӏатьи готә wан,
Ль әйwане бу миван.

Ӏәрдё миран шәв у р'о,
П'әвр'а кьрьи гбфтуго,

Го: „Əй шаhе сəрбьзер'.
Əз hатьмə гьльйе шер.

Гəрəк wи далəqини,
Тола мə же бьстини".

Сьлемане кесщьhу,
Пьрсəк нə хwəш дайə ру.

Го: „Əз муки дуве шер,
Надьм бь сəд h'əзар мер".

Мир р'абу сəр льнге хwə,
Ле вəгəр'анд дəнге хwə,

Го: „Жь ньhа у щаре ди,
Бьнhер' чь те сəре wи".

Сьлеман же нə бу тьрс,
Нə кьр сəре хwə əв пьрс.

Мир пьвиси йəк фəрман,
Шанд бажаре мурьстан:

„Ль к'ö hун шер бьбиньи,
Ч'аве wи зу дəриньи".

Шере мəзьн пь'р' qəлəw,
Жь эварда к'əтə хəw.

Мури р'абун wəкə мер,
К'əтьн поз у гöhе шер.

Шере сор у qьрбəлəк,
Нава р'оже бу кəлəк.

Höдhöд готə Сьлеман:
„К'а əw шере дəргəван?".

Кöр'е Дawьд пе к'əпи,
Höдhöд готе: „Əз бəни,

Əw шере п'ьр' hьнəрмəнд,
Иро се р'о буйə мəнд".

Мури т'əвда бунə йəк,
Кöштьн шере ч'авбəлəк.

Арик'ари, йəкити,
Мури кьрьн р'усьпи,

Т'а кö к'öрд у К'öрдьстан,
Нəбьн wəкə мурьстан,

Нə бажар у нə жи гöнд,
Т'əвда набьн гəрбьльнд.

Го т'öнə бьн мер у зер',
Əме чаwа həр'ьн шер.

Торик у шер у кəфтар,
Де мə бькьн тар у мар,

Бе йəкити əм дьжин,
Лəwрə əм бун щəгəрхwин.

Кәч'әк мьи ди щьwан у хамә бәр бәхт,
Ль we чунә гәләк чах у дәм у wәхт.

Мә же пьрси, жь к'ӧйә әв кәч'а р'ьнд,
К'әни у го: „Жь Лоран т'а бьчи Бәхт".

Мә го: „Әй кәч' тӧ К'ӧрдьстани, әз к'ӧрд,
К'әни го: „Нә к'ӧрди, к'а бәр у рәхт".

Сәре xwә мьи тәwандә бәр ньге we,
Бьнер' гори дьле мьи бу ћәми шәхт.

Мә кьр qер'ии: „Кәч'е к'а т'ащ у ала",
Гьри го: „Чьма набе к'әй у т'әхт".

Мә го: „Qизи, wә йахӧд буйә жьиби,
Го: „Әз qизьм, Щәгәрхwии зер' у зор нәхт".

Нурозә, сьба ћәр кәсе бе щәм тә шьрине,
Пироз бькә ӧмре xwә у ӧмре мә дь жине.

Дәстан бьћ'әжинә qәдәћан xwәш бьгәр'инә,
Шира qәдәћа дәсте тә дәрмане әвине.

Сәд салә нәxwаш би әwe ко бе тә бьбени,
Де xwәш бьки нака бь к'ән у т'әвгәр' у дине.

Мьзгин жь мәр'а ћатьйә, ко йар мә дьxwаэи,
К'аре xwә мә кьр да сьбәће бьчьмә щьвине.

Чәнд салә жь дурва мә ль сәр нал у гьринә,
We дьл кәвьре ћовәнада мал у гьрине.

Дәнг дайә дьне әв сьтема барьйә сәр мьи,
Ћәр кәс бь мә зани, ко жь бәр к'әтьмә ньвине.

Дәрмане бьрина xwә мә зани жь ћәкиман,
Мач'әк жь дӧ левен тәйә дәрмане бьрине.

Р'абум жь ньвине сьбәће чумә щьвине,
Р'е дурә у дәрйайә к'әтьм кәштә сәфине.

Ћьлгьртьйә мьзгин у мә бәрдайә дәлале,
Лгаћ мә нәбу дьжмьне xwинxwар дь кәмине.

Эстоле нэйаран ль мэ кэшти дышькандьи,
Дьл мэ бь т'эва гӧh нэ ль hэwар у qир'ине.

Ала xwэ мэ hьлда ко нэ шэр'xwаз у hэвальи,
Hаwир ль мэ гьртьи у бь зор дабэрьзине.

Зэнцир ль мьл у гэрдэн, льиге мэ гьредан,
Т'эв дэрд у хэман авитьмэ зерэзэмине.

Эй баде сэба hэмдэме йар у нэфэса мьи,
Сэд баре сэлаван жь мэ щарэк бьгьhине.

Бежэ, ко дь зьндане нэйар гэр бьмьрьм эз,
Зьнhар мэ бэ хэмгин у ль сэр мьи мэкэ шине.

Вина тэ мьрандьм у эвьна тэ вэжандьм,
Мэм гьртийе зьнданэ у дьл гьртьйе Зине.

Сында мэ сэре тэ, нэфэсэк бе тэ нэчуйэ,
Т'а щэрг у дьле мьи hэми дэр бунэ бь xwине.

Awазе кэч' у дэнге кэман р'энге хэроши,
Шебьск у кэзи чунэ сэма hэпри у бощи.

Хӧмхӧм бь ч'эман к'эт у хӧшин дар у бэр у п'элк,
Сэрмэстэ бьwии бадэ жь дэст йаре мэ ноши.

Наздар у п'эри т'эвда ль бэр масе щьви бун,
Бawар дькьрьи wан, кӧ бӧhьшт hэр эвэ хощи.

Чьрйо мэ дькьр текда мэ го: „Hэр бьжи эв шэв!"
Qер'ин бь мэ к'эт щэрг у дьлем hатьнэ щощи.

Hэмбез мэ кьри йар у мэ лев бьрьнэ ль сэр лев,
Чэпчэп дьк'ӧтан, йар го: „Щэгэрxwин нэ ль hощи...".

ГӘШГ У СӘЙРАН-

Мач'әк лева йарәм, хwәш мәлһәма дәрдә,
Гәләк бәхтьйарә, йар жь мәр'а мәрдә.

Сиинг бахчә е сева әм бь р'ож у шева,
Т'ьм дьк'әвьи нева бе дәргәһ у п'әрдә.

Дәст бь дәсте йарьи hawир шах у дарьи,
Сәрбәст у һөшйарьи qәт набежи бәрдә.

Ль жор шах у лат'ьи, ль жер тьрһ у к'атьи,
Эм т'әв йәк ләбатьи дь бьи мәда э'рдә.

Hawир рәз у шиньи, дьжмьи мә набиньи,
Ль р'у бawәшиньи бьскен сьйаһ шәрдә.

Шип у ч'әм у авьи, зьнар у бәртавьи,
Эм неч'ир у равьи ль мә дькьи шәрдә.

Әв дәм дәма жинә, рьwе qәде шинә,
Халича р'әнгинә мә хwә бәрда сәрдә.

Дәнге ав у бьлбьл, р'әнге гөл у сөнбьл,
Дь дьл нәһьштьи көл, ма бе хәw у хөрдә.

Hәми куп у дәштьи, т'әв баг' у бөһьштьи,
Сәйрангәһ у гьштьи әв wәлатé к'өрдә.

Бь хwә ле бьменә, бьбһизә, бьбенә,
Hьлма wи бьк'шенә әw мәлһәма дәрдә.

ӘЗ ХШӘШ ДЬЗАНЬМ ВЕ СЬРЕ

Әз чумә нев бахче гӧлан заньм ко мьн бәрдайә р'е,
Гӧhдаре дәнге бьлбьлан әз хшәш дьзаньм ве сьре.

Әв р'әнг у дәнг у авудар, векр'а ль мьн хшәш кьр бьhар,
Аниhә бәр ч'авен мә йар к'әтьмә хәйала демдӧре.

К'әтьмә хәйалан hур у к'ур awьр мә аветьи ль дур,
Нака ль мьн бу шәwq у нур дьлбәр жь бьрще дайә р'е.

Дәрк'әт жь нев бьрще мәши ава ч'әма qәт на хӧши,
Соргӧл жь бәр шәрман wәши әз дамә бәр йәк awьре.

Дәсте мә гьрти Хӧсрьwе Шерин qәде р'әш әбрьwе,
hәйве хwә да бәр we рьwе хwәш дак'әтьи бьийа п'ьре.

Дәстан ишарәт данә hәв h'әта львин әзман у дәв,
Р'оже хwә бәрда hати шәв локса мә р'уйе дьлбәре.

Шәрма рьwе мьн зу рәви мерании дьл т'әв щьви,
Wәк ве шәве дәст нак'әви дәстур вәда лев шәкьре.

Гәh р'ак'әтьи, гәh р'адьбун, h'ьшйар дьбун, wьнда дьбу,
Гәh әм hәбун у гәh нәбун хwәде нәки ко р'ож hьле.

Р'абунә h'е әм дәст бь дәст сунд у гребәндьи мә бәст,
hе ну жь hәв хатьр мә хwәст ле ман ль сәр соза бәре.

Пьшта хwә да мьи у мәши щӧбәр ль ч'авен мьн мәши,
Пел дан Щәгәрхwиh же к'ьши дьжwарә дәрба хәнщәре.

WƏPƏ ЯАРЕ

Wəpə йаре, hьли щаре жь нəч'аре мəкə бас,
Гӧh бьдарə тӧ ль заре жь ньзаре мəкə бас,
Wəpə сəр ве чьл у чаре тӧ жь сесəд у h'əзаре мəкə бас,
Тӧ жь Гӧлзаре гӧле бинə, жь хьаре мəкə бас,
Тӧ п'əйале бьдə йаре, жь хьсаре мəкə бас.

Тӧ к'ərəм кə wəpə бе п'ərдə, дь wəхтe сəhəре,
Дӧр'е насӧфтə бьбаринə жь хwə лев шəкəре,
Бьдə т'əqрир у бəйане бь фəсаhət хəбəре,
Дьле беч'арə жь дəрдан мəхə фькьр у к'одəре,
Дь щьване тӧ жь бьл hале хwə йаре мəкə бас.

Нəхwашьм даг' у бьринен мə дьр'ежьн əлəме,
Щəгəр у дьл həр'ьшандьн жь мə ве рəшг сат'əме,
Гəр нəбиньм тə шəh у п'адишəh у мӧhт'əшəме,
Мə дӧ сəд щəwр у щəфа тенə ль сəр дəрд у хəме,
Wəpə да дьл бьк'əwниьн qə жь аре мəкə бəс.

Мə жь бəр даг' у бьринен хwə нəhьн сəбр у həдан,
Wəpə дилбəр жь бьрине мə бькə бас у бəйан,
Тӧ бь дəсте хwə е назьк бьдə бəр даг' у к'əйан,
Мəбе əй дьл тӧ чьма wəр дьки həр зар у əман,
Тӧ дьзани сəбəбе щан жь мəщаре мəкə бас.

Э'лəм у дəрд у кӧлан кӧштьмə əй зер'к'əмəре,
Ко бь дəсте хwə тə гьрти щəлəwa р'əщдəмəре,
Əй шahe баг'е əвине назьке мьтəбəре,
Дьл жь we чахе дьнали у дьк'ешн к'əсəре,
Мə ль мəйдане бьхwəзə у жь qаре мəкə бас.

Гəло дилбəр тӧ ньзани, жь хwəде нинə pəwa?
Ко дьк'ешн тӧ бь дəсте хwə ль дьл даг' у к'əwa.
Жь əвина тə həр'ьштьм сəр у п'а бадинəwa.
К'ətмə бəнда сəрмьйана сӧршрин у бəдəwa,
Тə Щəгəрхwин wəки Дара кьр, жь Даре мəкə бас.

Әв сәге кӧ мьи бь нане хо хwәди кьр, ĥарә әw,
Тәрбьйр ван р'әнг сәгана заньбә дьжwарә әw.

Ч'ав ль дәсте ĥәр мьровә п'е бь п'е те бәрбь нан,
Дульвинә, сәрнәхwинә ĥәр дәма бе ч'арә әw.

Ле дәма кӧ т'ер дьхwи, қәнщи жь wи дьчи,
Дьжмьне ĥәр кәси дьби, чунки сәге бәдк'арә әw.

Ханәдан у дәwләмәндә әw ко хwинә мә дьхwи,
Дәwләта wи т'әв хәбата дәсте к'ар у сарә әw.

Әв сәра у хан у мане теда нә т'әв ен мәнә,
Дьжмьне нанкорә ĥәр дәм, ĥәмдәме нәйарә әw.

Дәсте к'аркәр wa ль сәр чәрха дирәксонан чьри,
Дәwләмәнд ĥәр шәв дь гәл саз у кәч'ан мәйхwарә әw.

Заньбә әй дәwләмәнд жина сәге ĥар чьл шәвә,
Кӧштйе дәсте шьван у к'аркәр у щотарә әw.

Нә т'әне ирә Щәгәрхwин, ле ĥәми кәс бун шьйар,
Дас у чакуч wa бь дәстьн гази у ĥawарә әw.

Тира тә ль дьл дайә жь зьлфе мәқәси,
Дат'а кӧ дь мьл дайә жь зьлфе мәқәси.

Мьн щан у щәгәр тек ĥольйан, бадиĥәwа,
Дьл кӧштйе тира сәре зьлфе мәқәси.

Дәрд у әләм щәwр у щәфайа ко мә ди,
Пеквә жь мәрәқа сәре зьлфе мәқәси.

Әв э'мре э'зизи ко ĥәми чу бь щәфа,
Текдә жь фьраqа сәре зьлфе мәқәси.

Щарәк тӧ гӧлаве бьр'әшинә сәре бьска,
Дәшта Хәтәне хwәшкә, бь зьлфе мәқәси.

Лак'ьн тӧ ль сәр дем у ĥьнара вәкә диса,
Та-та бькә бьск у сәре зьлфе мәқәси.

Wьнда мәкә, зьлфа мәхә бьн шар у шәда,
Чин-чин бькә щарәк сәре зьлфе мәқәси.

Щарәк бь Щәгәрхwин зу бьдә we лев у чәне,
Т'екәлкә тӧ сәмбела бь зьлфе мәқәси.

ШӘКӘРЛЕВЕ

Әз ль һәмбәр, дост ль һәмбәр,
Awьр вәдан дьл бу дӧ кәр.

Шифрә бь wан, бьрһен хwә дан,
П'ьр' кьр ль дьл жан у к'әдәр.

Әз ль һәмбар доста хwә мам,
Һив бум, ль бәр р'ожа тә мам.

We назька шерин кәлам,
Да мьн бь левен хwә шәкәр.

Qәнд у шәкәр да мьн жь лев,
Да мьн жь бәр'че хwә дӧ сев.

Т'әнһа го мьн, да тә дӧ сев,
Әв баг'чә әй мӧрг'е сәһәр.

Әз чумә баг'е Гөлизар,
Мьн же чьни щотәк һьнар.

Мьнәт жь йар әв йадьгар,
Шеран ль бәр гьртьн чәпәр.

Шер у пьлинг дан бәр чәне,
We назьке шерин к'әне.

Йани дӧ сев да мьн, т'әне,
Ле бумә бәг'чәван ль бәр.

Бум бәг'чәване wи р'әзи,
Шәһпә ль сәр мьн бун кәзи.

Мьн соргӧләк т'әнһа дьзи,
Wан дьл жь мьн гьртьн дь бәр.

Wан дьл бьрьи, чум пеши шаһ,
We хӧсрьwа зер'ин кӧлаһ,

Да бәрсьва мьн бе гӧһаһ,
Го, дьл бь гӧл һат сәр бь сәр.

Пьшти мә дьл дайе бь гӧл,
Тир данә нев мелак у дьл.

Зьнар у к'әмбәр данә мьл,
Синг бәг'чәйа т'әв сор у зәр.

Синг бәг'чәйа Иран у Фьрс,
Иан шәнәта Зьнар у Хӧрс.

Әз чумә нев, бе тьрс у пьрс,
Пьшкож у т'ьлйан кьрнә шәр'.

Әw пьшкьwен зер'ин сәдәф,
Гьртьн ль синге сәф бь сәф,

Р'әнге сьпа һе Хан-шәрәф,
Гьртьн ль дор т'әхте Qәщәр.

Wәк бәхтьйан, wәк гӧрдьлан,
Мәрт'ал у шур дан сәр мьлан.

Һатьн ль бәр мьн р'ьм кьлаи,
Т'алан кьрьи щан у щәгәр.

Щан у щәгәр дан бәр р'ьма,
Бьск у кәзи hатьн сәма.

Аләм жь hьш чу, кәс нә ма,
Гава кӧ дилбәр hатә дәр.

Әw дилбәра qамәт жь шох,
Сәд к'әйбәр у сәд тир у дох.

Бәрданә дьл сәд ах у ох,
Дьл ма бь налин у к'әсәр.

Налин жь дьл чунә фәләк,
Г'әмгин кьрьн щьн у мәләк.

Ве зальме кӧштьн гәләк,
Wәк мьн Щәгәрхwин бе мәфәр.

Сәд т'ьф ль we п'әрдә тә би,
Кӧ дайә бәр халеп дь qәр,
Дина ль пьшта п'әрдә би,
П'әйда дьки эш у к'әдәр,
П'әрде жь бәр деман hьлин,
Зу дәрк'әвә wәр ви мьли,
Бьрhен дь р'әш, деме гӧли,
Wәк р'ож у hәйван бинә дәр,
Әв сәатәк әз hатьмә,
Әз бәидә е лӧт'фа тә мә,
Дьл гьртьйе зьлфа тә мә,
Нач'арә мамә бе мәфәр.
П'әрде hьлин, зӧлфа шәкә,
Бьскан ль бәр деман вәкә,
Дәргәh ль wан шеран вәкә,
Р'ом у h'әбәш да бенә сәр.
Щәнге бькьн Р'ом у h'әбәш,
Демен сьпи, бьскен дь р'әш,
Дьнйа жь бәр бьhна тә хwәш,
Дәшта Хәтән, мьлк'е т'әт'әр,
Гава мә әw гӧл бин кьрьн,
Сәд кӧл дь дьлда шин кьрьн,
Щан у щәгәр т'әв хwин кьрьн,
We пергьза йәкта у тәр.

Эз кэч'а к'ӧрд ну гьhамэ, т'ьм дьхwэзьм пешвэчун,
Доз у дахwаза мэ hэрдэм т'ащ у ала сэрхwэбун.

Т'ьм дьве кӧ эм бьхwеньн да нэменьн жар у дил,
Мьн нэ ма эди дьветьн эв хэйал у qал у qил.

Паqьжи к'аре мэйэ, сэйдайе hӧндӧр' hэр эмьн,
Дайька Гӧндэрз у Р'ӧстэм к'ӧрд н'эрэстьн дьлг'эмьн.

Эз жь хэw р'абумэ сэрхwэ, эв дэма к'ар у хэбат,
Т'ьм ль сэр ола Щэгэрхwин щанфидамэ бо wэлат.

Њэй Ч'ич'эк, Ч'ич'эк, ч'ич'эк шин бу ль ч'эме Qьрдилэк,
Мьн р'амисанэк же хwэст к'эй у awьр чун дилэк.

Ч'ич'эк ль баг'ан мэши, сортӧл жь шэрман wошн,
Гапа ч'аве мьн ле к'эт дэрд у кӧлем бун хwэши.

Ч'ич'эк чуйэ сэр ч'эма, шаhи дабу бэр хэма.
Бьлбьл ль qануне хьст даран ле гьртьн сэма.

Ч'ич'эк чуйэ нав шени, Ч'ич'эк ч'ич'экан тени,
Ч'аве хорта т'эв ле бу, ч'ич'экан бо мьн шени.

Ч'ич'эк, ч'ич'эк бь дэстан, эм ль hэмбэр р'awэстан,
Дэрде ч'ич'эк дь гьран бу, да сэр дэрде К'ӧрдьстан.

Ч'ич'эк, ч'ич'эк шин кьрьи, эм пе hар у дин кьрьи,
Не эз h'ьвдэ сали бум, we эз Щэгэрхwин кьрьм.

Њэй Ч'ич'эк, Ч'ич'эк, ч'ич'эк шин бу ль ч'эме Qьрдилэк,
Мьн р'амисанэк же хwэст, к'эн у awьр чун дилэк.

Әз жь хәw р'абум, гӧлфьрошәк дн,
П'ьр' гәлә̄к ша бум, гӧл бь дьл дьди.
Гӧл бь дьл дьди.

Һәбу мә йә̄к дьл, т'әв жан у кӧл бу,
Нә бумә бawәр, гӧл бь дьл бьди,
Гӧл бь дьл бьди.

Базар мә кьр го, сәр бь сәр надьм,
Э, гӧлп'әрә̄ст бн, щан у дьл дьди,
Щан у дьл дьди.

Мьн го к'н дьди, щан у дьл бь гӧл,
Го әв базар'э, дьл бь кӧл дьди,
Дьл бь кӧл дьди.

Мьн щан у дьл дан, дьл кьрьйә qер'ин,
Го һо Щәгәрхwин, дьл бь, гӧл дьди,
Дьл бь гӧл дьди.

Пар зани гӧлп'әрә̄стьм, баqе гӧла да дә̄стьм,
Бадә жь дә̄ст нә ношин, аһ ма чьма сәрмә̄стьм,
Мә̄стьм жь дә̄ст we дине, аһ кӧштьм, аһ кӧштьм,
Аһ кӧштьм шерине...

Бь дьлхwәши, бь йари йаре да мьн дьйари,
Нә п'әрдә һьшт, нә чари сәрхwәш кьрьм нәч'ари,
Сәрхwәш кьрьм we дине, аһ кӧштьм, аһ кӧштьм,
Аһ кӧштьм шерине...

Мач'ә̄к жь лев шерине мьрйан тени сәр жине,
Гофт у к'ән у лаqьрди дькьн бьһар һавине,
Дьнйа мә да мьзгине, аһ кӧштьм, аһ кӧштьм,
Аһ кӧштьм шерине...

КОНЕ Р'ЭШ

Коне р'эш бь пьшкож у р'эwакэ у чит,
Бь пешмал у п'эрдэ у п'аргон у шерит.

Дь бында чэwал у тэжбэр у кӧлав у пьвин,
Бь пэз у дэвэ у hестьр у дэwар у мэhин.

Кэбани сьбеда р'адьби п'ьр чэлэнгэ, бе хэw,
Сеп'ьйе ль дар датене у ль дар дьхи мэшка дэw.

Бь дэст навкьл у дӧ дэwлэбьн у дь бьнр'а мэхмэр
Мэст дьби дэw у бь сэр дьк'эви ивьшке зэр.

Ивьшке хwэ хwе дьки у танежи бьне hиз,
Ль wэлате жери hизэ, ль wэлате жорп диз.

Сьвька hьндьру кэч'э, йан букэ йахуд қэрwаш,
Бэиьк бь дэста у туре р'энги ль паш.

К'ом дьки қӧнщьк у сьтурьк у сэргин,
Малхо р'уньштьйэ Ч'эко, Эрзэндэ у Гӧргин.

Пэз те сэр дана у бериван дьчьи дэр,
Шьван пэз дьки к'ом у сэрбери ль бэр.

Шир дьдошьи у вэдьгэр'ьн щьваньк у пир,
Код бь дэста у ль нав пьште э'йаршир.

Эвари агьр у пети гэш дьби ль нав конан,
Wэк чьрах у локс йан стереп ль эзман.

Р'эвщбэр у малхо бь т'ьввингьи, бь қир'-қир' у гьз гьз,
Тэрше хwэ дьпарезьи жь дьжмьи у гӧр у дьз.

Чэнд р'ожан ль wape хwэ дьменьи эw к'очэр,
Бэр дьки hестьр у бэргир у hӧштьр у к'эр.

Бь ьр' у зьр' дэнг жь wан те гэh бь шеhин у к'алин,
К'оч'ор дьчьи, сьwарьи, хорт у кал у кэч'ен чарин.

Wэрдэзи т'ьм дьчьи дьгэр'ьи ль wаран,
Дэнге пэз те, к'элина бэрха у wарина каран.

Коча датеньи шарита вэдьр'эшеньи паш у пеш р'ьид,
Ль пьшт hэв р'ез дькьи wэк, бажар у гӧнд.

Мек'ӧт р'адьби сэр сэре сьиг у дь бьи рэпewанд,
П'эз дьчьи п'есир у бэни у қбфлык у базьи у зэнд.

Дьч'ереньи кӧлнлк у hошьб у гьhайе р'энг-р'энг,
Ль wан дьборьи сал у дэм у гав у чах у бэнг.

Бь шади у дьлхwэши дьменьи бе к'эсэр у бе шин,
Ль щьhан т'эмаша пакьи эй сайдайе Щэгэрхwин.

СЕВЕ

Дь баг'е жине севэк гьһайэ, севэк гьһайэ,
аһ, шерин у талэ,
Жь шэфq у вине сэбрьм нэ майэ, сэбрьм нэмайэ,
аһ, һ'ьшьм ль балэ,
Дэстьм дьреж кьр сэр шах у кате, сэр шах у кате,
аһ, бь зор мэ ани,
Эв сев ль сэр мьи гэлэк бьһа те, гэлэк бьһа те,
аһ, кэс пе ньзани,
Эв сев чь севэ, нэ wэк т'ö сева, нэ wэк т'ö сева,
аһ, нэ тьрш у хавэ.
Бь зор мэ ани гьһандэ лева, гьһандэ лева,
аһ, чь шэwq у тавэ,
Шерин шэкьр бу, чьqаси хwэш бу, чьqаси хwэш бу,
аһ, дьле мэ дагьрт,
Хwэши гьһа дьл, дьл пе нэхwэш бу, дьл пе нэхwэш бу,
аһ, жь бэр мэ т'а гьрт.
Гэзэк мэ же да we дьл жь мьи бьр, we дьл жь мьи бьр,
аһ, эз мамэ бе дьл.
Жь сэр һ'эта п'е т'эв жан у кöл кьр, т'эв жан у кöл кьр,
аһ, эз бумэ бьлбьл.
Р'энге тэ севе дагьрти ч'авем, дагьрти ч'авем,
аһ, һэр дэм хöйайэ.
Иди нькарьм жь гöһ хwэ бавем, жь гöһ хwэ бавем,
аһ, дэрд у бэлайэ.
Шерин нэди мьи р'энге тэ дилбэр, р'энге тэ дилбэр,
аһ, чэнди щьwани,

Ль чь дьнер'ьм тö те ль һэмбэр, тö те ль һэмбэр,
аһ, ханьм тö щани.
Достен тэ п'ьр' бун, һawир хэбатэ, һawир хэбатэ,
аһ, цер'ин у налин,
Кэс дьл wэки мьи арзан нэда тэ, арзан нэда тэ,
аһ, лэw бум щэгэрхwин,
Байе жь бьска тэ эз р'эвандьм, тэ эз р'эвандьм,
аһ, р'энге кэлэмпэр,
Дэрйа эвине бь хwэ гьһандьм, бь хwэ гьһандьм,
аһ, эз же нэчум дэр,
Дэрйа эвина тэ бе п'эравэ, тэ бе п'эравэ,
аһ, р'энге хэйалэ,
Заньм чь к'урэ ноq бумэ наве, ноq бумэ наве,
аһ, ма эв чь һалэ.
Эв р'е чьqаси дьжwар у дурэ, дьжwар у дурэ,
аһ, р'ewи чь шерэ,
Гэриас эwэ, кö тер'а бьбурэ, тер'э бьбурэ,
аһ, чь жьи, чь мерэ.
Баг'че тö теда щанам кöдэр би, щанам кöдэр би,
аһ, чьqаси п'ьр' хwэш,
Dewe Сьпи т'ьм newан ль бэр би, newан ль бэр би,
аһ, чьнэ р'эш у п'эш?
Нэчи бьхwази сэрбэст тэ бени, сэрбэст тэ бени,
аһ, дьве хwэ бьгри,
Наби кö dewан ль ре нэбени, ль ре нэбени,
аһ, дьби кö бьмри.
Э, кö эвина севе к'эти дьл, севе к'эти дьл,
аһ, дьве нэ пьрси,
Сев пайе дэстан бе дэрд у бе кöл, бе дэрд у бе кöл,
аһ, дьве нэтьрси,
Тэһли нэбени хорте эвиндар, хорте эвиндар,
аһ, нахwи тö шерин,
П'ьр' кэс дь ве р'е дьл бун бьриндар, дьл бун бьриндар,
аһ, бунэ щэгэрхwин.

Йар кӧ нә меване тә би, ма те бь мьзгине чьки?
Дайэ нә р'езане тә би, ма те бь дурбине чьки?

Щарәк ль щәм тә р'унәни, шәкәр нәхи нав ви к'әни,
Бе гори у бе әзбәни, ма те бь шерине чьки?

Йар wәк кәвока хwәш кәди сәрбәст у бе шәрм у фәди,
Хwә ль п'әнщара ишке нәди, ма те бь we дине чьки?

Ћ'әтта дь ишке wәрнәби, дьл wәк бьйоке зор нәби,
Wәк Мәм әвинп'әрwәр нәби, ма те бь we Зине чьки?

Шәкәр шькина ч'ав бь кьл, йәк awьр'е навежә дьл,
Г'ӧл же нәбарьн мьл бь мьл, ма те бь нерине чьки?

Йар кӧ бь мода кәви нәйе, п'але нәди сәр маәйе,
Хwәш-хwәш нәйе дәнге мәйе, ма те бь шерине чьки?

Бе зер' у зор у шанс у йар, бе ав у ч'ам у гӧльзар,
Бе хӧрти у бе соз у к'ар, ма те бь ве жине чьки?

Т'а wәк Щәгәрхwин дин нәби, әвьи дь дьлда шин нәби,
Тәћли бь тә шерин нәби, ма те бь занине чьки?

П'әрие да мә сәрәк, ћати бьмәш,
Шәвәр'әш бу бь мә хwәш кьр шәвәр'әш,

Дамә дәсте хwә мәсићайе к'әни,
Ль мә хwәш кьр щәгәре садә нәхwәш.

We кӧ тирәк жь кәванан дьwәшанд,
Мә бьрине хwә жьмартьи сәд у шәш.

Ма гәло хwәш дьбьтьи даг' у бьрин,
К'е хwәши ди, т'а ћәбьи хоб у к'әләш,

Жь әвина тә дьнальм шәв у р'ож,
Нә т'әне к'ӧрд у э'рәб, чин у ћ'әбәш.

Гәр Щәгәрхwин wәки Р'östәм нә бьwа,
Дь әвина тәда нә дьма wә бь лаш.

НАВНИША НАВА

Абдул Waһаб Нури 5
Адиб Муаwад 6
Али Щәладет 24 (бьнһер'ә Али Щәладет Бәдьрхан)
Асийа 10, 11
Аһ'мәде Хани 21, 29

Бәйар 109
Бәшир Һ'әсән 19
Бекәс 5, 49, 114
Бьрһо 140

Герсен А. И., 74
Горан 5
Гӧлзар 154, 158
Гӧргин 166
Гӧһдәрз 80, 114, 115, 125, 134, 140, 141, 162

Даллас 71, 72 (бьнһер'ә Щон Фостер Даллес)
Дара 155
Даwьд 145
Деwе Сьпи 115
Додо 15
Дьлдар 5
Дьлзар 5

Әднан Мәндәрис 46
Әздин Шер 129
Әрг'әваня 127
Әрзәнд 166
Әсқәров Ш. 6
Әһрәман 34, 64, 103

Ә'вдале Зәйне 31
Ә'вдьлqадьре шех жь Неһри 63
Ә'йшан 10
Ә'ли К'әмал Бапир 5
Ә'ло 13

Заһьди 47
Зәндәwьст 126
Зин (Зине) 148, 170

Ибраһим Аһ'мәд (Брае Аһ'мәд) 5
Ибраһим Бук'ри 8
Изет Ә'бдул Ә'зиз 60, 61, 87, 95, 96
Исмәт 47

Йәздан 25, 57, 64

Камуран Али Бәдьрхан 8
Кавам-Эс-Салт'ане 58, 59
Кежун Б. 84, 85
Корсун А. 6
К'аwә 129
К'әмал Фәwзи 63

Ленин В. И. 38, 74, 75, 76, 77
Ли-Син-Ман 69

Марк'с 76, 77
Мани 126
Мәг'ол 33
Мәздәк (Мәздьк) 28, 126
Мәләе Щьзири 21
Мәлә К'ерим Р'абат'и 5
Мәллә Фәт'ьлләһ 12
Мәм у Зин 21
Мәм 148 170
Мәһ'мәд Мәһ'муд 60, 61, 87, 95, 96
Мәһ'мәд Qази 58, 87, 95
Мәwләwи 90, 96, 98
Мьстәфә Барзани 22, 59, 60, 87, 94
Мьстәфә Хошнав 60, 61, 87, 95

Никитин В. 9
Нури Сәид 22, 27, 59, 60, 71
Нури шейх Сальһ' 5

Осман Сәбри 5, 44, 17, 22, 24

Пирәмерд 5, 49
Пол Р'обсон 71, 72, 73, 74, 88

П'әри 61, 62
П'әршәнг 61, 62
П'оте 15

Р'обсон 72 (бьнһер'ә Пол Р'обсон)
Р'остәми Зал (Р'ьстәм, Р'ӧстәм) 24, 28, 57, 62, 80, 111—115, 117, 124—129, 131, 140, 141, 143, 162, 164, 171, 173
Р'уденко М. 6

Салаһеддине Әйуби (Сьлаһеддин, Сьлаһеддине к'ӧрд, Сьлаһ') 28, 65, 87, 95, 114, 115 124, 126
Сальһ' бәге Һипе 63
Сани 29
Сәдр Qази 58
Сәид 56, 112 (бьнһер'ә Шех Сәид)
Сәид 109 (бьнһер'ә Нури Сәид)
Сәид Qази 58
Сәйдо 140
Сәмәндов 125
Соро 35, 36
Ськәндәр 143
Сьлеман (п'ехәмбәр) 142, 143, 144
Труман (Тьроман) 59, 125

Т'ома Буа 8, 9

Усьф Зьйа 63

Фате 35, 37
Фәндо 33, 102
Фәрзәнд 140
Фәрһәд 124
Фуад бәг 63

Хальт бәг 63
Хальт бей 56
Хани 21, 114, 126 (бьнһер'ә Аһ'мәде Хани)
Хан-Шәрәф 159
Хейрулла Ә'бдул К'ерим 60, 61, 87, 95, 96
Хәлил 10, 11
Хошнав 61 (бьнһер'ә Мьстәфә Хошнав)
Хӧсро 57
Хӧсрьw 152

Һащи 114 (бьнһер'ә Һащи Qадьр К'ойи)
Һащи Әхти 63
Һащи Qадьр 29, 49, 126 (бьнһер'ә Һащи Qадьр К'ойи)
Һащи Qадьр К'ойи 90, 96, 98
Һетлер 76
Һәжар 5, 114
Һӧрмьз (Һьрмьз) 28, 34, 101, 126
Һӧрмьзгаһ 64

Һ'әсән 10
Һ'әсән Һ'ьшйар 24, 25, 78
Һ'ӧсейин Әмин 24, 25, 26
Һ'ьшйар 39 (бьнһер'ә Һ'әсән Һ'ьшйар)
Ч'әко 164
Ч'ич'әк 163

Чопин 80
Чорчьл 125

Щәладет Али Бәдьрхан 12, 13, 14

Щалал Бэйар 71
Шон Фостер Даллес 71
Щэзэри 21 (быиӀэр'э Мэлэе Щэмри)

Шварконф 58
Шергоь 124
Шерин 61, 62, 152
Шехе Хани 126 (быиӀэр'э Ал'мадае Хани)
Шех Мэh'муд 74
Шехмус 10—13, 82, 91
Шех Обейдуллаh 63
Шех Р'эза Т'элэбани 90, 96
Шех Сэид 13, 41, 56, 57, 58 63, 83, 86, 87, 92, 95, 140
Шашекал 7

Ь'бейдуллаh 12
Ь'hсан Нури 54, 140

Qади Мьh'эмэд 58, 59, 95 (быиӀэр'э Мэh'мэд Qази)
Qадри Щан 5, 21, 24
Qази 56, 112 (быиӀэр'э Мэh'мэд Qази)
Qанате К'ёрдо (Курдоев К. К.) 9
Qасо 57

НАВНИША
МЬЛЭТА, QЭБИЛА, ЩИWАРА, БАЖАРА У WЭЛАТА

Агри 65 (быиӀэр'э Арарат)
Адырбещан 8, 58
Адырбещана Иране 8
Алманна фашистие 21, 58, 68, 75
Алманна Федератив 44
Алманна hитлерие 68
Амэд (Амед) 64, 65
Америка 38, 47, 58, 69, 71, 72
Америка Латинне 22
Амуд 11, 19, 39
Англйа 38, 46, 47, 58, 74
Арарат (Эрарат) 32, 63, 123
Асна 22, 73
Африка 22

Байозид 141
Бак'у 6
Балэан 73
Бейрут' 8
Бенг'ал 47
Бер'лин 68, 88, 96
Баг'да 27, 60
Барзан 65
Бехт 65, 146

Вйетнам 70, 71

Гор 30, 99
Горан 64

Дерсьм 56, 65
Дэшта Хатэае 157, 161
Диарбак'ыр 56
Дьйан-Бьйан-Фу 70, 71, 96
Дьмйат 124
Дьщла 58

Еэди 89

Эька 124
Эк'рад 49 (быиӀэр'э к'ёрд)
Элман 73
Элэви 89
Эрзэрум 141
Эрмэн 76
Эскэре Советие (Эскэре Сор, Лэшкэре Сор) 51, 57, 58, 75, 76, 77

Э'рэб 47, 49, 68, 124, 171
Э'рэбе заиг 72

Заб 57, 58
Заза 29, 57, 127
Зэмзэм 30, 31, 84
Зардэшт 28, 126
Зьнар у Хёрс 159

Иран 5, 8, 22, 47, 58, 59, 78, 87, 94, 120, 127, 159
Ирэд 5, 6, 8, 15, 22, 27, 58, 59, 74, 78, 87, 94, 120

Европа 22, 45, 52, 73

Камиран 126
Кәрәк 115, 124
Кәсрәwан 126
Кореа Демократие 69, 70, 88, 95, 96

К'ерманша 141
К'әwсәр 31
К'ӧрд 5, 6, 8, 11—15, 18—22, 25—34, 37—44, 46—67, 69—75, 77—83, 84—88, 90—94, 96, 99—100, 102, 103, 114, 115, 121, 123—125, 129, 136, 137, 140, 149, 146, 151, 162, 171
К'ӧрдьстан 5, 12—14, 19, 22, 26, 28—34, 37, 39, 43, 46, 47, 52, 54—56, 59, 60—63, 65—67, 70, 72, 73, 74, 77, 82—85, 87, 91, 92—94, 101, 102, 111—113, 123, 140, 141, 145, 146, 163
К'ӧрдьстана Иране 12—14, 22, 58, 59 (бьиhер'ә К'ӧрдьстана Иранейә Демократие)
К'ӧрдьстана Иранейә Демократие 58
К'ӧрдьстана Ираqе 13, 14, 22, 23, 59, 78
К'ӧрдьстана Сириае 22, 23, 78
К'ӧрдьстана Т'урк'нае 13, 56, 78

Лаз 46
Лаләш 127
Лаhищан 12
Либанан 6, 7, 8, 69, 89, 96
Лондон 47, 74
Лор 127, 146
Лоран 29, 30, 64, 99, 127, 146

Мад (Мәд) 115, 124
Мамәш 61
Маназкерт 56
Мекка 84
Меhабад (Мәhабад) 58, 124
Мәг'риб 120
Мәрwан 65
Мәрдин 82, 91
Москва (Моско) 73, 74

Муш 126
Мьсьр 120

Найри 115, 124
Нйу-Йорк' 74
Нуроз 147

Орал 134

Ордьн 120

Пакистан 46, 47, 95
Партиа К'ӧрдьстанейә Демократие 75, 87

П'ек'әнд 10

Р'еволйусиа Октйабре Сосиалистиейә мәзьн (инqлаба сор) 75, 76
Р'еспубликa К'ӧрдьстанейә Демократие 22, 58, 87
Р'ом 11, 14, 161 (бьиhер'ә Т'урк'иа)
Р'оми 39

Сасун 32, 65, 123
Сәйwан 65
Сәфин 65
Сәwра Октйабр 71
Сирия (Сурия) 5—8, 13, 15, 18, 24, 78, 89, 96
Сити 115
Собар 115, 124
Совит 45 (бьиhер'ә Т'фаqә Советие)
Сордаш 124
Сури 119
Сьнегал 119

Т'әт'әр 52, 161
Т'одәйе Иран 47
Г'ор 65
Т'урк'иа (Т'ьрк'иа) 6—8, 18, 46, 56, 63, 70, 74, 78, 82, 83, 91, 92, 94, 95
Т'ьрк' 18, 41, 46, 47, 49, 57, 63, 70, 73, 124, 127

Т'ьлшир 12
Т'фаqә Советие 21, 44, 45, 73, 75, 76

Ур'ьс (Урус) 6, 9, 74, 110
Ур'ьсет 75

Фарс 49
Фарьс 124, 159
Фашисте алман 44, 58
Фәләстин 143
Фәрат 25, 57, 117, 118
Франк 89
Франсиа 56, 70
Франсьз 8, 70
Фьрс 159

Хачи'арез 65
Харпут 56
Хәлат 25
Хозат 56
Хӧрс 159

Һәблер 126
Һәйат 31
Һәләкә 57
Һәлфа Әтләси 6, 44
Һәмрин 65
Һәсар 10, 11, 82, 91
Һәтти 115, 124
Һәwри 124
Һьид 35, 68, 73

Һ'әбаш 68, 161, 171
Һ'әләб 39, 41

Чалдеран 124
Чин 68, 73, 110, 171
Чинмәчин 74
Чин-чин 73

Ч'еләк 13
Ч'әло 13

Щәhнәм 13
Щуд 29, 126
Щьбрал 63
Щәәир 7, 30, 89, 99
Шам 20, 21, 29

Шарәзур 141
Шах 126
Штатед Америкаейә Йәкбуйи (ШАЙ) 45, 46, 70, 71
Шәhрәзор 30, 99
Шьнгал 65

Qамьшли 7, 8, 89, 96
Qәщәр 52, 159
Qор 70 (бьиhер'ә Кореа)
Qьрдиләк 163

Wан 126
Wашингтон 47
Wәлате Советие 6, 67

ХӘБӘРНӘ'МА ХӘБӘРЕ НӘЧАС

А *йа*

Абру 1) авр'уа харыңе, авр'уа аве; 2) шэрм, э'йб

Абыд чул, йесир

Абыдар хwэдедайи, щьпати

Авани авайи, хани

Агаћ 1) мэрие заиэ, мэрие аqьл; 2) мэрие гӧйдар, мьлук

Аавдиң'эрэст азайиңh'ьэ, мэрие кӧ жь азайе h'ьэдькэ

Айа 1) ижар; 2) лс

Аљьм дьиңйа

Аљьм аљьм, заиэ

Аман йэwэр, гази

Ар агьр

Асман э'зман

Ах хwэли

Ахбр т'эwхлахаиэ, т'эwьлхаиэ, т'эwлэ

Аһайгдар (аһэнгдар) дэнге хwэш, дэнге ширьи, дэнге назык

Ащур щбһер', мешоке кае, кӧ ль сгбс h'эйwиңада дарда дькьи

Ат'эщ агьр

Аwаз дэнг

Awьр (awьру) авьр', авьр' дани, чахе хьраб мэрпа дьиңер'ьи

Бадо (бадо) 1) щур'е тьрийа, тьри; 2) к'ас, щур'е т'аса

Балафьр' бэлафьр', фьр'ьиңа, тайарэ

Бангер' 1) хwэйе банке; 2) дэwлэмэнд

Банги гази

Бандав 1) сэре ч'ие; 2) т'эпэ

Бани блыд, qэwат; сэмае баш—бае qэwат; 2) э'зман

Бэwэшиньи (бэwэшандьи) дэшшиньи

Бегэмэ мэрие хэриб, мэрие жь щиқи дьие hати, мэрие пэ жь щи

Бедэсэлэт'и 1) бедэwат, бешьит, бет'аqэт; 2) дӧдьяти

Бемьрес жь h'ьш к'эти, беh'ьш

Бет'ьр дьи

Бехэлат бехер, бекер

Бехэмбэр бедэwат, пэ хwэ гьрти

Беһеви бесэбьр

Бещэwдэи бензьиданн

Беш бе эщ

Бэгчи 1) к'алэмчэ, лалэ, qэйд, чидар; 2) qэwэз

Бол хьраб, п'ис

Бодго хьрабго, мэрие кӧ хьраб хабер дьдэ

Бодк'ар мэрие хwэйе шӧхӧле п'ис, шӧхӧле хьраб

Бойан п'ешандан, ншандан

Бокьк лэгэлэг

Бол бэр, бала хwэ, бэре хwэ, сьфэте хwэ

Бьйшт бьйӧшт

Бьченьи бьчьиьи

Бьшьжи бьшкен

Бьэшпьи (фэштандьи) дэст же бьк'шиньи, дэш же бэрдьи

Бьфэwьтеньи (фэwтандьи) qэwьтандьи, шэwьтандьи, бьшэwьтиньи

Бьwэи бьбии

Вена ве, we

Вельwэшанд дадьwэшанд, дэwдьшанд

Вэwэла (вэwэландьи) hэдк'ешпа, hьлмьшт

Вэwэранд 1) тэwэранд, весанд; 2) бьр'и, доңге хwэ вэwэранд—доңге хwэ бьр'и

Вэwэшандьи ледан, дехьстьи

Вина бина, мина

Волдэл нулжин, агьр алава кӧ жь бьи э'рде дьдо дэр

Газьидэ газьи

Гамбог'э 1) гӧрех; 2) qэwат

Гэвэр сэрдот, дот

Гэльэандьи qвр'ьэ'ндьи

Гал щэм, бал

Ганщ лэу, щаһьл, щьһ'ел

Гар hэгэр, hэрге, эгар

Гард 1) мэрие хwэйе қӧлька блыд; 2) к'ббар, сэнг

Гардэңхwар стӧхар, сарбэржер

Гардэпщэсти стӧщэсти

Гардун 1) э'рше э'зман; 2) блзи, йазна марьв

Гэонас мерхас, э'тит, мэшур, э'йан

Гар'айа гар'ьайэ

Гэһ hэрге, эгар

Гаһан гьниитьи

Гэшт гэр', сайрангэ, р'ewити, сафэр

Гэwбар щэwаһэр, дӧр'

Гиан э'мэр, р'ӧһ'

Гирандьи гирни, гӧһер'ьандьи, гӧһартьи

Гоги 1) гэри бун; 2) wэкэ hэк бун, мина hэк бун

Гэр'и гэр', гэр'а мьрпа

Гофт гот

Гӏэлп'эрэст мэрие кӏэ жьгӏола
Ӏ'ъэдкэ
Гомгӏомэ гьмэ-гьм. гӏэр'э-гӏэр',
данге зиз у блынд
Гӏэрд -гонал, чомах, зог'ал
Гӏэрдыл дьлсоти, дьлсожи бэр-
хжэ кӏэтын
Гӏэр'и буи 1) Ӏ'ар буи; 2) гӏэ-
р'и буи (иэхжэши)
Гофтуго 1) хэбэрдан; 2) дьса
Гӏэндэрз ма'ина мэрие мерхас;
э'гит
Гьди мэрьве хьраб, мэрьве бе-
дэлэр
Гьэ-гьэ хӏшэхӏшэ аве, баране,
хьшэхьша гибер'а дьбежьи
Гьребэнд 1) созе хжэ йак кьы-
рьи; 2) к'эмбэр, гьре, шьрит,
дэйт'ан грефут лехьстыи
Гьпа 1) гидэ; 2) гьништ
Гьйам гьништым
Гьйанд гинанд
Гьиеи (гьиентын) гьништын
Гьш гьшк, т'эв, Ӏ'эми, Ӏ'эму,
т'эвда
Гьшт гэр', сайран

Г'ар лаз, лаэ-баз, зу
Г'эйри 1) хенжь, хенжи; 2) йэ-
кэ дьи; башдэ
Г'эмгии бек'еф, мэлул
Г'эжс бь фэ'мдарна шмаэ'те
эж мэлэже э'змана, йе кӏ
тен сэр мыле мэрьва датиныи
у жана жь тэнгасие хьлас
дькыи
Г'ерат хирэт, намус
Г'ёрбат хэриби, цёрбэти

Да кэ, кӏ, жэкӏ, жэки, Ӏ'этэ,
Ӏ'атани
Дабэрьзын дабэрьзандьи, Ӏьл-
п'эр'и мэрна буи, цадольсан-
дьи, бь дьзи эриш кьрьи,
Ӏ'ощум кьрьи, Ӏатьна бь
хёртани
Дав дэв
Давык 1) т'ор'а кӏ ма'сийа,
кэжа, тэйра пе дытрьи; 2)
шкэвт
Дайийэ дайэ
Дан дэхл у дан
Данына данина
Данир пирык, дайка пир
Дахевэ, Ӏ'эйф, фэдэт
Дахжвэз хжэстьи, хжэстэк,
нет, доз
Дажыйа (дажийа) к'ётасна,
ахьрна
Демдёр' сэрт'э'вс мина дёр',
бодэж
Дер дар
Дэвч'ьр'ен дэвдэлыии, дэвдэ-
лыштн
Дэг'ьл (дэхьл) 1) гэным; 2)
эк'ьи
Дэй денг
Дям wэхт, заман
Дэрйа бэ'ра мэзьи, океан
Дажыйа р'е кётабуна р'е, к'и-
дэре кё р'е к'ёта дьбэ
Дэж-дар гар'ок, тыште кё
т'ым шики дьзькр'э
Дилан говэнд мер, жьи, зар'
т'эв дэсте Ӏэв гьрти дьлы-
зьи, дьр'эдьсьи
Дилэж Ӏиви кьрьи, р'эща кь-
рьи, т'эжэдэ кьрьи
Динар нане и'эре Ираде, Ор-
дон у Йугославиедэ
Дож (дожэ) 1) щэ'ньма; 2)
нэ'с, нэхерхас
Доз 1) Дэ'w; 2) арманщ,
хжэстьи
Дозэк'ар дэ'жак'ар, мэрие кё
дэ'we, дозе дькэ
Дотмам диза апе, кьч'а мам
Дох 1) мина р'ьмейэ, ле Ӏьнэки
р'ьме кьнтьрэ, кёрттырэ; 2)
поч'а т'ашие
Дохт диз, кэч'
Дёгёрд дэwат, дальм, гьран
Дуа паше, пштьр
Дьборьи дьчьи, дьмэшьи, дь-
бьЫёрьи
Дьгьие дьгьИижэ
Дьжун 1) щьвиие п'ис, хэбэре
п'ис, ч'ер'; 2) эшандьи, к'б-
тан
Дьжwар чэтьи, туж, гьран
Дьйар 1) пешч'ав, хуйа; 2)
мал, хани, хану

Дьйари Ӏэдам, п'ешк'еш
Дьйинат динй'эрэстьи, динй'э-
байдьи
Дьлг'ам мэлул, г'эмгии, бе-
к'еф, залил
Дьлжар дьлг'ам, бек'ас, мэлул
Дьлсада дьдэвщ, дьлп'ак,
дьлпэдьж
Дьлшали дьлхоши, дьлк'ефи,
шан
Дьраси дький
Дьшькандьи дьшкенандьи
Дьwэшанд дэwшанд

Эриш (эришкьэьи) Ӏ'ьщум,
Ӏирьи
Эсир Ӏесир

Е йе
Ельм ёлм

Ёбиа ёуд, ёбд, Ӏесир, дял, бэии
Ёбрьw бер'умэт, бёдэдр, бёди-
мэт
Ёвдас ёдас, awдас, ёдас
Ёдалэт Ӏэди, р'асти, дьрусти
Ёждар 1) ашдаИа, эждаИа; 2)
ньльиг
Ёзэб чэтиан, заИ'мэт, Ӏэ ошии
Ёзэр (ёзэрэ) мэрие кё дькэ
ай у зар
Ёзёэди аз гори, аз хёлам, аз
цёрбан
Ёйwэи 1) к'ошк, сэрэ; 2) бал-
кон, шушэбэнд; 3) щие кё
даиаха цёбуд дькын
Ёк'рад к'ёрд (щмаэ'та к'ёрд)
Ёмбур 1) к'элнатан; 2) вилке
сет'ьли йаи йе ч'арт'ьли
Ёрх ёрд, ёрда аве, сонгэрэ,
сонг; 2) ёрд, ярка хапна
Ёсаф 1) йазых, Ӏ'ейф; 2) шэрм,
э'Ӏёб
Ёсйад бэглар, сарои
Ёстол фьлота эскарие йа сэр
бэ'ре
Ёфрит Ӏюри-п'эри
Ёщдэр бьИер'э эждар
Ёwчэид awдас, awИьндэ, aw-
дадар

Ё'дам 1) йабуи, тыште йабуи;
2) э'дам кьрьи, дарда кьрьи,
хэИьдандьи

Жердэст быдэст
Жёнатн 1) бадаw, р'ьид; 2)
зирэк, жь дестИати
Жин байат, э'мр
Жьма жь, мар'а, бона мэ, тэви
мэ, мар'э

Зайарэтгаи щие энарати, энар-
рат
Занин 1) занабуи, тегИьштьи;
2) фэ'мдари
Занйсти мэрие п'ьр' зина, зеи
зан
Зэра (зар'э) мумьсдал, п'а-
ра атомейэ Ӏара бь'ук
Зэравшан р'энге сафи у залал
Зивари авзивкьри
Зипьрандьи Ӏьлькьрьи, р'ак'е-
шандьи, кёр'кьрьи
Зора мэ набын ма нькарьи
Зоркэр хабатни, мэрие кё гала-
жи шёхёл дькэ
Зыгёрд 1) р'эбэи, балэигаз;
фёдир; 2) мере зорбьдаст
Зьиhар зьнар

Илнам эщщ буи, р'ёИдарбун
Инсан мьров, мэрьв, п'ьаw,
иафар, шэхс
Иршад иршал кьрьи, Ӏни ды-
рьи, зании балакьрьи, р'йа
р'аст ишшан дани
Истиqлал сэрхжэбун
Истиqмар зёлмк'ар

Йадыгаи биранни
Йаход йане, йане жи

Кат та, т'эк
Кесиьйу кастьйу, хэлqе щЫу,
щЫнуд
Кэвиэн кэви, к'ои, ль меж,
зуда, йе бэре
Кэвок кэвотк, кэwьтк, кэwок

Кӏоди ӏинкьари, тӏэрбаткьяв, ӏинн дэсда кьри, ӏинн мала кьри (жь тэйрода у ӏӏэйwанар'а дьбежьи)
Кьлат qала, qола, бырщ
Кӏлам 1) кӏлам; 2) дьр'и, мэqэл, стри
Кӏламлӏар стридар, дарс бь стри
Кӏм хар
Кӏнар нанс дарейа, бина we ӏойо, ие гопала у мыштька жельжьи
Кӏапэн капан, зэщщир, qэйд
Кӏапу поп
Кӏарса qасра
Кӏойраб 1)электрик; 2) кӏарьбар
Кӏэщтӏи гамя
Кӏэчтуж qэйд, кӏ'амэнд, эльгбанде жь каучук, жь резине
Кӏолап кӏ'уна, соqац
Кӏола (жол) дил, ӏесир
Кӏолэдар феодал, дарабаг
Кӏолэти дилн, бындэсти, жер дэсти
Кӏблэ кӏбла, кӏиларе
Кӏблаӏ 1) кӏблаш; 2) кӏолох
Кӏблък-бырина быч'ук, кӏл
Кӏбртан 1) щие ӏӏэйwин; 2) п'алан
Кӏуп кӏуп
Кьлаш 1) кӏьлан; 2) хӏйа льбэ
Кьльсанд—(кӏьльсанд), дани, гьрт, сын кьр

Кӏар 1) хэват; 2) мьжули; 3) кӏар
Кӏаркар п'алэ, хабатчи
Кӏат wакт
Кӏапо мозаика
Кӏэй бой, бома we ӏакс, кӏ
Кӏайан мина ӏӏадьшаӏ, мина qэйсьра
Кӏэлэт 1) лиз, эбабоз; 2) майт'; 3) бадоw
Кӏэнти кӏанге
Кӏэw кow
Кӏэwт кӏат
Кӏомал махлуфати, Кӏ'омьщщи ӏӏ'ьлщойан, хьроб бун, р'ухин
Кӏ'бр ӏӏ'э'р'и
Кьрет ӏӏ'ис, ӏӏабаш, хьроб

Лавлав 1) хэбардана бадиӏӏэwа, хэбардана пак'ардар, лавэлав, хэбардана бе армани
Лак'ьи ле, бэде
Лат' 1) кожьре мозьи; 2) зинар, qэйя
Лат'-лат' ӏӏ'эрч'ьи-ӏӏ'эрч'э, жь ӏӏэн бащщэкьри
Лабат 1) андам; 2) т'эибуи
Лавакьи пан хwада ӏӏ'аравакьи
Лэйлан щи, дэщт, мэзила кӏ ӏӏ'эта ч'э'вэ марна дьбьр'э
Лэк-лак шерэ-щерэ
Лэ ль
Лащщ ма'на гьртьи
Лэрзин р'ьщаф
Лэйи лен, т'офан
Лэш лащ, мэйт'е мьрна
Лэшкэр эскэр
Лэwлаб льдэ
Лэwра (лэwра) ломэ, лэма, жь бо we бакс, бар we ӏьыде
Лиландьи wэхте дьстьреи пер'а жи ӏӏазьр бь дэщ дьльлиньи
Лис ӏелуне зьнарада

Ма 1) чьма; 2) йане; 3) ле; 4) чь
Маг' 1) ханне бьч'ук, ӏ'ольк, ӏӏ'иньк; 2) домаг', мешк, мэжуг; 3) к'еращ; 4) ч'э'вкани, кани
Мад ма'дэ, к'еф, ӏ'ал
Маиаш р'енэдан, сэри надан
Маиандри мина, wакб
Мар 1) ма'р; 2) зэwащ
Маса 1) т'эхтэ, т'эхте харьше; 2) шьмьк
Масэкан щи, йер, з'рд, мэс, к'эи
Мах ч'э'вкани, кани
Маг' наг', р'амусан
Маш 1) ниск, лоби, бырыщ; 2) ваq

Мажьи мэрьве пащдаман
Мажо майа
Мэрана бь мэрани, бь мэрхаси
Мэ нэ, ио
Мэдрэса 1) мак'т'аба р'ӏӏанне; 2) мак'т'об, хандьиланэ
Мэлуум мэрьве кӏ зблм натиӏӏэ сери
Мэньйат (мэзийат) ӏежа, пэсин
Мэйэа (эйза) ньӏерт, ньӏерин, Мэйхwэр шэрабхбр, сэрхwаш
Мэйхwэра шэрабхана, щие шэрабхбра
Мэлкомот аграйиа, эграйил
Мэнд 1) гьре; 2) мэрне мьщук
Мэрад мэрам, хwастьи, хwэстьик
Мэрд 1) мерхис, э'гит; 2) ӏежа, лайд
Мэдам 1) мьдам; 2) щи, щегаӏ
Мэфар щие кӏ мэрьи хwа жь бомба у дьжмьна хwайи дьке
Мэнрищан (мьнрищан) фесиваал
Мэнрум мэ'рум, бэлэнгаз, фаqир
Мэши машина, му
Мэшаик тьште шар'ает, тьште дэраw
Мэщар 1) ӏесир; 2) мьнашьр
Мизи бьиӏер'э мьли
Митралйоз пулемет, пламот
Мбрг' 1) ч'ьиик; 2) тэйр
Мбхтар сароке гбнд
Мрес (мьрес) сьлсьлат, эwлэд
Мьк'уи чебун, мисар бун, лэв ӏатьи
Мьлэти'ареан мьлэти'ьэи, цмаэ'ти'ьэи
Мьли мьлат, мьлэти
Мьрандьи вамьрандьи, тэмьрандьи
Мьров мэрьи
Мьрус мьр'уз, хамгин, ма'дэкьри, пьр'ч'укьри
Мьтабара (мьт'абэр), 1) эйарати; 2) ибрмэти
Мьфт мьфтэ, балаш, бейоqедимат
Мьхабьи ӏ'эеф, йазьк
Мьшмьш щур'е эарделана

Набьщщи набьиеи
Наббр арт'э
Нак'ьл навк'ел, навк'елк
Накос бекас, бехwэи, бехбдэи
Нама ка'мэ, р'ашбалак
Намуса бь намус
Насиба 1) наси; 2) щас бун
Насбфта 1) дэст нэдэи, дэст ле пак'эти
Нев маи
Нертьв щур'е кбллякьи
Нерии мере мерхас, хбрт, сэрхwэ
Нэжад 1) иьжад, бар; 2) мьлат, щмаэ'т
Нэзм 1) э'wре сьиык; 2) мьж, думаи
Нэсл 1) э'сл, сьлсьлат, п'ӏӏатне мэрна, к'ок э'сис; 2) тире туж
Нат'ищщ нат'ищ, ильрни шбхблкьи
Нэхт qблэи
Нэйьи qэ, т'б тьшт, тьште кб т'бна
Howалейа ие wайа, ие осевне
Нэ'сиӏӏэт' г'арбат кьрьи, шеwр дани
Нидал 1) хббат, к'ар кьрьи; 2) хwастьи; 3) шэр'к'ари
Ниаам qэйла-qанун
Нижад пешне мэрна, кал-бав
Ништиман wэт'эи
Ништиман'эрwар wэт'аиӏ'ьа
Нок'аранвад хбламе дьжмьне мьлат, мэрне кб qблъхи дьжмьне щмаэ'та хwа дьке
Нощин (нощ) ноштьи, вахарьи
Ноq бун ньцо бун
Нбй му, т'эзэ
Нуна (нуна) т'эзадан, т'эзадан дастне кьрьи
Нугьйи щайьл, т'эзэ гьйишти
Нуроз э'ӏда бьларе у азнейи. Щмаэ'та к'брда qwe э'ӏда хwа ӏэр сал 21-е мэрте дэрбал дьке
Ньждавал (ньжадвал) 1) мэрне кб э'сле хwа хwай дьке; 2) мьлатчи
Ньзам бьиӏер'э дизам

Ибзар 1) жар, жарок, бек'еф; 2) голи, гобоз; 3) мерг
Ибн щам; бал
Ибрус мэрьи
Ибно ина, нака, пайа

Отаматик автоматик

Оммат хабатк'ар, хабатчи
Омыр э'мыр

Пат пэмьтанд, сот, пэ't
Пашмер пыштовая, алик'ар
Пешавчуи пешдачуи
Пеканни лов анни, Iнав анни
Пел (п'ел) 1) п'еле авс; 2) п'еле бс; 3) вахт, сэй'ат, чах
Пет' петна эгьр
Пеwан хwайкьр, нобадар
Пэймай Iнар'а дайл бун, лэв Iнатьна сэр пырса, йок кърьна сэз
Пэйраw (пейрав) пэй Iнатя, Iй'алая
Пэк 1) к'ом, т'аг'бура эскар; 2) щерта сэкнандый; 3) кертати, лязьм
Пасандиз пасьи дьдэ, мэт'Iдадэ
Патрол пьфт
Потян батинка, шур'е соланя

П'а 1) п'е, льиг; 2) ангори, дэси; 3) п'эй
П'арастьи хwайкьрьи, мэдати лс кърьи
П'аргон стул
П'арез 1) п'арастьи; 2) хwэ жь хьрабийе хwайкьрьи, дур хьетьи
П'алиха п'алах, гиIае Iъшк, чамире Iъшк
П'арав 1) п'еле авейа блынд
П'эрвае р'эяге сор
П'ат хан, к'ындэр, к'ындэр
П'уш гиIае Iъшк, чамире Iъшк

Р'абори р'абIорьи, чу

Р'ядьи п'алдан, валоваидзен, дьрежкърьи
Р'аман сэрIати, сэрпеIати, месэлэ, ч'пр'ок
Р'апеуьи 1) трезьи, Iазьрбьи; 2) хwайкьи у бэрс хwэ бьдьи дьяемьи
Р'аIежьи бырьи, Iьлдьи
Р'awастан сэкьина
Р'ебор мэрис э'сиас, р'е бэлад, дэлил
Р'ега р'е
Р'езаи р'сбалад, мэрис кI р'Iа дас дько
Р'ел мешэ, дэй'а
Р'ey' хачр'ея, ц'иля танг, шьпэр'е
Р'анщ 1) р'анг; 2) хабата тьран, хабата чатьи; 3) чатьнайи
Р'эпewанд р'эпалдьи, ледан, лельстьи
Р'эшбалак 1) па'мя; 2) р'эшбалак' (жь бI р'энге ч'э'па дьбежьи)
Р'эwан 1) р'аст дуз; 2) ави ко дьк'шэ, дьр'ежэ
Р'эwащ 1) хIйан, нас; 2) кертати, тьите кэ т'ьме те фьротаие у фимоте ун Iайа
Р'обар р'убар ч'аме бьч'ук
Р'ови р'уви
Р'онак р'онан
Р'ук'ьрет р'у цьлер
Р'умэт Iюрмат, цадьр, навуданг
Р'ур'о р'у бь р'у, бар Iэв, ль пешIов сэкнандьи
Р'уткар т'алапчи
Р'ьзгарк'ярдьи дзакьрьи
Р'ьк р'ьк', сэрI'ьщи, мэрис кI нас дole
Р'ьewа 1) бе Iюрмати, шарми; 2) цальрэхьстьи
Р'ьт'ё дарэшэ, сьиеф

Салон одэ, от'ах, хани
Сальдан нав дэи, сальхдания дэрIацэ пырсэке, шIхIлэки, марики
Сани дIдIо (хабэрэ э'рабийа)

Сидара бьIIер'э сеп'е
Сепи сайщу
Сеп'е дарс дарар'аще
Сэг сэ, куч'ьк
Сада дэиг

Сайiар 1) к'очар, мэрис кI щики р'унаи т'ьме ль сар р'еIэ; 2) мэрис сар хwэ, мэрис кI т'ьме сар к'ар у барэ, сэр шIхIлэ, эгьиэ
Сайда 1) дэрсдар; 2) мэрис хwэидн
Салам э'длай
Салаван сьлая
Сама э'маи
Самбел сьмбел, сьмел
Сарафраз сэрбьльид, к'Iбар
Сари сэрхwэ, хwэхwа
Сармайдар капиталист, дэwданид
Сармаст сэрхwэш, сэртьраи
Сарп'ел сэрбэржер
Сарсам сэри геж, геж
Сарк'еш 1) сэр бардан; 2) сэрк'еше автомобиле; 3) сэрк'еше трамвс
Сарп'ад 1) т'ьхуб, синор; 2) наве щийэ ль К'Iрдьстана Т'урк'иае
Сарwар сэрwере wар, сэрэкещи
Сат'эм зор, зоркърьи
Саф щерга, файда, к'ом, к'ома мэк'т'Iба
Сафиа сафиIэ, гамн, гамна мэзьи
Сайар (сайIар) h'awас, щуаи, бадаw, р'Iид
Сawра сэwьр, h'эжандьи, таан
Сбобшт мэрис занэ, адьл, фа'мдар
Сбри'эри мэрис дембадзw
Сбриирии h'ьжкърьна дьаи, h'ьзкърьна иа эшкара
Синема (сиIема) кино
Сьйай р'аи, фамар
Сьмбел сьмел
Сьрт сэрт
Сьрти сэрти, h'ьшки

Стем (стэм), зблм, верандьи, эшандьи
Сьтэмбар 1) мэрис кI тэнгайе, зэй'мэт дьдэ мэриа; 2) зблмк'ар

Та h'эта, hайа, т'а
Тав 1) т'ав; 2) р'онаи, ишьда тэ'вс; 3) т'аб, т'аб кърьи
Таан тэ'ай
Тар тари, тэ'ри
Тек Iюлиаи бида бун
Тек'ол 1) т'эвай; 2) т'ай Iав бун, сари-бьии жь Iав нас щблакърьи
Тери тиIе
Терек тирсиж, тирек
Тэбаq табл, байаии
Тавьл (т'авли) т'эв Iав бун
Тэнэкэ т'энакэ, боч'кэ, диие бона ave, бармил, маIщалок
Тэри 1) h'эйwане мале; 2) h'эйwане мале (п'ьр'аиа)
Торик (т'ор'ик), 1) сае байаи; 2) мэрис h'ар, иа'с
Тьматик автомат
Тьцаа 1) царф; 2) сэрh'ьшки
Тьрh (т'ьрh) 1) шур'е Iешиасйэ; 2) шькьл, пьлаи, эсиIэ

Т'а h'эта
Т'едькошьи дьиэ'диньи, дьхwаньи, дьхэбьтьи, кI шIхIл мнасар бэ
Т'абаq 1) цят, яьиом; 2) сьпьф, ниа
Т'аблиг агадар кърьи, э'лам кърьи
Т'авгар' 1) гор'а т'эваи; 2) h'эж h'эжа мьлатие
Т'аIиа т'аие
Т'арас мэрис кI хwэде бawар иакэ, h'ебандьиа wи т'Iиа, жь диие хwэ дарк'этиIэ
Т'ерсф алн
Т'ефир тыпазн, пе э'сиии, бе фадьри
Т'эдадир тэхдир, циматкърьи, бьIае тьштэки к'ьшкърьи

(ханды; 2) шъроваькърын; 3) Тэфрир 1) бъ зэп дися wэк'ъ-бъ зар тъштэк избаткърын; 4) анина сэр йоде
Тэwаф мърын, кӏӧштын
Тэуана (тэоана) дьбэ бъдэwьма, дькара бъдэwьма
Тъфкърын тэу кърын
Тъхуӧ 1) синор; 2) wэтэн; 3) wалат; 4) нэ'н

Фана (фэна) ль нав чуи, зиман, нэманн
Федэ фэйда, к'ар
Ферби (фербун) нинбун
Фэди 1) шэрмкърын, э'ӏбкърын; 2) бехофи, бе терси
Фалат фальтин, жь чэтьванкэ, тэнгасиқе ава бун, хьлас бун
Фалэн шотивэр, гӧндэ
Фэна бе'эwьл, бек'ар, бешӧхӧл
Фэнд фанд, фел
Фэсанэт щие фьрэ, дэшта фьрэ
Фэйет фэйет, бешарм, бе э'ӏб, бенамусн
Фэдэн wэк'нле р'ӧпанне, эw мърын кӧ дэнуне исламе нимаэ'тер'а шьроваькэ, исламе нава щмаэ'те бала дькэ
Фиханан (фьг'ан) аӈ, зар, гьрн
Фьлос фьлс, п'эрс Ирадэйа
Фьр'онжк фьр'ындэ, тэйдэ

Хэк хwэдн
Хамэ 1) дэлэк, 2) мэрне хам
Хандэдн мэрне хwэйе мэл у йабуне, малдэр, дэwлэмэнд
Хабат 1) шэр'к'эри; 2) шӧхӧлкърын
Хэмгни бэрхwэ к'этын, ма'дэ эьрын
Хэраб хьраб
Хэрзэн хэрзэн, п'ьрти, п'ьртне к'ьнща
Хэроши 1) п'эщьр'у кьри; 2) чорьрэндн
Хо 1) хwэ; 2) хwэрын; 3) хwе, хой
Хоб р'ьнд, баш, п'ак, чак
Хоман бона ма
Хошwист э'энэ, н'ьлакэри, дэлал
Хӧлангwэра 1) хwэдс, хӧла хawьн; 2) сэрок
Хӧмни цужни, цир'ни, дэнге энэ, дэнге бэрэ
Хӧмхӧм хӧмэ-хӧм, дэнге бэрэне, бэс энэ
Хӧрд хэрын, п'ар, р'ьсэ
Хӧрт сэр хwэ, qэwэт, жь йэтн, не йэтн
Хуэ куэ, куэ бун
Хук ху, худэн
Хьэн 1) мэрне нэ щер'ьбэндн, нэлэн; 2) к'эсин, фэцир, бэлэмгэз
Хьм р'эпэ жь кӧлиқэ у ненынэйе бэзьр дькын
Хьрхьрэндын к'ьшэндьт, к'эшкърын
Хьсэр хэсэр, зьбэн, мърын
Хьшт дэф, дэфьк, дэфькэ щека
Хwэл 1) хэл, бъре де; 2) хэл, хэлэ сурэт; 3) лэк'э
Хwэлтьк хwэлтик, хэтн, хушка де
Хwэдэн хӧдэн, хwэйн
Хwэдн бынер'э хwэдэн
Хwэдэтн хwэгьртн сорбьльнд, к'ӧбэр, фабэ бун
Хwэндэгэн хwэндэгэн щие хwэндьне, щие нинбуне, хwэндьнхэнэ, мэк'т'эб
Хwэшхwэн газел, чарек
Хwэн 1) хушк; 2) хwэ
Хwйн хун

Нанъл 1) hawьл, тьрс, хоф; 2) п'ӧh
Нась Н'эсьн
Натьмана натьна ма
Наштин'арэс э'длэйн'ьз
Н'ашткхwэз бынер'э нашти-п'эрас
Нawир (нawьр) нэр чар алн, дорбэр, жь нэр ална
Нердьн нерандьн
Нерзэн эрзэн, эжэн
Нестэр нэсьр
Нэвсэр гэм, гэма нэспа

Нэвдэс hawqас, awqэс
Нодэн синор
Ноён 1) нин; 2) мэн
Нэлэн нелун
Нэм бса жи
Нэмбэз (нэмбеэкърын) Н'эмез
Нэмбэр мина, нэли, нони, э'ӏцн мина
Нэмдам нэр щар, нэрт'ьм, т'ьме
Нэмдэрд мэрне кӧ дэрд у жӧле нэвэл-нагьред хwэ сьвьк ькэ, дьл дьлэ бэр
Нэмхэк мэрне жалтэки, нерэкс
Нэрдэм нэрт'ьм, нэргэн, т'ьме
Нэр чэнди нэрчэнэ, чьчэс
Нэрнк нёкб, к'н во
Нэр wэйа нэр бса, бсэ
Нэр'ьштьм (н'эрьштьм), 1) эз п'эицьр'у кьрьм; 2) эз ниме бэр ькӧлэ
Нэмэмэнда мэ т'ек'ошэли, мэ хэбатквр, мэ шэр'квр
Низ мэрне п'ис, хьрэб
Нинщэз нӧрмн
Нон 1) бэйани; 2) к'ьштэр'
Нозэн мэрне эдно, адьл, адьлбана
Нор нори, нурн, п'эрн
Нох 1) п'эрчэ, п'эрн'э хwэли; 2) эдно
Нэш 1) эгэрн, гӧндэрн; 2) р'эwэшн бирн; 3) хwэнэли
Нэшьб шур'е кӧлиқэно
Нэшнэр н'ьшнэр
Нъдуд нэд, нзын
Нълэл н'элэл
Нъленэн нълэнэн, нълдэл
Нълwэшни н'ьлшэйн, хьрэб бун, р'ухнн
Нъмбэз н'эмез
Нъмет нин, хайсэт
Нэн нълэк
Нъмк-нъмэк, нъндэк
Нъсэр несэр, гэм

Н'эбси гьрти

Чалак сэпре хӧрт, сэпре сэр хwэ

Чап пэлвр
Чапкэр чапкэкър
Чарн мнасӧрьрын, ч'эрэкэнн, н'элъкрын
Чарок (ч'арок) ч'ар'ок
Чэнди тэлэк, зор, зэ'ф, п'ьр'
Чэпък достлвкьстын, дастнакъстын
Чэйр р'ус мерын, сьйоте мерын, р'у нинькэ мерын
Чон чанн
Чу нес, нич, qэ, т'ӧ тьшт
Чькын чьр'ана, бона ӧйа, нь бькон, ӧпӧ
Чкэна чьлни, чьлнне дарс
Чьрав ч'ьр'ав, ава канийэ зэлвл
Чьрн мэна октябре

Ч'ав ч'ь'р
Ч'ак баш, н'ак, р'ьнд, бадаw
Ч'ьр'ын ч'ьр'ындын, дьр'ындын, долэштын

Шам к'ас, тас
Шаббар пьшт, qэwэт, к'эмэкдар
Шабар'ут 1) qэwэта мэзьн; 2) мэзьнэти
Шалэк данщэк, мэйт'
Шанэн э'ӏд
Шанын т'алэнчи, мэрьнвэк
Шэлэw 1) фьлафэт; 2) шур'э; 3) фасал
Шэнаб 1) мэдул; 2) р'эк, шэмбал
Шэнг нер'
Шэwр 1) зордэсти, жердэсти, бьлдести; 2) п'ежык
Шитэй щьгай, щи
Ширэи щинар
Щибэй бынер'э щьнэн
Що нэw, щэ
Щобар зрд, щаw
Щотар щотк'ар, гӧндэ
Щоши хwэнй
Щьббэ 1) шаши, шаш бун; 2) нав нэдэ шар'кърын, хайд
Щьнщи 1) щьwэн, р'ьнд, бэдаw; 2) щьвэт, нэвр'а хэбэрдэн

Шьжи бьлһер'э щэжи
Шьһ щи
Шьһалэт дак'эwтуи, те йогьһишитэ, нашдамайи, нэзанин
Шьһан дьяна, дьяс
Шьwан бэдэw, р'ынд, п'ак, чак, бын
Шьwымэр хwэшмер, мере че, мере сэрхwэ

Шабаш шаваш, wэхта дэ'wэте шаваше льдьыэ сазбэндэ
Шади шаи, шайи ашэи
Шайан нежа, лаяд
Шайэтэ бьлһер'э шайан
Шар шэһэр, бажар
Шах ч'ийа
Шахур нэдэла бэр, кэвьре туж, кӏо сэре wи жь бьи э'рде те хӏбйан
Шашьк дэсмала сьпи, кӏо софи у мэлла сэре хwэ пе дьяе'ьм
Шенаһи шепаи, э'мре хwэш, э'мре баш, э'мре т'ер у т'ыжи, дэwламанди
Шеһин 1) һ'ир'э-һ'ир, һ'ирэһира һэспа; 2) һэwар, гази; 3) гьри
Шэнг 1) шох у шэнг, бэдэw, р'ынд, далэл
Шэп'ал ишьд, ишьда тэ'ве, ишьда к'ьяца
Шэрэф һӏрмэт, нэдьр
Шэфэд шэбэд, бярбанг
Шэфд шэwд
Шэхт шэхтэ
Шэһэда 1) бэwарнэ'мэ, документ; 2) шэ'дэти
Шэдам к'уче мэлья у дьреж, соӏад
Шэwк'эт бьлъндаи, к'ӏбари
Шийар һ'ьшйар
Шинаһи шинайи
Шиһ (ше) мэрие кӏ нэзьрэ бона шӏбхӏлэки
Шоп' (шоп) 1) р'е, р'ей'; 2) р'егэ, шьвэр'е; 3) дэwс
Шор 1) хэбэр, гьля; 2) цьса; 3) шор'

Шохэдэмэт мэрие бажибльид у бэдэw
Шӏһрэт шӏрэт, вас бун, э'йан бун
Шуфер шофер, мэрие кӏ автое дяжо
Шьйар һ'ьшйар
Шьки (шкандьи) шӏстьи
Шьрти полисна, полис
Шьфда шьфдэ, шэвдэ,шэwдэ, к'ӏм
Шьйер шьер, һьлбэст

Ьмум һ'эму, т'эв, гьшк
Ьисан исан, н'исан, н'сан, мэрьи
Ьрһаб 1) тырс фьр'андьи; 2) зор дяди
Ьстьмар истиҳмар, империялизм

Ь'барэт готьи, хабэрдан
Ьэтм блм, зани

Qад 1) сиюр, э'рд, йер, щи; 2) qат, qате хени
Qадэ э'рд
Qал хабэр, готьи
Qер'ен (qер'ин) qпр'ин
Qад бажи, qамэт,
Qэдэй 1) финщан, к'ас, т'ас, щам; 2) qэдэ
Qэллаш 1) мэрие яа р'эһ'эт; 2) к'элэш, чэтэ
Qэлсэһэвал һэвале qэлп, һэвале qэлс, һэвале сьст
Qамбэр (qбмбэр) 1) бомб; 2) гбллэ
Qэр'аш ашван
Qэрп'ал к'ьнще п'ьзьпи, к'ьнще п'эр'ьти, к'ьнще qэтйайи, гьшьр'
Qатьк qат, п'эт
Qэфлэ 1) к'ом, к'ома мэрие; 2) qэфла тэпьм, дэстэ фьрик
Qил 1) пех'анин, готьие вала; 2) һастбе фила
Qим р'ьц, к'арб, һерс

Qир 1) qира т'аш; 2) ббс'дан, шэр'; 3) qир'ин, гази
Qир' qир', qир'э-qир'
Qобба qббэ
Qблдэбази щаибази
Qбсандьи бьр'ин, жекьрьи
Qр'уи qбр'и
Qунаг' 1) qопах; 2) хвине бльид
Qьр'ак qар'qар'
Qьшт дэнг, qар'эqар'

Wальстрид Уолстрид
Wарки qажин, чижин, мькэмька кара, бэрха

Wаки wэкэ, wэкб, qаси, ангори
Wэлак'ин лё
Wэлатп'арези wэлатһ'ьзи
Wэле wэллэ
Wэр awa, wa, wэһа, wбло
Wэст (wэстандьи) wэсти
Wэт'аш'арез wат'эш'ьзи
Wэфд делегасиа, к'ома wэк'ила
Wэшив wэшпан
Wэщиб 1) wэщьб, бярщдари, бярщ; 2) керіати, э'сэи
Wьждан бирубawари
Wьло wэһэ, бсайэ
Wьида бйлд
Wьса бса

СӘРӘЩӘМ

Пе̄шәәбар 5
Кӧрт дарһаqа әʼмьр у шӧхӧлкьрьиа Щәгархүиниа . . 10
Поэзиа Щәгархүиниа бажарвание 28
Рʼезйуме бь эьмане урʼьси 82
Рʼезйуме бь эьмане инглиси 91
Шьеред Щәгархүиниа бажарвание у лирикие . . 97
Готьма wәлат 99
Кʼӧрдьстаньм кʼа 101
Әм у тӧр 102
Пәмбьwе маһа, ле әм газиһа 104
Рʼопаһи дь пай тариһа 107
Тʼа кʼәнги әме кʼаркәр у щоткʼаре бәга бьи . . 109
Мирана рʼабьи хӧртен Кʼӧрдьстаи . . . 111
Һәй qәһраман мьләте кʼӧрд 114
Wәлатпʼарези 116
Сиһ у се рʼож дь эьндане 117
Сәрхwабуи 121
Qӧльнге пʼәрʼшқести 122
Әв чь мсьлманиһо 124
Рʼеʼа ма рʼастә 125
Шам шакьра wәлат шеринтьра . . . 126
Дәнге Пʼаришане 129
Эвиндаре wәлатьм 131
Рʼәwша wәлет 133
Нӈр у әмбур бәтальи 134
Кʼӧрдо марш 136

Тьреснаке дьжмьо 138
Әм гӧндарэьи 140
Хӧртьйа йәкитьйе 142
Wәлат hеж кʼчʼә 146
Нуроэй 147
Ль бәр масе 149
Гәшт у сайран 150
Әз хwәш дьзаньм ве сьре 152
Wәрә йаре 154
Сәге hар 156
Зьлфе мәqси 157
Шәкәрлеве 158
Әв пʼәрдә чьйо 161
Шерин 162
Һәй Чʼичʼак 163
Гӧлфрош 164
Кӧштьм Шериие 165
Коне рʼәш 166
Севе 168
Йар кӧ на меване то би 170
Пʼәри 171
Навнишә нава 172
Навнишә мьләта, qәбила, щиwәра, бажәра у wәлата . . 175
Хәбарнаʼма хәбәре нанас 178

ОРДИХАНЕ ЩАСЬМЕ ЩӘЛИЛ (ЩӘЛИЛОВ)
ОРДИХАНЕ ДЖАЛИЛ ДЖАСИМОВИЧ (ДЖАЛИЛОВ)

ПОЭЗИА ЩӘГӘРХWИНӘ БАЖАРВАНИЕ

Р'едактор **Wәзире Әшо**
Р'едакторе техникие **Э. Аветйан**
Шьклк'еш **К. Йут'ущйан**
Коректор **Аһ'мәде һ'әпо**

ВФ 07824 Рйсо 1038 Т'әмбә 2698 Нәшьр 778 Тираж 1000

Бона нәшьре һатийә спартьне 13/IV 1966
Бона чапкьрьне һатийә qолкьрьне 22/VIII 1966
К'аг'әә 84×108 1/32- бәлгнәшьрә мәнгәне 6,7
Бәлгнәшьре нәшьрәте 12 Qимәт 60 к.

Нәшьрхана 2-а йа сәрwертийа сәнайа полиграфейә сәрәкә йа комитеа пресейә дәwләте, р'әх Совета Министред Р'еспублика Әрмәнистанейә Советнейә Социалистие

600 27 SEP 1966

NL1732248



Uh 9-2
11301